

Tore H. Johansen

Reaksjoner på utdelingen av Nobels fredspris, 2009–2014

En analyse av seks fredsprisutdelingers
mottakelse i norske aviser

Masteroppgave i HIST3050

Veileder: Kristian Steinnes

Mai 2019

Tore H. Johansen

Reaksjoner på utdelingen av Nobels fredspris, 2009–2014

En analyse av seks fredsprisutdelingers mottakelse
i norske aviser

Masteroppgave i HIST3050
Veileder: Kristian Steinnes
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Forord

Først og fremst vil jeg benytte forordet til å takke min veileder Kristian Steinnes for et godt samarbeid. Dine grundige tilbakemeldinger har vært nyttige, og din positive innstilling har vært oppmuntrende. Takk også for at du har stilt opp på tidvis kort varsel, og for at du gjennom hele prosessen har veiledet meg med stødig hånd.

Deretter vil jeg sende en ydmyk og leken hilsen til gutta på lesesalen. Studietiden hadde vært langt kjedeligere uten dere: Oskar, Markus, Magnus, Henrik, John-Marius, Eirik og Toro.

Jeg vil også takke min mor og min far, som alltid er der for meg. Det setter jeg stor pris på. Videre vil jeg takke mine brødre, Knut og Per Harald. Dere har alltid inspirert meg.

Sist men ikke minst, vil jeg rette en stor takk til min kjæreste, Marie. Du får meg til å smile på både gode og dårlige dager.

Tore H. Johansen,

Trondheim, 11. mai 2019

«There's a good reason why nobody studies history, it just teaches you too much»

- Noam Chomsky

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Innholdsfortegnelse	iii
1. Innledning	s. 1
1.1. Utgangspunkt	s. 1
1.2. Problemstilling og avgrensning	s. 2
1.3. Oppgavens oppbygning	s. 3
1.4. Vinnere av Nobels fredspris, 2009–2014	s. 4
1.5. Profesjonsrelevans	s. 7
2. Tilnærming og metode	s. 9
2.1. Tidligere forskning og relevante ressurser	s. 9
2.2. Datamateriale	s. 13
2.3. Kvantitativ innholdsanalyse	s. 15
3. Nobels fredspris i kontekst	s. 18
3.1. Fredsprisens historie	s. 18
3.2. Fredsprisens betydning	s. 26
4. Reaksjoner på utdelingen av Nobels fredspris, 2009–2014	s. 31
4.1. Overordnede funn	s. 31
4.2. Dekningen av fredsprisene – gisp eller gjesp?	s. 35
4.3. Nobels testamente – bindende eller veiledende?	s. 40
4.4. Fredsprisens politikk – Vesten foran resten?	s. 46
4.5. Nobelkomiteen – modig, opportunistisk eller inkompetent?	s. 54
5. Avslutning	s. 59
5.1. Konklusjon – en høyst politisert fredsprisdebatt	s. 59
5.2. Avsluttende betraktninger	s. 61
Litteraturliste	s. 63
- Utvalgte avisartikler fra datamaterialet	s. 63
- Annen litteratur	s. 64
Vedlegg	s. 69
- Vedlegg 1 – Kodebok for den kvantitative innholdsanalysen	s. 69
- Vedlegg 2 – Illustrasjonsutdrag fra datamaterialet	s. 69
- Vedlegg 3 – Oversikt over vinnere av Nobels fredspris, 1901–2018	s. 70
- Vedlegg 4 – Tilleggstabeller til den kvantitative innholdsanalysen	s. 73

1. Innledning

«To be fair, they give those [The Nobel Peace Prize] to just about anybody these days»¹

1.1. Utgangspunkt

Nobels fredspris retter hvert år den internasjonale oppmerksomheten mot Norge, og bidrar dermed til å «sette Norge på kartet».² Prisen har slik styrket forståelsen av Norge som en «fredsnasjon»,³ men også forårsaket sterke negative reaksjoner fra omverdenen.⁴ Dette til tross for at det ikke er staten Norge som står bak utvelgelsen av fredsprisvinnere, men den uavhengige norske Nobelkomiteen. Nobelkomiteen er riktignok utpekt av det norske Stortinget,⁵ men den representerer ikke «det offisielle Norge». Til tider har likevel internasjonale aktører hatt vanskeligheter med å forstå dette skillet, noe som kanskje ikke er så rart, gitt at norske myndigheter ved flere anledninger har solet seg i fredsprisens glans. Myndighetene har på en annen side også markert sin avstand fra Nobelkomiteens arbeid ved anledninger hvor dette har vært fordelaktig. For å stadfeste Nobelkomiteens uavhengighet, har komiteens lederskap tradisjonelt sett ikke latt seg påvirke av hvilke partier som til enhver tid har hatt regjeringmakten.⁶

Imidlertid endret dette seg i mars 2015. Da måtte Thorbjørn Jagland, utpekt av Arbeiderpartiet, gå av som leder for Nobelkomiteen, til fordel for Kaci Kullmann Five, utpekt av Høyre. Jagland beholdt likevel sin plass i komiteen, og ble med det den første som mistet det permanente ledervervet uten å samtidig tre ut av komiteen. Lederskiftet skapte ikke uventet oppstandelse, og meningene om avgjørelsen var både positive og negative. For eksempel roste Dagens Næringsliv «et riktig skifte» på lederplass,⁷ mens Aftenposten-redaktør Harald Stanghelle advarte mot innføringen av «det politiske kjøttvektprinsippet» i Nobelkomiteen.⁸ Selv om spekulasjonene har vært mange, er det foreløpig uklart hvorfor Jagland mistet ledervervet i komiteen. Lederskiftet kan likevel antas å ha sammenheng med komiteens partipolitiske omrokkering, Jaglands rolle som generalsekretær for Europarådet, samt Nobelkomiteens virke under hans ledelse. Det er nemlig ikke til å legge skjul på at Nobelkomiteen under Jaglands ledelse stod for flere kontroversielle prisutdelinger. Det er

¹ Obama, *The President's Speech*, 2014.

² Johnsen, *Gifts favour the giver: Norway, status and the Nobel Peace Prize*, 2015: s. 109.

³ Leira, *Norge – en fredsnasjon?* 2007.

⁴ Nilsen og Øgrim, *Kina vs. Norge – Den ukjente historien fra Maos nei til dagens krise*, 2015: s. 223.

⁵ Stortinget, *Valg av medlemmer til Nobelkomiteen*, 2014.

⁶ Lundestad, *Fredens sekretær – 25 år med Nobelprisen*, 2015: s. 234.

⁷ Dagens Næringsliv, *Et riktig skifte*, 2015: s. 2.

⁸ Aftenposten/v. Stanghelle, *Et nødvendig offer?* 2015: s. 6.

nettopp disse prisutdelingene, og de påfølgende reaksjonene de vekket, jeg vil undersøke nærmere i denne masteroppgaven.

1.2. Problemstilling og avgrensning

I arbeidet med denne oppgaven vil jeg utforske fredsprisutdelingenes mottakelse i Norge i årene 2009 til 2014. Jeg vil dermed ta for meg den «risen» og «rosen» Nobelkomiteen har blitt møtt med på grunn av deres valg av fredsprisvinnere. Jeg vil gjøre dette gjennom å kartlegge hva som har vunnet Nobels fredspris anerkjennelse, og hva som har ført til angrep på Nobelkomiteens beslutninger. Jeg mener at dette er en interessant innfallsvinkel fordi fredsprisens påvirkningskraft i stor grad er basert på prisens omdømme, som igjen er påvirket av hvordan fredsprisutdelingene blir mottatt i det offentlige rom. For å utforske problematikken har jeg gjennomført en kvantitativ innholdsanalyse tilpasset følgende hovedproblemstilling: *Hvilke reaksjoner har utdelingen av Nobels fredspris blitt møtt med i perioden 2009–2014?* Videre har jeg formulert fire underproblemstillinger, som på hver sin måte vil bidra til å belyse hovedproblemstillingen:

- *Dekningen av fredsprisene – gisp eller gjesp?*
- *Nobels testamente – bindende eller veiledende?*
- *Fredsprisens politikk – Vesten foran resten?*
- *Nobelkomiteen – modig, opportunistisk eller inkompetent?*

Den første underproblemstillingen vil ta utgangspunkt i de statistiske forskjellene i dekingen av fredsprisutdelingene, mens de påfølgende underproblemstillingene vil omhandle innholdet i reaksjonene som fredsprisutdelingene har blitt møtt med. Drøftingen vil også inneholde innslag av kvalitativt rettet analyse.

Jeg har behandlet tematikken utfra et norsk perspektiv fordi fredsprisen til stadighet har vekket store uenigheter innad i landet. Det norske perspektivet er også interessant fordi Nobelkomiteens medlemmer, som nevnt, blir direkte utpekt av det norske Stortinget, og fordi fredsprisutdelingene som en følge av dette har påvirket Norges forhold til andre land.⁹ For å kunne kartlegge reaksjonsmangfoldet i den norske fredsprisdebatten på en konstruktiv måte har det videre vært naturlig å ta utgangspunkt i den norske pressen. Ifølge Vær Varsom-plakaten har pressen ansvaret for å blant annet formidle ulike synspunkter, ivareta debatt om viktige samfunnsanliggender, og å avdekke kritikkverdige forhold i samfunnet.¹⁰ I praksis har fredsprisdebatten således blitt «tatt tempen» på fortløpende gjennom mediene, og da i hovedsak

⁹ Johnsen, 2015: s. 120.

¹⁰ Pressens Faglige Utvalg, *Vær Varsom-plakaten*, 2015.

avisene. Mer spesifikt har jeg derfor benyttet meg av avisartikler som datagrunnlag for oppgavens analysedel. Gjennom å opptre som «historiens kladdebok» kan avisartikler fra fortiden være en innholdsrik kilde for historiske undersøkelser.¹¹ En annen styrke ved å ta utgangspunkt i avisartikler er at denne analyseenheten egner seg godt for systematisering.

Tidsmessig har jeg valgt å avgrense studien til å gjelde de seks fredsprisutdelingene i tidsperioden mellom 26. februar 2009, da Jagland ble valgt til leder av Nobelkomiteen, og 3. mars 2015, da Five overtok stillingen. Dette har vært en naturlig avgrensning på grunn av de kontroversielle omstendighetene rundt Jaglands lederskap, og ikke minst på grunn av det tradisjonsbrytende lederskiftet perioden endte med. For hver enkelt fredsprisutdeling har jeg i tillegg definert et reaksjonstidsrom på 90 dager. Reaksjonstidsrommene vil strekke seg fra priskunngjøringen og fremover, og slik inkludere «Nobelårets» to viktigste begivenheter: priskunngjøringen, omkring 10. oktober, og utdelingsseremonien, den 10. desember.

1.3. Oppgavens oppbygning

Oppgaven er bygget opp av fem kapitler, som i seg selv er delt inn i forskjellige underkapitler. I innledningskapittelet vil jeg trekke opp studiens rammer, presentere de aktuelle fredsprisvinnerne, og tydeliggjøre oppgavens profesjonsrelevans. I kapittel to vil jeg presentere oppgavens viktigste teoretiske og metodiske tilnærminger. Dette inkluderer at jeg vil legge frem relevant forskning innen fagfeltet, samt at jeg vil presentere studiens datamateriale, og den kvantitative innholdsanalysen. Det tredje kapittelet vil danne et kontekstuell bakteppe for den påfølgende drøftingen. Der vil jeg presentere fredsprisens historie, og fredsprisens betydning i moderne tid. Jeg mener en slik kontekstualisering er avgjørende for å kunne gjennomføre en hensiktsmessig drøfting av fredsprisutdelingenes mottakelse i pressen.

I det fjerde kapittelet vil jeg presentere studiens resultater, og drøfte oppgavens problemstillinger. Jeg vil starte med å legge frem den kvantitative innholdsanalysens overordnede funn, ved hjelp av fire oversiktlige tabeller. Deretter vil jeg belyse disse funnene ved å drøfte dem opp mot VISAK-regelens fem sentrale journalistiske nyhetskriterier.¹² Utfra det tematiske innholdet i avisartiklene vil jeg videre drøfte hvilke positive og negative reaksjoner fredsprisutdelingene har blitt møtt med. Jeg har i så måte tatt utgangspunkt i de tre gjennomgående «fredsprisdebattene» knyttet til tolkningen av Nobels testamente, fredsprisens

¹¹ Allern, *Journalistikk og kildekritisk analyse*, 2015: s. 22.

¹² VISAK er et samlebegrep/forkortelse for de fem journalistiske nyhetskriteriene vesentlighet, identifikasjon, sensasjon, aktualitet og konflikt. SNL/v. Orgeret, *nyhetskriterier*, 2018.

politiske tilhørighet, samt Nobelkomiteens rolle/sammensetning. I avslutningskapittelet vil jeg legge frem oppgavens endelige konklusjon, i tillegg til noen avsluttende betraktninger.

1.4. Vinnere av Nobels fredspris, 2009–2014

Fra 2009 til 2014 ble Nobels fredspris delt ut seks ganger, til ni forskjellige aktører. I dette delkapittelet vil jeg kortfattet presentere vinnerne, og forklare hvorfor de vant prisen.

2009: Barack Obama

USAs 44. president, Barack H. Obama, mottok Nobels fredspris allerede i sitt første år som amerikansk president. Obama, som var den første afroamerikanske presidenten i USAs historie, representerte Det demokratiske partiet, og hadde tidligere sittet fire år i senatet for delstaten Illinois. Hovedsakelig begrunnet Nobelkomiteen fredsprisvalget i Obamas «ekstraordinære innsats for å styrke internasjonalt diplomati og mellomfolkelig samarbeid»,¹³ men komiteen fremhevet også presidentens visjon for en verden uten atomvåpen, og hans initiativ for å imøtekomme klodens klimaproblemer. Fredsprisen fikk en blandet mottakelse, og selv om mange støttet Nobelkomiteens avgjørelse, var andre kritiske til at USAs president fikk fredsprisen. Obama hadde tross alt det overordnede ansvaret for de pågående krigene i Afghanistan og Irak.¹⁴ At prisen kom tidlig i Obamas periode som president bidro ytterligere til å skape debatt.

2010: Liu Xiaobo

Den kinesiske litteraturviteren og regimekritikeren Liu Xiaobo sonet en dom på elleve år i fangenskap da nyheten om at han vant Nobels fredspris ble kjent. Det var for sin ledende rolle innen utformingen og spredningen av protestskriftet *Charta 08*,¹⁵ at han hadde blitt dømt for blant annet «undergraving av [den kinesiske] statsmakten».¹⁶ Ironisk nok var det også på grunn av protestskriftet, som tok til orde for vidstrakte demokratiserende reformer i Kina, at Nobelkomiteen ga ham fredsprisen.¹⁷ I priskunngjøringen fremhevet dessuten komiteen Lius deltakelse under demonstrasjonene på Den himmelske fredsplass i 1989. De omtalte ham videre som det fremste symbolet på kampen for menneskerettigheter i Kina. Fredsprisen ble stort sett

¹³ Den norske Nobelkomite/v. Jagland, *Nobels fredspris for 2009*, 2009.

¹⁴ SNL/v. Notaker, *USAs historie etter 2001*, 2018.

¹⁵ Charta 08 er et protestskrift laget av en gruppe kinesiske dissidenter, derav Liu Xiaobo, som tar til orde for en demokratisk reformering av Kina. Michael Kuliani har på vegne av Vox Publica oversatt teksten til norsk. Vox Publica/v. Kuliani, *Charta 08 – Det kinesiske demokratimanifestet i sin helhet, i norsk oversettelse*, 2010.

¹⁶ SNL/v. Filseth, *Liu Xiaobo*, 2019.

¹⁷ Den norske Nobelkomite/v. Jagland, *Nobels fredspris for 2010*, 2010.

tatt godt imot i Vesten, men kinesiske myndigheter var sterkt uenige i hyllesten. De så på prisen som en fornærmelse fra Norge, noe som videre førte til en diplomatisk krise mellom de to landene.¹⁸ De kinesiske myndighetene straffet Norge gjennom å fryse bilaterale forbindelser, avbryte næringslivssamarbeid, og avblåse annen kulturell utveksling.¹⁹ Liu selv fikk aldri anledning til å hente prisen i Oslo. Under selve prisutdelingen benyttet derfor Nobelkomiteen en tom stol som et symbolsk virkemiddel for å synliggjøre Lius offer. Fredsprisvinneren døde senere av kreft under stadig oppsyn av de kinesiske myndighetene.

2011: Ellen Johnson Sirleaf, Leymah Gbowee og Tawakkol Karman

Nobels fredspris ble i 2011 delt mellom Liberias president, Ellen Johnson Sirleaf, den liberiske fredsaktivisten Leymah Gbowee, og den jemenittiske journalisten Tawakkol Karman. De mottok fredsprisen for deres ikkevoldelige kamper for å fremme kvinners sikkerhet og rettigheter.²⁰ I kjølvannet av den andre liberiske borgerkrigen ble Sirleaf den første demokratisk valgte kvinnelige statslederen i Afrika. I kraft av denne stillingen har hun fått æren for å ha konsolidert freden i landet, og dessuten for å ha styrket demokratiet, ytringsfriheten og kvinnenenes posisjon i samfunnet. Gbowee, fikk mye av æren for å ha fått slutt på selve krigen. Hun hadde organisert liberiske kvinner i ikkevoldelige protestaksjoner mot krig, og dessuten undertrykkelse. Etter krigen jobbet hun for å få kvinner til å benytte seg av stemmeretten sin, noe som igjen bidro til at Sirleaf vant presidentvalget. Den tredje fredsprisvinneren, Karman, fikk påskjønnelsen for sin ledende rolle under den Arabiske-våren i Jemen. Hun kjempet for demokrati og ytringsfrihet, i tillegg til forsoning mellom ulike etniske og religiøse grupperinger i landet. Prisen ble stort sett tatt godt imot i Vesten, men deler av den liberiske opposisjonen var imot at Sirleaf vant prisen tett på det forestående liberiske presidentvalget.²¹

2012: Den europeiske union (EU)

Den europeiske union, en samarbeidsorganisasjon bestående av 27 europeiske stater,²² vant Nobels fredspris i 2012. Dette gjorde organisasjonen fordi den, og dens forgjengere, i mer enn seks tiår hadde fremmet «fred, forsoning, demokrati og menneskerettigheter i Europa».²³

¹⁸ Nilsen og Øgrim, 2015: s. 9.

¹⁹ Nyhus, *Uventet heder og tomme stoler*, 2013: s. 101.

²⁰ Den norske Nobelkomite/v. Jagland, *Nobels fredspris for 2011*, 2011.

²¹ Den 11. oktober 2011 ble det avholdt parlamentsvalg i Liberia, med en andre valgrunde den 8. november. Opposisjonsleder Winston Tubman uttrykte sin misnøye med at Sirleaf ble utropt til fredsprisvinner den 7. oktober. Encyclopædia Britannica/v. Jones, Holsoe og Petterson, *Liberia*, 2019.

²² Organisasjonen hadde 27 medlemmer da den mottok Nobels fredspris, i dag har den 28 medlemmer. SNL/v. Knudsen, Julsrud, Tvedt og Trondal, *EU – Den europeiske union*, 2019.

²³ Den norske Nobelkomite/v. Jagland, *Nobels fredspris for 2012*, 2012.

Nobelkomiteen trakk i kunngjøringstalen spesielt frem hvordan EU hadde bidratt til å fremme fred ved å bedre forholdet mellom de europeiske stormaktene Tyskland og Frankrike. Komiteen la også vekt på at unionens krav overfor mulige medlemsland fremmet demokrati og forsoning. På 1980-tallet ble for eksempel flere tidligere fascistiske land innlemmet i unionen, mens det på midten av 2000-tallet ble innlemmet en rekke tidligere kommunistiske land. På vegne av EU ble fredsprisen tatt imot av Herman van Rompuy, Martin Schultz, og Jose Manuel Barroso, lederne for tre av EUs syv hovedorganer. I Norge ble debatten rundt prisutdelingen berørt av motstridende meninger om et eventuelt norsk EU-medlemskap,²⁴ samt unionens pågående økonomiske problemer.

2013: Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW)

Den internasjonale organisasjonen, OPCW, mottok fredsprisen i 2013 for sitt «omfattende arbeid for å avskaffe kjemiske våpen».²⁵ Organisasjonen ble opprettet i 1997 for å påse at den internasjonale Kjemivåpenkonvensjonens forpliktelser ble fulgt opp.²⁶ OPCWs oppgave har i så måte vært å kontrollere og/eller utføre destruksjon av kjemiske våpen, på vegne av sine 189 medlemsstater.²⁷ I priskunngjøringen ble OPCW priset for å ha gjort en formidabel nedrustningsjobb, og organisasjonen fikk langt på vei æren for at bruk av kjemiske våpen har blitt et internasjonalt tabu. Likevel fremhevet komiteen et behov for stadig fokus på nedrustningsarbeid, og henviste til rapporter om bruk av kjemiske våpen i forbindelse med den pågående krigen i Syria.²⁸ Komiteen rettet i tillegg en pekefinger mot USA og Russland, og minnet om at de to stormaktene ikke hadde overholdt den avtalte tidsfristen for destruksjon av sine våpen. På vegne av organisasjonen tok generaldirektør Ahmet Üzümcü imot prisen.

2014: Kailash Satyarthi og Malala Yousafzai

Nobels fredspris ble i 2014 delt mellom den indiske barnerettsaktivisten Kailash Satyarthi og den pakistanske «influenseren» og utdanningsaktivisten Malala Yousafzai. De fikk fredsprisen for deres «kamp mot undertrykkelse av barn og ungdom og for alle barns rett til utdanning».²⁹ Relativt ukjente Satyarthi hadde i en årrekke satt søkelys på grov økonomisk utnyttelse av barn,

²⁴ EU-kampen er navnet på uenighetene omkring Norges tilknytning til EU-samarbeidet. Den betente debatten toppet seg ved folkeavstemninger om norsk EU-medlemskap i årene 1972 og 1994. Folket sa nei begge ganger. SNL/v. Tvedt, *EU-kampen*, 2018.

²⁵ Den norske Nobelkomite/v. Jagland, *Nobels fredspris for 2013*, 2013.

²⁶ SNL/v. Lundbo og Knudsen, *OPCW*, 2018.

²⁷ Organisasjonen hadde 189 medlemmer da den mottok Nobels fredspris, i dag har den 193 medlemmer. Lundbo og Knudsen, 2018.

²⁸ SNL/v. Leraand, *Krigen i Syria*, 2019.

²⁹ Den norske Nobelkomite/v. Jagland, *Nobels fredspris for 2014*, 2014.

gjennom å blant annet organisere ikkevoldelige protestaksjoner hvor barn ble befridd fra tvangsarbeid. Yousafzai, som på sin side allerede var verdenskjent da hun mottok prisen, var et symbol på kampen for utdanning. Hun hadde som femtenåring overlevd et hodeskudd som følge av et målrettet Taliban-angrep.³⁰ Grupperingen hadde villet ramme henne fordi hun blogget kritisk om livet og skolegangen under det brutale regime. Mot sin hensikt fikk likevel ikke angrepet henne til å stilne, da det heller bidro til at hun nådde et større publikum. Yousafzai benyttet derfor sin nyervervede «kjendisstatus» til å fortsette kampen for barns rett til utdanning.³¹ Hun ble den yngste vinneren av Nobels fredspris noensinne, bare 17 år gammel.

1.5. Profesjonsrelevans

Oppgavens hovedtema, Nobels fredspris, er relevant for flere sider ved yrket som historieelektor. I tillegg til det rent tematiske, gjelder dette blant annet generelle historiefaglige tilnærminger, metodiske aspekter og kildearbeid. Jeg vil i dette delkapittelet likevel begrense meg til å vise hvordan kunnskaper om Nobels fredspris og dens historie, kan behandles i tråd med *Overordnet del av læreplanverket*,³² samt *Læreplan i samfunnsfag* for grunnskolen,³³ og *Læreplan i historie* for den videregående skolen.³⁴

Generelt sett kan Nobels fredspris fungere som en inngangsport for mange forskjellige former for undervisning.³⁵ Prisen har nesten årlig blitt delt ut gjennom hele det tjuende århundret, og den rommer et vidt spekter av ulike prisvinnere. Bak hver fredsprisvinner er det interessante fortellinger om enkeltmennesker eller organisasjoner som har arbeidet for fred og/eller frihet. Fremgangsmåtene de har tatt i bruk har vært svært forskjellige, og selv om ikke alle har lyktes med sine målsetninger, har prisvinnerne som oftest vist standhaftighet, mot, klokskap og barmhjertighet. De har dessuten vist lederskap og kampvilje for sine hjertesaker, og slik blitt symboler for ulike hendelser og tankestrømninger. I historieundervisningen kan fredsprisvinnernes fortellinger derfor være nyttige verktøy for så vel formidling av fortidige begivenheter, som for å skape forståelse for årsakssammenhenger.

Den overordnede delen av læreplanverket, som trer i kraft i 2020,³⁶ fremhever blant annet demokrati og medborgerskap. Der slås det fast at elevene skal lære om demokratiet, og

³⁰ Stiehm, *Champions for Peace: Women Winners of the Nobel Peace Prize*, 2018: s. 255.

³¹ Stiehm, 2018: s. 256-259.

³² Utdanningsdirektoratet, *Overordnet del av læreplanverket*, 2018a.

³³ Utdanningsdirektoratet, *Læreplan i samfunnsfag*, 2013.

³⁴ Utdanningsdirektoratet, *Læreplan i historie – fellesfag i studieforberedende utdanningsprogram*, 2009.

³⁵ Abrams, *The Nobel Peace Prizes as Teaching Tools*, 1994: s. 83.

³⁶ Utdanningsdirektoratet, *Hva er overordnet del og hvorfor er den viktig?* 2018b.

om hvorfor det ikke kan tas for gitt.³⁷ Nobels fredspris kan her være en inngangsport, flere fredsprisvinnere har nemlig blitt belønnet for å fremme demokrati og menneskerettigheter. Et spesifikt eksempel kan være Martin Luther King, som bidro til å endre historien, gjennom sin lederrolle i den amerikanske borgerrettighetsbevegelsen.³⁸ I arbeidet med å lære elevene å trekke «linjer mellom fortid, nåtid og framtid»,³⁹ kan nyttige eksempler finnes i prisvinnerne som er tilknyttet motstandskampen mot apartheidpolitikken i Sør-Afrika.⁴⁰ På et overordnet plan kan også fredsprisens generelle historie være en relevant inngangsport for læring «omkring det tradisjonelle og det moderne».⁴¹ Ved å studere den historiske oversikten over fredsprisvinnere vil elevene oppdage at andelen kvinnelige og ikke-vestlige fredsprisvinnere har økt betraktelig de siste tiårene. En påfølgende refleksjon rundt dette trendsiftet, og hvorfor det oppstod, vil kunne stimulere elevenes historiebevissthet.

Selv om fredsprisvinnerne nærmest oppfattes som moderne «helgener»,⁴² og i høyeste grad kan være gode rollemodeller for barn og unge,⁴³ er det viktig å beholde en kritisk distanse til subjektive hyllester. Den overordnede delen av læreplanverket fremhever i så måte kritisk tenkning og etisk bevissthet.⁴⁴ Nobels fredspris fungerer igjen som en god konversasjonsstarter. Diskusjon om fredsprisutdelingene kan for eksempel stimulere elevene til kritisk refleksjon rundt Nobelkomiteens begrunnelser, og videre om hvordan fredsprisen har bidratt, og eventuelt kan bidra, til å skape fred. I grunnskolens samfunnsfagundervisning skal elevene dessuten gis verktøy «til å identifisere og diskutere ulike maktrelasjoner».⁴⁵ Nobelkomiteen i seg selv er en interessant maktaktør. Et fruktbart emne for diskusjon kan derfor være Nobelkomiteens sammensetning og reelle uavhengighet, gitt at medlemmene faktisk pekes ut av det norske Stortinget i tråd med partienes relative størrelser.

Til slutt vil jeg nevne at læreplanene for samfunnsfag på ungdomsskolen, og historie på videregående skole også inneholder en rekke spesifikke kompetansemål som kan knyttes til Nobels fredspris. En rekke interessante undervisningsopplegg om fredsprisen og prisvinnerne kan for øvrig finnes på hjemmesidene til Nobelstiftelsen,⁴⁶ og Nobels Fredssenter.⁴⁷

³⁷ Utdanningsdirektoratet, 2018a: s. 15.

³⁸ Stenersen, Libæk og Sveen, *Nobels fredspris – Hundre år for fred – Prisvinnere 1901-2000*, 2001: s. 183-184.

³⁹ Utdanningsdirektoratet, 2009: s. 2.

⁴⁰ Nobelkomiteen har premiert fire aktører i forbindelse med motstand/opphevelse av apartheid i Sør-Afrika. Dette var Albert Lutuli i 1960, Desmond Tutu i 1984, samt Nelson Mandela og Frederik Willem de Klerk i 1994.

⁴¹ Utdanningsdirektoratet, 2013: s. 2.

⁴² van den Dungen, *Irwin Abrams – Historian and Champion of the Nobel Peace Prize*, 2005: s. 49.

⁴³ Abrams, 1994: s. 87.

⁴⁴ Utdanningsdirektoratet, 2018a: s. 7.

⁴⁵ Utdanningsdirektoratet, 2013: s. 2.

⁴⁶ Nobelstiftelsen, *Nobel Prize Lessons*, u.å.

⁴⁷ Nobels Fredssenter, *Skole*, u.å.

2. Tilnærming og metode

2.1. Tidligere forskning og relevante ressurser

I dette delkapittelet vil jeg gjøre rede for relevant forskning innen fagfeltet, i tillegg til betydningsfulle populærvitenskapelige verk som også har vært med på å prege Nobeldebatten.

Den fremste autoritetspersonen innen emnet er den nå avdøde amerikanske historikeren Irwin Abrams. Han har skrevet om mange ulike aspekter ved fredsprisen, inkludert historiske analyser, samtidsevalueringer, pedagogiske fremstillinger og dokumentasjonsarbeid. I boken som blir regnet som det ledende oversiktsverket om Nobels fredspris, *The Nobel Peace Prize and the Laureates*,⁴⁸ presenteres det en kronologisk oversikt over fredsprisvinnerne. Der kommer det frem at Abrams har et generelt positivt syn på Nobelkomiteens forvaltning av Nobels fredspris. Han poengterer at Nobels testamente ikke er blitt fulgt opp til punkt og prikke, men fremhever at komiteen istedenfor har opptrådt modig og tilpasningsdyktig. Han ser på komiteens forholdsvis vide fredsbegrep som positivt, og utvidelsene av mulige fredsprisvinnere som berikelser.⁴⁹ Til tross for dette presenterer Abrams både ulike oppfatninger og motstridende meninger i sine godt dokumenterte analyser.

Tilhørende det samme grunnsynet er den norske trioen Ivar Libæk, Øivind Stenersen og Asle Sveen. De tre norske historikerne har vært tett knyttet til Det norske Nobelinstituttet, og i den sammenheng skrevet blant annet det fremste oversiktsverket om fredsprisens historie på norsk: *Nobels fredspris – Hundre år for fred*.⁵⁰ Myntet hovedsakelig på et nasjonalt publikum har norske forhold blitt viet ekstra stor plass i deres bok. Trioen har også skrevet artikkelen *The Nobel Peace Prize, 1901-1939: The Decision-Making Process*,⁵¹ hvor de har utforsket Nobelkomiteens beslutningsprosesser frem til utbruddet av andre verdenskrig. Her argumenterer de for at det var svært uvanlig at aktører uten norske støttespillere mottok fredsprisen i det gitte tidsrommet, og at valget av fredsprisvinnere fra tid til annen ble benyttet for å fremme norske utenriksinteresser.⁵² Allikevel har trioen hovedsakelig delt Abrams positive syn på hvordan Nobelkomiteen har opptrådt. De har for eksempel trukket frem komiteens liberale vestlige verdier og fleksible holdninger, som en av flere faktorer for hvorfor prisen har oppnådd sin unike posisjon.⁵³

⁴⁸ Abrams, *The Nobel Peace Prize and the Laureates: An Illustrated Biographical History*, 2012.

⁴⁹ Abrams, 2012: s. 32.

⁵⁰ Stenersen, Libæk og Sveen, 2001.

⁵¹ Libæk, Sveen og Stenersen, *The Nobel Peace Prize, 1901-1939: The Decision-Making Process*, 2001.

⁵² Libæk, Sveen og Stenersen, 2001: s. 474-476.

⁵³ Stenersen, Libæk og Sveen, 2001: s. 19.

Et lignende tema har Peter van den Dungen problematisert i artikkelen *What Makes the Nobel Peace Prize Unique?*⁵⁴ Der kommer han frem til at Nobels fredspris til å begynne med skilte seg fra lignende priser på grunn av en kombinasjon av regelmessige prisutdelinger, høye pengeutbetalinger, og god organisering. Ifølge ham har «merkevaren» senere spilt en stadig større rolle for prisens popularitet, og etter sigende det brede nedslagsfeltet av ulike fredsprisvinnere. I Øyvind Tønnessons *Trends in Nobel Peace Prizes in the Twentieth Century*,⁵⁵ har utvidelsen av dette nedslagsfeltet blitt studert ved hjelp av statistikk. Tønnesson har vist at fredsprisen med tiden har blitt delt ut til flere kvinner og organisasjoner enn det den ble i oppstartsfasen. Det kommer videre frem at prisens geografiske spredning også har blitt bredere, i takt med at antallet nominasjoner har hatt en jevn økning. En dypere analyse av hva de ulike fredsprisvinnerne har gjort for å vinne fredsprisen kommer frem i Roger P. Alford's artikkel *The Nobel Effect*.⁵⁶ Her legges det vekt på hvordan fredsprisvinnerne har fungert som internasjonale normsettere, og hvordan skiftende trender har kommet til uttrykk gjennom utdelingen av Nobels fredspris.⁵⁷ Alford har utfra de dominerende trendene i rekken av fredsprisvinnere også identifisert ulike perioder i fredsprishistorien. Slik viser han ikke bare hvordan fredsprisvinnerne har preget sin samtid, men også hvordan samtiden har preget fredsprisvinnerne.

Ingen av de nevnte forskerne har hevdet at komiteen har fulgt Nobels testamente fullt ut. De har enten latt være å ta stilling til denne tematikken, eller formidlet et forholdsvis positivt syn på det arbeidet Nobelkomiteen har lagt ned. Douglas Bulloch og Ronald R. Krebs har imidlertid vært fremtredende talspersoner for et mer kritisk syn. I artikkelen *For Whom Nobel Tolls?*⁵⁸ har Bulloch behandlet Nobelkomiteens fredsbegrep, og påpekt at en utvidelse av fredsbegrepet har skjedd gradvis. Han argumenterer videre for at utvidelsen av fredsbegrepet har gått for langt, og trekker frem at fredspriser for treplanting, mikrolån og miljøfilmer lenge ville vært helt utenkelig. Bulloch mener at Nobelkomiteen i større grad burde vende tilbake til det fredsforsker Johan Galtung har kalt «negativ fred», fremfor den «positive freden» komiteen jevnlig har belønnet siden 1960-tallet.⁵⁹

⁵⁴ van den Dungen, *What Makes the Nobel Peace Prize Unique?* 2001.

⁵⁵ Tønnesson, *Trends in Nobel Peace Prizes in the Twentieth Century*, 2001.

⁵⁶ Alford, *The Nobel Effect: The Nobel Peace Prize Laureates as International Norm Entrepreneurs*, 2008.

⁵⁷ Alford, 2008: s. 62-63.

⁵⁸ Bulloch, *For Whom Nobel Tolls? An Interpretive Account of the Migration of the Concept of Peace as Perceived through the Solemn Eyes of Norwegian Lawmakers*, 2008.

⁵⁹ Med uttrykket «negativ fred» regnes fred som en tilstand uten krig eller vold. Uttrykket «positiv fred» inneholder en mer helhetlig fredsforståelse, hvor også en rekke strukturelle og institusjonelle forbehold må være oppfylt for at en tilstand skal kunne kalles fredelig. Galtung, *Peace by Peaceful Means – Peace and Conflict, Development and Civilization*, 1996: s. 31-32.

Krebs på sin side har skrevet om fredsprisens såkalte «falske løfte» i artikkelen, *The False Promise of the Nobel Peace Prize*.⁶⁰ Gjennom flere case-studier fremmer han en tanke om at fredsprisen ikke nødvendigvis gir fredsprisvinnerne den positive effekten Nobelkomiteen har sett for seg. Han peker på at prisen som oftest ikke har løst problemene fredsprisvinnerne har stått ovenfor, og at den i enkelte tilfeller heller har blitt dem en ulempe.⁶¹ I likhet med Bulloch bekymrer Krebs seg over hvordan prisen har endret karakter over tid. Han adresserer en endring i antallet fredspriser Nobelkomiteen har delt ut basert på «aspiration», fremfor «accomplishment», og fremmer et ønske om at denne trenden burde endres.⁶²

Ingvild Johnsen har problematisert fredsprisens forhold til «giverlandet» Norge i sin masteroppgave fra 2012,⁶³ og senere i bokkapittelet *Gifts favour the giver*.⁶⁴ Hun argumenterer for at fredsprisen har fungert som et uoffisielt norsk statsapparat, nærmere bestemt et «peace ISA».⁶⁵ Hun fremhever at oppfatningene folk forbinder med fredsprisen smitter over på oppfatningene av «giverlandet», og at prisen slik har vært med på å forme et bilde av Norge som en «fredsnasjon». Videre poengterer hun at fredsprisen har gitt norske maktpersoner en unik arena til å samhandle med attraktive internasjonale aktører.⁶⁶ I masteroppgaven konkluderer hun med at fredsprisen er såpass verdifull for den norske stat at den simpelthen ikke vil slippe kontrollen over komiteen fullstendig.⁶⁷ Halvard Leira berører noe av den samme tematikken i sin artikkel *En pris til besvær?*⁶⁸ Der argumenterer han for at komitesammensetningen burde revideres, og deretter endres. Han mener at den tradisjonelle praksisen hvor tidligere politikere innehar plassene i Nobelkomiteen skader prisens internasjonale rykte. For å forhindre at utenlandske aktører skal oppfatte prisen som en underlagt gren av det norske statsapparatet, foreslår han at for eksempel fredsaktivister, journalister og forskere burde erstatte eks-politikere i Nobelkomiteen.

Som nevnt har det vært viktig å også presentere innflytelsesrike synspunkter på fredsprisen som har blitt presentert i populærvitenskapelige verk. I så måte vil jeg særlig trekke

⁶⁰ Krebs, *The False Promise of the Nobel Peace Prize*, 2010.

⁶¹ Krebs, 2010: s. 594.

⁶² Med uttrykket «aspiration» menes det i denne sammenhengen at det er håp eller ambisjoner som premieres. Uttrykket «accomplishment» tar for seg handlinger og meritter. Krebs, 2010: s. 595-597.

⁶³ Johnsen, *Conceptualizing the State Within: Norway, the Nobel Committee and the Nobel Peace Prize*, 2012.

⁶⁴ Johnsen, 2015.

⁶⁵ Med uttrykket «peace ISA» mener Johnsen at Nobels fredspris er et «ISA», Ideological State Apparatus, tilhørende nasjonen Norge. ISA-begrepet ble i seg selv oppfunnet av den franske filosofen Louis Althusser, og brukes om institusjoner som formelt er uavhengige, men som i realiteten tjener en stats interesser. Encyclopedia.com/v. A Dictionary of Sociology, *Ideological State Apparatus*, 1998.

⁶⁶ Johnsen, 2015: s. 117-118.

⁶⁷ Johnsen, 2012: s. 80.

⁶⁸ Leira, *En pris til besvær?* 2010.

frem de kritiske bøkene skrevet av den amerikanske journalisten Jay Nordlinger, og den norske juristen, samt hovedpersonen bak The Nobel Peace Prize Watch,⁶⁹ Fredrik Heffermehl. Begge disse forfatterne er generelt negative til hvordan Nobels fredspris har blitt forvaltet av Den norske Nobelkomiteen, men har seg imellom ulike innfallsvinkler og angrepspunkter. I *Peace, They Say*,⁷⁰ argumenterer Nordlinger for at Nobelkomiteen har benyttet fredsprisen til å belønne usannsynlig idealpolitikk på bekostning av effektiv konfliktløsning. Han retter også kritikk mot Norge som «fredsnasjon», og hevder at fredsprisen i for stor grad speiler norske interesser. Videre viser han til hvordan Nobelkomiteen, og dermed implisitt Norge, har brukt fredsprisen til å «sparke USA i leggen», samtidig som nasjonens sikkerhet langt på vei er tuftet på amerikansk militærmakt.⁷¹ Nordlinger ettersøker økt annerkjennelse for «rettferdig krig»⁷² som en vei til fred, og holder frem at USA og NATO har gjort mer for å sikre fred enn FN.

I Heffermehls *Nobels vilje*,⁷³ og oppfølgeren, *The Nobel Peace Prize – What Nobel Really Wanted*,⁷⁴ legges det stor vekt på en strikt tolkning av Nobels testamente. Heffermehl mener at Nobelkomiteen tolker testamentet feil, og at den derfor har forvaltet fredsprisen uriktig. Hans argumentasjon bygger på at Nobels visjon for fredsprisen gradvis har måttet vike på grunn av partipolitikk og økonomiske interesser. For å underbygge synet sitt har han laget en oversikt over fredsprisvinnere frem til 2009, sortert på kategoriene «Nobelpriser» og «komitépriser».⁷⁵ Dette begrepsparet brukes for å skille de «berettigede» prisene som ifølge ham samsvarer med Alfred Nobels testamente, fra de «uberettigede» prisene. Frem til 1950 mener Heffermehl at det bare ble delt ut 8 såkalte komitépriser, mot hele 42 komitépriser i årene mellom 1951 og 2009.⁷⁶ Han tar videre til orde for at Nobelkomiteen har oversett flere mindre kjente grasrotaktivister til fordel for «store navn». Heffermehl er spesielt kritisk til den økte kommersialiseringen som har blitt knyttet til Det norske Nobelinstituttet under Geir Lundestads ledelse,⁷⁷ men også til hvordan fredsprisen har blitt brukt politisk til å fremme norske interesser i overensstemmelse med NATO.⁷⁸ Her får han støtte av fredsforsker Johan Galtung, som i

⁶⁹ The Nobel Peace Prize Watch er et initiativ dedikert til å følge opp hvordan Nobels testamente blir etterfulgt.

⁷⁰ Nordlinger, *Peace, They Say: A History of the Nobel Peace Prize, the Most Famous and Controversial Prize in the World*, 2012.

⁷¹ Nordlinger, 2012: s. 155.

⁷² Med uttrykket «rettferdig krig» menes det at krig under visse omstendigheter er moralsk tillatt evt. ønskelig. SNL/v. Sagdahl, *Rettferdig krig*, 2013.

⁷³ Heffermehl, *Nobels vilje*, 2008.

⁷⁴ Heffermehl, *The Nobel Peace Prize – What Nobel Really Wanted*, 2010.

⁷⁵ Med uttrykket «komitépriser» mener Heffermehl fredspriser som ikke er i tråd med prisens betingelser. Heffermehl, 2008: s. 59.

⁷⁶ Heffermehl, 2010: s. 55.

⁷⁷ Heffermehl, 2010: s. 91-92.

⁷⁸ Heffermehl, 2010: s. 89.

boken *Norge sett utenfra*,⁷⁹ hevder at en rekke fredspriskandidater, inkludert Mahatma Gandhi og Olof Palme, aldri kunne vunnet Nobels fredspris på grunn av interessekonflikter med norsk utenrikspolitikk. Det er ifølge Galtung de tette båndene mellom Norge og stormaktene USA og Storbritannia, som har fastlagt denne sedvanen.⁸⁰

Naturligvis er Nobelkomiteens tidligere sekretær, Geir Lundestad, sterkt uenig i kritikken fra Heffermehl og Galtung. I *Fredens sekretær*,⁸¹ en memoarbok om hans tjuefem år ved Det norske Nobelinstituttet, avfeier han Heffermehls kritikk som uberettiget og lite nyansert.⁸² Der argumenterer han for at et vidt fredsbegrep er nødvendig for å beholde prisen relevans inn i fremtiden. Boken gir også et sjeldent innblikk i Nobelkomiteens virke, og vekket oppsikt da den kom ut, fordi Lundestad blant annet stilte seg kritisk til at tidligere stats- og utenriksministre burde sitte i komiteen.⁸³ I *Drømmen om fred på jord* diskuterer Lundestad fredsprisens lange linjer og framtidsutsikter.⁸⁴ Der kommer han også inn på hvorfor USA og Storbritannia har mottatt flest fredspriser, og argumenterer for at landene har fremmet fred, ved å opptre som den liberale internasjonalismens ledere.⁸⁵

Til slutt vil jeg nevne at nettsidene til Nobelstiftelsen, www.nobelprize.org/, og Det Norske Nobelinstituttet, www.nobelpeaceprize.org/, har vært nyttige. På disse sidene ligger Nobelkomiteens begrunnelser, og prisvinnernes Nobelforedrag, i tillegg til mye annen nyttig informasjon om prisvinnerne, Nobelorganisasjonene og Nobelprisene generelt.

2.2. Datamateriale

Datamaterialet for studien består av avisartikler om Nobels fredspris fra de tre norske avisene Aftenposten, Dagens Næringsliv og Klassekampen. Jeg har begrenset utvalget til å gjelde disse tre avisene av hensyn til oppgavens rammer og ressurser. Alle de tre avisene er lokalisert i Oslo, og regnes som riksdekkende.⁸⁶ Utover dette har avisene forskjellige profiler, og er sådan valgt ut strategisk for å utfylle hverandre.

Internt i avisene har avisartikler om fredsprisvinnerne blitt selektert ut innenfor de definerte reaksjonstidsrommene. Dette har jeg gjort ved å søke på fredsprisvinnernes navn i kombinasjon med minst et av de følgende seks søkeordene: *nobel*, *nobels*, *nobelpris*,

⁷⁹ Galtung, *Norge sett utenfra*, 2008.

⁸⁰ Galtung, 2008: s. 34-35.

⁸¹ Lundestad, 2015.

⁸² Lundestad, 2015: s. 293-294.

⁸³ Lundestad, 2015: s. 300-301.

⁸⁴ Lundestad, *Drømmen om fred på jord – Nobels fredspris fra 1901 til i dag*, 2017

⁸⁵ Lundestad, 2017: s. 222.

⁸⁶ Forsidene, *Riksavisene*, u.å.

nobelprisen, fredspris og fredsprisen. Totalt har jeg systemisert og behandlet 896 unike avisartikler. Hensikten med dette forholdsvis omfattende datamaterialet, er at det skal kunne representere et bredt meningsmangfold på en forsvarlig måte. Det er i den sammenhengen viktig å påpeke at datautvalget ikke nødvendigvis er generaliserbart for all norsk avisdekning av de gjeldende fredsprisene. Jeg har derimot prioritert at datamaterialet skal kunne gi en bred oversikt over hvilke positive og negative reaksjoner som faktisk kom til uttrykk i den aktuelle tidsperioden. Det strategiske valget av aviser er i så måte naturlig. Aftenposten kan ses på som et talerør for den norske «mainstreamen»,⁸⁷ mens Dagens Næringsliv og Klassekampen kan ses på som talerør for samfunnets politiske høyre- og venstresider.

Aftenposten har tradisjonelt sett vært en av landets ledende aviser, og har i løpet av tidsperioden oppgaven tar for seg vært Norges største papiravis.⁸⁸ I den gjeldende perioden er det også Aftenposten som har skrevet mest om Nobels fredspris av alle aviser i mediearkivet Atekst.⁸⁹ Avisen regnes som en riksdekkende avis fordi den distribueres over hele Norge, men den har også en tydelig tilknytning til byen Oslo,⁹⁰ og regnes derfor tidvis som en regionsavis.⁹¹ Denne balansegangen er positiv for studien, fordi den sørger for at avisen grundig dekker det som skjer i Oslo, byen der Nobelkomiteen har sitt virke. Det må videre nevnes at avisen tradisjonelt sett har tilhørt den politiske høyresiden,⁹² selv om den i dag karakteriseres som både uavhengig og partipolitisk nøytral.

Dagens Næringsliv er også en partipolitisk uavhengig avis, men har ved sine lederartikler gjentatte ganger uttrykt støtte til den politiske høyresiden. Dette er også hovedgrunnen til at avisen har blitt valgt ut som en del av oppgavens datagrunnlag. Dagens Næringsliv er i opplagstall en av landets største aviser, og den regnes som landets kanskje fremste avis innen finansnyheter. Avisen ble opprinnelig grunnlagt som en sjøfartsavis, under navnet «Norges Sjøfartstidende»,⁹³ men fokuserer i dag hovedsakelig på økonomi og næringsliv, i tillegg til politikk og generelt nyhetsstoff.

⁸⁷ Med uttrykket «mainstream» menes det her holdninger, meninger og ideer som oppfattes som vanlige.

⁸⁸ MedieNorge, *Opplagsutvikling for de ti største avisene i 2014, 2013, 2012, 2011, 2010, 2009*, u.å.

⁸⁹ Aftenposten publiserte 1068 avisartikler som inneholdt formuleringen «Nobels fredspris» mellom 26. februar 2009 og 3. mars 2015. De nærmeste avisene var henholdsvis Dagsavisen (649 avisartikler) og Bergens Tidende (avisartikler 571). Dagens Næringsliv er den eneste norske riks-/regionavisen som ikke er med i mediearkivet. Retriever, Søk i mediearkivet Atekst, u.å.

⁹⁰ SNL/v. Pettersen, *Aftenposten*, 2016a.

⁹¹ Journalisten, *Amedia får beholde seks aviser*, 2014.

⁹² SNL/v. Pettersen, 2016a.

⁹³ SNL/v. Pettersen, *Dagens Næringsliv*, 2016b.

Klassekampen er den minste av de tre avisene i utvalget, med tanke på opplagstall.⁹⁴ Den profilerer seg som «venstresidas dagsavis»,⁹⁵ og har tradisjonelt sett vært tilknyttet partier langt til venstre i det politiske spekteret.⁹⁶ Akkurat som Dagens Næringsliv har avisen blitt valgt på grunnlag av sin tydelige politiske profil. I dag er avisen likevel partipolitisk uavhengig,⁹⁷ selv om det må nevnes at partiet Rødt eier ca. 20 % av avisens aksjer.⁹⁸ Klassekampen har forøvrig siden 2015 publisert tegneserien «Nobelkomiteen»,⁹⁹ som handler om en fiktiv Nobelkomite tydelig inspirert av den reelle Nobelkomiteen under Jaglands ledelse.

2.3. Kvantitativ innholdsanalyse

Dette arbeidet skal undersøke hvilke reaksjoner utdelingen av Nobels fredspris har blitt møtt med i en seksårsperiode. Det har derfor vært viktig for meg å ta i bruk en forskningsmetode som kan kartlegge forholdsvis mange, og høyst varierende, reaksjoner. Disse kravene oppfyller den kvantitative innholdsanalysen.¹⁰⁰ I dette delkapittelet presenterer jeg metoden, mens innholdsanalysens kodebok for øvrig kan finnes i vedlegg 1.

Som det går frem av navnet på metoden, er kvantitativ innholdsanalyse en kvantitativ metode. Det er likevel viktig å påpeke at sammensetningen av relevante variabler og variabelverdier er bygget på en rekke kvalitative vurderinger.¹⁰¹ Det er tross alt jeg som har valgt ut aviser, enheter, variabler og variabelverdier for undersøkelsen, og i tillegg bestemt gjeldende søkeord og tidsbegrensninger for datamaterialet. Når dette er sagt, tar kvantitative undersøkelser utgangspunkt i å analysere ulike enheter gjennom opplysninger som kan tallfestes og bearbeides.¹⁰² Kvantitative innholdsanalyser, forsøker å registrere og analysere kvantitativt datamateriale på en systematisk og objektiv måte.¹⁰³ Her betyr «objektiv» at skjønsmessige vurderinger skal minimeres, mens «systematisk» betyr at materialet skal behandles gjennom generelle regler.¹⁰⁴ Med dette menes det ikke at innholdsanalysen vil gi en objektiv beskrivelse av datamaterialet, men heller at kodingen vil gi mening selv om forskjellige

⁹⁴ MedieNorge, *Opplagstall for norske aviser 2009 - 2014 (papiroplag) – Aftenposten Morgen, Dagens Næringsliv, Klassekampen*, u.å.

⁹⁵ Klassekampen, *Klassekampen – Forsida*, u.å.

⁹⁶ SNL/v. Pettersen, *Klassekampen*, 2016c.

⁹⁷ SNL/v. Pettersen, 2016c.

⁹⁸ Proff, *Klassekampen AS*, 2017.

⁹⁹ Den fiktive komitelederen heter Torleif Stueland, og er en åpenbar parodi på Thorbjørn Jagland. Klassekampen/v. Skurdal, *Gløtter bak døra*, 2015: s. 50.

¹⁰⁰ Østbye, Helland, Knapskog og Larsen, *Metodebok for mediefag*, 2007: s. 230.

¹⁰¹ Steensen, *Har medieforskningen et metodeproblem?* 2016: s. 1-2.

¹⁰² Børhaug, Christophersen og Aarre, *Introduksjon til samfunnskunnskap – fagstoff og didaktikk*, 2011: s. 66.

¹⁰³ Østbye m.fl., 2007: s. 210.

¹⁰⁴ Østbye m.fl., 2007: s. 210.

personer behandler materialet hver for seg. Et bredt utvalg avisartikler er et solid grunnlag for en kvantitativ innholdsanalyse.¹⁰⁵ Gjennom en systematisk kartlegging av ulike reaksjoner vil jeg dermed kunne drøfte oppgavens problemstilling på en meningsfull måte. Jeg vil kunne beskrive tendenser i reaksjonene som har kommet frem i avisene, og videre støtte analysene mine på konkrete funn. Metoden lar seg attpåtil relativt enkelt etterprøve, en vesentlig styrke for forskningsresultatenes reliabilitet.¹⁰⁶ Dette igjen påvirker forskningens validitet positivt,¹⁰⁷ da det bidrar til at det utfra studien kan trekkes gyldige resonnementer for problemstillingen.

Som enheter for innholdsanalysen har jeg valgt avisartikler. Det at jeg ikke har tatt høyde for avisartiklens bildebruk, spalteplass eller plassering, skyldes at jeg har søkt å oppnå en enkel og oversiktlig behandlingsform. Dette er fordelaktig med tanke på at datamaterialet er stort, og at andre på en enkel måte skal kunne forstå hvordan jeg har gått frem. Det samme prinsippet har jeg tatt i bruk i utviklingen av variabler og variabelverdier. Totalt har jeg sortert datamaterialet i ni forskjellige variabler, med et varierende antall variabelverdier under seg. Variablene jeg har valgt å studere i innholdsanalysen er som følger: *aktuell fredsprisvinner*, *overskrift*, *dato*, *avis*, *artikkeltype*, *hovedaktør*, *aktørgruppering*, *innhold*, og *reaksjoner*.

Variablene *aktuell fredsprisvinner*, *overskrift* og *dato* systemiserer utvalget gjennom tydelige merkelapper. *Fredsprisvinnervariabelen* forteller hvilken fredsprisvinner som var aktuell i den artikkelen ble skrevet. *Overskriftene* er benyttet som merkelapper for å skille de enkelte avisartiklene fra hverandre, mens *datoene*, som varierer innenfor det angitte reaksjonstidsrommet, opplyser når reaksjonene har blitt formidlet. Likedan fungerer variablene *avis* og *artikkeltype* som merkelapper for å skape orden og system i artikkelutvalget. *Avisvariabelen* vil ha tre åpenbare kategorier: *Aftenposten*, *Dagens Næringsliv* og *Klassekampen*, og kan brukes til å belyse forskjeller i avisenes dekning av fredsprisvinnerne. *Artikkeltypevariabelen* tar utgangspunkt i avisartiklens journalistiske sjangre, og kan fortelle noe om formen på responsene. Jeg har av praktiske årsaker ikke sortert datamaterialet i snevrere kategorier som «nyhetsreportasjer», «notiser», «leserinlegg», osv., men istedenfor benyttet meg av de to overgrepene kategoriene *informative avisartikler* og *opinionsdannende avisartikler*. *Informative avisartikler* er her å forstå som «objektiv journalistikk», hvor skribenten forsøker å holde seg objektiv og nøytral, mens *opinionsdannende avisartikler* er å forstå som «subjektiv journalistikk», hvor skribentene selv argumenterer for gitte

¹⁰⁵ Ringdal, *Enhet og mangfold – samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*, 2018: s. 261.

¹⁰⁶ Ringdal, 2018: s. 260.

¹⁰⁷ SNL/v. Dahlum, *Validitet*, 2018.

synspunkter.¹⁰⁸ Klassiske nyhetsartikler er gode eksempler på objektiv journalistikk, mens meningstyngede leder- og kommentarartikler er åpenbare eksempler på subjektiv journalistikk.

Variablene hovedaktør og aktørgruppering viser hvem som handler og mener noe i artiklene. Hovedaktøren er i opinionsdannende avisartikler skribentene selv, mens den i informative avisartikler er den mest fremtredende aktøren eller intervjuobjektet. Eksempler på hovedaktører kan være Aftenposten-redaktør, Harald Stanghelle, eller tidligere generalsekretær i FN, Kofi Annan. Aktørgrupperingsvariabelen deler deretter de ulike hovedaktørene inn i grupperinger basert på deres offentlige roller. I min undersøkelse har jeg benyttet hele fjorten forskjellige aktørgrupperinger: *fredsprisvinneren, fredsprisvinnerens familie, tidligere fredsprisvinnere, Nobelkomiteen/Nobelkomiteens sekretær, avisenes redaksjoner, samfunnsdebattanter, politikere, talpersoner, utenlandske ledere/deres talpersoner, nyhetsformidlere, «eksperter», tjenestepersoner, kunstnere/artister/kjendiser, og folk på gaten.* Hvis noen hovedaktører tilhører flere aktørgrupperinger har de blitt plassert i den første aktørtypen de er tilgjengelig for. Hovedaktørene Harald Stanghelle og Kofi Annan vil for eksempel tilhøre aktørgrupperingene «avisenes redaksjoner» og «tidligere fredsprisvinnere».

Variablene *innhold* og *reaksjoner* tar for seg avisartiklenes overordnede innhold. Innholdsvariabelen er delt inn i tre vide samlekategorier, og belyser artiklenes tematiske innhold. Variabelverdiene er her *reaksjoner og debatt om fredsprisene* samt *fredsprisen generelt*, i tillegg til *annen tematikk*, som grupperer alle artiklene i utvalget som ikke egentlig handler om Nobels fredspris. Reaksjonsvariabelen vil kartlegge de reaksjonene som kommer frem i artiklene i fire utelukkende kategorier: *positive reaksjoner, negative reaksjoner, delte meninger/overveiende reaksjoner, samt ingen reaksjon eller nøytral kommentering.*

I vedlegg 2 finnes et utdrag fra datamaterialet som eksemplifiserer hvordan jeg har bearbeidet seks avisartikler.

Sitatinnsamling

Under datainnsamlingen samlet jeg også inn en forholdsvis omfattende mengde sitater. Totalt skrev jeg ned 419 interessante/beskrivende sitater fra forskjellige aktører som ytret seg om fredsprisutdelingene i de tre avisene. Formålet med sitatinnsamlingen var at utvalgte sitater skulle kunne illustrere bredere trender i reaksjonsmangfoldet. Siden jeg i deler av drøftingen legger vekt på et utvalg av disse sitatene vil jeg påpeke at studien dermed også inneholder innslag av kvalitativ analyse.¹⁰⁹

¹⁰⁸ NDLA/v. Tørdal, *Journalistiske sjangre*, 2017.

¹⁰⁹ SNL/v. Malt, *Kvalitativ*, 2015.

3. Nobels fredspris i kontekst

3.1. Fredsprisens historie

Dette delkapittelet har jeg viet til å gi en innføring i fredsprisens generelle historie. Jeg vil her skrive om prisens opprinnelse og fredsprishistoriens viktigste trender, i tillegg til de største kontroversene, og et utvalg betydningsfulle fredsprisvinnere. Jeg har også laget en skjematisk oversikt over alle fredsprisvinnerne fra prisens opprinnelse og frem til i dag (mai 2019). Denne oversikten finnes i vedlegg 3, og inneholder dessuten informasjon om hvordan fredsprisene har blitt fordelt geografisk, kjønnsmessig og i ulike priskategorier.

Prisens opprinnelse

Utgangspunktet for Nobels fredspris finnes i den svenske oppfinneren og forretningsmannen Alfred Nobels testamente, fra 1895.¹¹⁰ Der stod det at et betydelig beløp av verdiene han etterlot seg ved døden skulle gå til å opprette, samt vedlikeholde, en årlig prisutdeling i hans navn. Nobel ville belønne «dem, som under det förlupne året hafva gjort menskligheten den största nytta»,¹¹¹ og tok til orde for opprettelsen av fem priser i følgende kategorier: *fysikk, kjemi, fysiologi/medisin, litteratur og fred*. For fredsprisen ble det videre presisert at vinnerne skulle utpekes av et femmannsutvalg oppnevnt av det norske Stortinget. De andre prisene skulle deles ut av forskjellige svenske institusjoner, og Nobel utdypet ikke hvorfor akkurat fredsprisen skulle være basert i Norge. Det ble derimot skissert betingelser for hva den norske komiteen skulle vektlegge for sine valg av fredsprisvinnere:

«... den som har verkat mest eller best för folkens förbrödrande och afskaffande eller minskning af stående armeer samt bildande och spridande af fredskongresser. (...) Det är min uttryckliga vilja att vid prisutdelningarne intet afseende fästes vid någon slags nationalitetstillhörighet sålunda att den värdigaste erhåller priset, antingen han är Skandinav eller ej.»¹¹²

Nobel la altså frem tre bestemte kriterier for hva som skulle premieres ved fredsprisutdelingene, forbrødring, nedrustning og arbeid med fredskongresser. I tillegg kom det generelle kriteriet om at det var arbeid utført i det foregående året som skulle belønnes, samt «pålegg» om at kjønn og nasjonal tilhørighet ikke skulle påvirke beslutningsprosessen.

Testamentet er slik sett både enkelt og oversiktlig, men samtidig lite utdypende. Det kommer for eksempel ikke frem hva som inngår i termen «folkens förbrödrande», og det gis

¹¹⁰ Nobel, *Testament*, 1895.

¹¹¹ Nobel, 1895: s. 2.

¹¹² Nobel, 1895: s. 2-3.

heller ingen retningslinjer om hvordan kriteriene skal forstås i senere tidsperioder. Forskjellige aktører har derfor tolket testamentet på helt ulike måter, og der Heffermehl har fremmet en snever tolkning av testamentet,¹¹³ har Nobelkomiteen selv tatt i bruk en vid fortolkning.¹¹⁴ Det er uansett femmannsutvalget, Den norske Nobelkomiteen, som har råderetten over hvordan testamentets kriterier skal tolkes.¹¹⁵ Dette gjør komiteen i overensstemmelse med *Nobelstiftelsens statuer*,¹¹⁶ og *Den norske Nobelkomiteens spesielle reguleringer*.¹¹⁷ Gjennom sine forholdsvis tilpasningsdyktige valg av fredsprisvinnere, har komiteen i så måte trukket frem et mangfoldig utvalg av vidt forskjellige fredsforkjempere. På 118 år har Nobels fredspris blitt delt ut 99 ganger, til 130 forskjellige fredsprisvinnere.

Pasifistperioden, 1901–1913

Den første rekken av fredspriser har av Alford blitt kalt pasifistperioden,¹¹⁸ fordi flere av vinnerne kjempet for total avskaffelse av krig. Internasjonal voldgift, nedrustning og fredskongresser var de sentrale virkemidlene disse tidlige fredsprisvinnerne tok i bruk, og majoriteten av dem var tilknyttet enten Det internasjonale fredsbyrå, Den interparlamentariske union, eller begge de to organisasjonene. Den politiske retningen disse prisvinnerne tilhørte omtales i dag som den tradisjonelle fredsbevegelsen,¹¹⁹ og kanskje ikke uventet ble den første fredsprisvinneren Frederic Passy, en av Den Interparlamentariske Unions grunnleggere. Han ble sett på som et åpenbart valg for prisen, og mange i fredsbevegelsen reagerte derfor da det ble klart at han måtte dele prisen med den humanitære aktøren Henry Dunant.¹²⁰ Dunant ble belønnet for å ha grunnlagt Røde Kors, en organisasjon som ikke bedrev tradisjonelt fredsarbeid, men heller nødhjelp for skadede soldater i krigsområder. Allerede ved den første prisutdelingen åpnet dermed Nobelkomiteen for en bredere tolkning av fredsarbeid enn det som hadde blitt direkte antydnet i Nobels testamente.¹²¹

Nobelkomiteens brede tolkning av testamentet kom igjen til uttrykk da USAs president, Theodore Roosevelt, mottok fredsprisen i 1906. Heller ikke han tilhørte den tradisjonelle fredsbevegelsen. Komiteen begrunnet imidlertid valget sitt i at presidenten hadde optrådt som

¹¹³ Heffermehl, 2010: s. 22.

¹¹⁴ Abrams, 2012: s. 31-32.

¹¹⁵ Nobel, 1895: s. 3.

¹¹⁶ Nobelstiftelsen, *Statutes of the Nobel Foundation*, 2000b.

¹¹⁷ Nobelstiftelsen, *Special regulations for the award of the Nobel Peace Prize and the Norwegian Nobel Institute*, 2000a.

¹¹⁸ Alford, 2008: s. 67.

¹¹⁹ Lundestad, 2015: s. 57.

¹²⁰ Lundestad, 2017: s. 60-61.

¹²¹ Abrams, 2012: s. 48.

fredsmekler mellom Russland og Japan i 1905.¹²² Ikke alle lot seg overbevise om at han fortjente utmerkelsen,¹²³ primært fordi han var kjent som en pådriver for amerikansk imperialisme. The New York Times kommenterte for eksempel priskunngjøringen krast: «a broad smile illuminated the face of the globe when the prize was awarded ... to the most warlike citizen of these United States».¹²⁴ Den norske historikeren Halvdan Koht, som senere skulle bli både utenriksminister og medlem av Nobelkomiteen, vurderte valget som politisk motivert.¹²⁵ I dag er dette en akseptert forklaring, og det virker sannsynlig at Nobelkomiteens daværende leder, Jørgen Løvland, som også var norsk utenriksminister på dette tidspunktet, forsøkte å etablere en sterkere forbindelse til den amerikanske stormakten på den andre siden av Atlanterhavet.¹²⁶

Til tross for prisene til Dunant og Roosvelt var de fleste prisvinnerne i denne perioden som nevnt knyttet til den tradisjonelle fredsbevegelsen. Dette gjaldt parlamentarikere som Passy og William Randal Cremer, juridiske aktører som Folkerettsinstituttet og Tobias Asser, samt mer utpregede fredsaktivister som Elie Ducommun og Bertha von Suttner. Sistnevnte var for øvrig den eneste kvinnen som vant fredsprisen i løpet av prisens første 30 år. Hun var dessuten en nær venn av Alfred Nobel, og blir i dag anerkjent som en viktig inspirasjonskilde for opprettelsen av Nobels fredspris.¹²⁷

Statsmannsperioden, 1917–1938

Første verdenskrig sørget for den første «pausen» i fredsprisens historie, og markerer også et periodeskifte. Noen presedenser var fastsatt for ettertiden, flere enn én person kunne vinne fredsprisen samtidig, organisasjoner kunne vinne prisen, og de premierte handlingene måtte ikke nødvendigvis ha blitt gjennomført i det foregående året. Likeså hadde Nobelkomiteen vist seg villig til å bevege seg utenfor testamentets skisserte nedslagsfelt, og slik foreta fredsprisens første innholdsmessige utvidelser. Disse endringene blomstret med full kraft i mellomkrigstiden, da politiske ledere ikke lengre var unntak blant fredsprisvinnerne, men heller en dominerende gruppering.¹²⁸

Den første prisvinneren i denne perioden var likevel den tidligere nevnte organisasjonen Røde Kors, som ble belønnet for sin iherdige humanitære innsats under krigen. Blant de

¹²² Stenersen, Libæk og Sveen, 2001: s. 44.

¹²³ Tønnesen, *Controversies and criticisms*, 2000.

¹²⁴ Abrams, 2012: s. 61.

¹²⁵ Svendsen, *Halvdan Koht – Veien mot fremtiden*, 2013: s. 102.

¹²⁶ Hem, *Jørgen Løvland – Vår første utanriksminister*, 2005: s. 389.

¹²⁷ SNL/v. Simensen, *Bertha von Suttner*, 2019.

¹²⁸ Alford, 2008: s. 77.

internasjonale toppolitikere som vant fredsprisen var en ny amerikansk president, Woodrow Wilson, og en amerikansk visepresident, Charles G. Dawes, i tillegg til en rekke vestlige stats- og utenriksministre. Noen tradisjonelle fredsarbeidere vant fortsatt prisen, men langt færre enn før verdenskrigen. Med unntak av pasifisten og sosialarbeideren Jane Addams, tilhørte disse fredsprisvinnerne også en ny retning av mer praktiskorienterte fredsaktivister.¹²⁹ Verdenskrigen hadde satt sine spor, og håpet om å avskaffe krig fullstendig var for mange blitt avleggs. Det nyopprettede Folkeforbundet tok over Den interparlamentariske unions status som det ledende internasjonale organet for fredsarbeid, mens de to hittil eneste norske fredsprisvinnerne, Christian Lous Lange og Fridtjof Nansen, også mottok sine priser i denne perioden.¹³⁰

Mer spektakulære enn de norske fredsprisene var de to fredsprisene som ble presentert i 1936. Carlos Saavedra Lamas, som var Argentinas utenriksminister, vant 1936-prisen for å ha meglet mellom Bolivia og Paraguay, og ble med det den første ikke-vestlige fredsprisvinneren noensinne.¹³¹ Hans pris ble likevel også fullstendig overskygget av 1935-prisen, som ble delt ut samtidig, og dessuten in absentia, til den tyske journalisten og fredsaktivisten Carl von Ossietzky. Ossietzky hadde som redaktør i tidsskriftet *Die Weltbühne* publisert artikler som avslørte ulovlig tysk stridsopprustning, og som en følge av dette blitt fengslet for landsforræderi.¹³² Da Nobelkomiteen, mot tyske formaninger,¹³³ premierte ham med fredsprisen, ble han den første dissidenten som noen gang vant prisen. Dette vekket naturligvis stor kontrovers så vel nasjonalt som internasjonalt, og som en direkte følge av avgjørelsen trakk to norske toppolitikere seg fra Nobelkomiteen:¹³⁴ utenriksminister Koht og tidligere statsminister Johan Ludwig Mowinckel. De ville sende ut et signal om at det offisielle Norge ikke stod bak prisen, og Koht sørget antageligvis også for at Kong Haakon brøt tradisjonen om å overvære utdelingsseremonien.¹³⁵ I Tyskland reagerte myndighetene med fordømmelse, og tyske statsborgere ble fra dette tidspunktet nektet å ta imot Nobelpriser uansett disiplin.¹³⁶ Ossietzky fikk følgelig ikke reise til Norge for å motta fredsprisen, og døde i fortsatt fangenskap noen år senere.

¹²⁹ Alford, 2008: s. 85.

¹³⁰ Lange, Nobelkomiteens tidligere sekretær fikk prisen i 1921 for sitt arbeid i Den interparlamentariske union, mens Nansen, nasjonalhelt, polfarer og diplomat, fikk prisen i 1922 for sin humanitære innsats under første verdenskrig. Lange delte sin pris med svenske Carl Hjalmar Branting, mens Nansen fikk sin pris individuelt.

¹³¹ Stenersen, Libæk og Sveen, 2001: s. 124.

¹³² Abrams, 2012: s. 133-134.

¹³³ Abrams, 2012: s. 135.

¹³⁴ Libæk, Sveen og Stenersen, 2001: s. 463.

¹³⁵ Lundestad, 2017: s. 130.

¹³⁶ Stenersen, Libæk og Sveen, 2001: s. 123.

I kjølvannet av de kontroversielle begivenhetene ble det bestemt at regjeringsmedlemmer ikke lenger kunne sitte i Nobelkomiteen.¹³⁷ Prisen var unektelig svært kontroversiell i sin samtid, men har i ettertid av mange blitt karakterisert som Nobelkomiteens beste valg noensinne.¹³⁸ Nobelkomiteens vilje til å rette kritikk mot et totalitært regime var nesten prisverdig i seg selv, og det gikk lenge til komiteen igjen fattet en lignende beslutning.

Den humanitære perioden, 1944–ca.1965

Andre verdenskrig sørget for den andre lengre «pausen» i fredsprisens historie, og bidro slik til nok et trendskifte i Nobelkomiteens valg av fredsprisvinnere. De forente nasjoner erstattet Folkeforbundet som den ledende internasjonale fredsorganisasjonen, og har hatt denne posisjonen frem til i dag. Etterkrigstiden ble dessuten preget av at mange humanitære aktører mottok fredsprisen.¹³⁹ Den ble for eksempel innledet av at Røde Kors vant prisen for andre gang, men inkluderte også vinnere som Vennenes Samfunn, UNICEF, John Boyd Orr og Albert Schweitzer. Mot slutten av perioden vant endatil Røde Kors prisen for tredje gang, noe organisasjonen fortsatt er alene om å ha gjort.

Det ble imidlertid ikke bare delt ut humanitære fredspriser, da en ny form for internasjonalt orienterte «statsmenn» også mottok den prestisjefylte prisen.¹⁴⁰ Eksempler på disse statsmennene var Ralph Bunche, som vant i 1950, og Dag Hammarskjöld, som ble den hittil eneste posthume fredsprisvinneren, i 1961. Vitenskapsmannen Linus Pauling fikk også fredsprisen i denne perioden, noe som markerte at Nobelkomiteen for første gang delte ut fredsprisen for motstand mot atomvåpen.¹⁴¹ Dette ble for øvrig Paulings andre Nobelpris, siden han tidligere hadde mottatt kjemiprisen.

To interessante priser på tampen av perioden skilte seg også ut fra de øvrige prisene, og preluderte den neste ledende trenden i fredsprisens historie. Dette var prisene som ble gitt til den sørafrikanske opposisjonslederen Albert Lutuli, og den amerikanske borgerrettighetsforkjemperen Martin Luther King. Lutulis pris var den første ubetingede menneskerettighetsprisen, og Lutuli var i tillegg den første ikke-vestlige fredsprisvinneren siden Lamas, et kvart århundre tidligere. Som president i frigjøringsbevegelsen ANC ledet han en ikkevoldelig kamp mot apartheidregimet i Sør-Afrika,¹⁴² og selv om hans kamp ikke førte helt frem, la den grunnlaget for at senere frihetskjemperer skulle kunne lykkes med å velte

¹³⁷ Det Norske Nobelinstitut, *Den Norske Nobelkomite*, u.å.

¹³⁸ Dagbladet/v. Strand og Hagvaag, *Ossietsky er tidenes fredsprisvinner*, 2012.

¹³⁹ Alford, 2008: s. 92.

¹⁴⁰ Alford, 2008: s. 101.

¹⁴¹ Njølstad, *The Norwegian Nobel Committee and the Bomb, 1945-1999*, 2001: s. 492-493.

¹⁴² Abrams, 2012: s. 190-191.

regimet. King var den ledende skikkelsen i den amerikanske borgrettighetsbevegelsen, og ble belønnet for sin ikkevoldelige kamp mot rasediskriminering og rasisme.

I ettertid har disse fredsprisene blitt vurdert som viktige og ærefulle, men komiteen har samtidig fått kritikk for at en annen spesifikk frihetskjemper ikke vant prisen før dem. Dette var ikkevolds-ikonet, og hovedmannen bak Indias frigjøringsbevegelse, Mohandas «Mahatma» Gandhi. Han ble riktignok nominert til fredsprisen flere ganger,¹⁴³ men vant aldri, noe Lundestad har omtalt som en alvorlig unnlattessynd.¹⁴⁴ Etter at Gandhi ble drept i 1948, vurderte likevel Nobelkomiteen, ifølge komiteleder Gunnar Jahns dagbok, å tildele ham fredsprisen posthumt.¹⁴⁵ Da det istedenfor ble kunngjort at komiteen ikke hadde funnet en «suitable living candidate»,¹⁴⁶ har en vanlig oppfatning vært at Gandhis fredspris forble «reservert».¹⁴⁷

Menneskerettighetsperioden, ca.1968–ca.1989

Den humanitære perioden gled over i menneskerettighetsperioden.¹⁴⁸ Denne perioden ble preget av en idé om at menneskerettigheter var en nødvendighet for å oppnå varig fred. Fra slutten av 1960-tallet til Berlinmurens fall på slutten av 1980-tallet, vant derfor en rekke ulike menneskerettighetsforkjempere prisen. Dette inkluderte hovedmannen bak FNs verdenserklæring om menneskerettigheter, René Cassin, den sovjetiske vitenskapsmannen og dissidenten Andrei Sakharov, samt Lutulis arvtaker i kampen mot den sørafrikanske apartheidpolitikken, Desmond Tutu. Også Tibets åndelige leder, Dalai Lama, og den polske fagforeningslederen Lech Walesa, tilhørte menneskerettighetsforkjempere som mottok fredsprisen i denne perioden. Walesa, har i ettertid gitt Nobels fredspris noe av æren for at Polen maktet å løsrive seg fra det kommunistiske jerngrepet.¹⁴⁹

Av fredsprisvinnerne i denne perioden som ikke er regnet som utpregede menneskerettighetsaktivister finnes Vest-Tysklands forbundskansler Willy Brandt, de nordirske grasrotaktivistene Betty Williams og Mairead Corrigan, samt Moder Teresa, og FNs fredsbevarende styrker. Mest oppmerksomhet fikk likevel 1973-prisen, som av Abrams har blitt beskrevet som «the most controversial in the history of the prize».¹⁵⁰

¹⁴³ Gandhi ble i årene 1937-1939 og 1947-1948 nominert tolv ganger til Nobels Fredspris. Nobelstiftelsen, *Explore the archives – Nomination Database – Mahatma Mohandas Karamchand Gandhi*, u.å.

¹⁴⁴ Lundestad, 2015: s. 267.

¹⁴⁵ NRK/v. Bakken og Helljesen, *Derfor fikk han aldri fredsprisen*, 2012.

¹⁴⁶ Tønnesson, *Mahatma Gandhi, the missing laureate*, 1999.

¹⁴⁷ Tønnesson, *Hvorfor ikke Gandhi?* 2005: s. 35.

¹⁴⁸ Alford, 2008: s. 108.

¹⁴⁹ Forskning.no/v. NTB, *Nobelprisen var viktig for Walesa og Solidaritet*, 2005.

¹⁵⁰ Abrams, 2012: s. 219.

I 1973 ble nemlig USAs utenriksminister Henry Kissinger og den nordvietnamesiske diplomatgeneralen Le Duc Tho, kunngjort som vinnere av den prestisjetunge prisen. Komiteen ville bære deres arbeid for å få i stand en våpenhvile mellom Nord-Vietnam og USA. Fredsmeklingen holdt imidlertid ikke frem, og mens Kissinger ble utskjelt, takket Le Duc Tho nei til fredsprisen.¹⁵¹ Prisutdelingen førte videre til at Nobelkomiteen sprakk. To misfornøyde komiteemedlemmer trakk seg som følge av at komiteleder Aase Lionæs hadde insinuert til pressen at valget var enkelt.¹⁵² Einar Hovdhaugen, en av de to utbryterne, fortalte i ettertid sin historie om hva som hadde skjedd. Han beskrev en slett prosess preget av intern uenighet og korte tidsfrister. Samtidig uttalte han seg kritisk om prisvinnerne: «For meg stod tildelinga av fredsprisen til Henry Kissinger og Le Duc Tho i strid med sjølve ideen bak fredsprisen, ja, nærmest ein hån mot fredsideen».¹⁵³ I kjølvannet av den kontroversielle prisen kom en ytterligere innskrenkning i Nobelkomiteen på plass. Det ble bestemt at stortingspolitikere, i likhet med regjeringsmedlemmer, ikke lengre kunne sitte i Nobelkomiteen.¹⁵⁴

Demokratiperioden, ca.1990–ca.2000

Menneskerettighetsperioden utvidet i stor grad Nobelprisens globale nedslagsfelt. Geografisk ble fredsprisen nå spredt til alle verdens kontinenter, der den tidligere hadde blitt delt ut nesten utelukkende til vesteuropeiske og nordamerikanske aktører. Andelen kvinner som mottok prisen økte også betraktelig, selv om det fortsatt var flest menn som mottok prisen. Den globale utviklingen fortsatte i det Alford har identifisert som demokratiperioden,¹⁵⁵ en periode preget av sterk tro på samspill mellom fred og demokratisk utvikling.

Demokratiforkjemperne som vant fredsprisen i denne perioden inkluderte både dissidenter som Aung San Suu Kyi og Rigoberta Menchu Tum, samt tilpasningsvillige statsledere som Mikhail Gorbatsjov og Frederik Willem de Klerk. Da Gorbatsjov ble belønnet for å ha brakt en ende på den kalde krigen, mente mange på den politiske høyresiden at han burde delt prisen med USAs president Ronald Reagan.¹⁵⁶ Likeledes stilte mange på den politiske venstresiden seg imot at de Klerk, Sør-Afrikas president, fikk prisen sammen med det kanskje mer opplagte valget av opposisjonslederen Nelson Mandela.¹⁵⁷ Det var likevel deres

¹⁵¹ Nobelstiftelsen, *Facts on the Nobel Peace Prize*, u.å.

¹⁵² Hovdhaugen, *Gjest i Nobelkomiteen*, 1985: s. 299.

¹⁵³ Hovdhaugen, 1985: s. 299.

¹⁵⁴ Det Norske Nobelinstitut, *Den Norske Nobelkomite*, u.å.

¹⁵⁵ Alford, 2008: s. 132.

¹⁵⁶ Nordlinger, 2012: s. 278.

¹⁵⁷ Lundestad, 2015: s. 79.

felles innsats for å ende Sør-Afrikas apartheidpolitikk som ble hedret med fredsprisen. Kampen som hadde begynt med Lutuli og fortsatt med Tutu, var endelig vunnet.¹⁵⁸

Nobelkomiteen engasjerte seg også med ulikt hell i de pågående konfliktene i Midtøsten og på Øst-Timor. Det ble imidlertid bråk da den palestinske lederen Yasser Arafat vant fredsprisen sammen med de to israelske topplederne Shimon Peres og Yitzhak Rabin for Oslo-avtalen. Komitemedlem Kåre Kristiansen trakk seg i protest fordi han ikke kunne godta at Arafat, en terrorist i hans øyne, mottok fredsprisen.¹⁵⁹ Til tross for en ellers lovende start, mislyktes dessuten selve Oslo-avtalen med å skape endelig fred. På grunn av dette har prisen av mange blitt regnet som et feilskjær.¹⁶⁰ Det motsatte blir prisen til Carlos Belo og Jose Ramos-Horta, som heller har blitt trukket frem som en «nobelsk» suksesshistorie. Belo og Ramos-Horta var i mange år ledende skikkelser i Øst-Timors kamp for løsrivelse fra Indonesia, og de lyktes med denne kampen noen få år etter at de mottok fredsprisen. Det lille landet fikk sin selvstendighet, og Ramos-Horta var blant dem som ga fredsprisen en del av æren.¹⁶¹

Etter årtusenskiftet, 2000–

De siste tjue årene er det vanskelig å peke ut én bestemt trend som har utmerket seg i rekken av fredsprisvinnere. Etter årtusenskiftet har det blitt delt ut relativt mange fredspriser for både tradisjonelt fredsarbeid, politisk lederskap, og menneskerettigheter, men det har også blitt delt ut priser for humanitære aktiviteter, og dessuten innenfor en ny kategori, miljøarbeid.

Det kan tenkes at de hyppige byttene av komiteledere ligger bak denne vesentlige variasjonen, uten at dette kan sies helt sikkert. Faktum er i hvert fall at Løvland, Fredrik Stang, Jahn, Lionæs, Egil Aarvik og Francis Sejersted i hver sine perioder før tusenårsskiftet ledet Nobelkomiteen over lengre tid enn de fem lederne som har ledet komiteen etter år 2000. Etter tusenårsskiftet delte Nobelkomiteen under Gunnar Berges ledelse ut flest priser for politisk lederskap, mens den under Ole Danbolt Mjøs ledelse prioriterte miljø og tradisjonelt fredsarbeid, og under Jaglands ledelse prioriterte menneskerettigheter og nok en gang politisk lederskap. Five og Berit Reiss-Andersen, den nåværende lederen, har bare ledet komiteen ved to prisutdelinger hver.

Valgene av fredsprisvinnere har likevel ikke vært mindre spektakulære og kontroversielle enn tidligere. Fredsprisvinnerne har siden år 2000 inkludert så vel globale kjendiser som Kofi Annan og Barack Obama, samt mer ukjente aktører som Shirin Ebadi, og

¹⁵⁸ Stenersen, Libæk og Sveen, 2001: s. 263.

¹⁵⁹ Lundestad, 2015: s. 88.

¹⁶⁰ Dagbladet/v. Svarstad, *Blodtørstige fredsprisvinnere*, 2014.

¹⁶¹ Elphicke, *A Profile of East Timor's Jose Ramos-Horta*, 1999.

Kailash Satyarthi. Enkelte av prisene har gjenoppvekket den tilbakevendende kritikken om at Nobelkomiteen ikke opprettholder Nobels ønsker, mens enkelte priser har gjenoppvekket debatten rundt komiteens uavhengighet. Samtidig har fredsprisen nådd stadig nye høyder med tanke på offentlig interesse,¹⁶² godt hjulpet av fredsprisvalgene, men også av en storstilt årlig fredspriskonsert,¹⁶³ og etableringen av et permanent fredsprismuseum i Oslo.¹⁶⁴

3.2. Fredsprisens betydning

Nobels fredspris har blitt omtalt som «verdens mest prestisjefulle pris» av atskillige norske og internasjonale journalister, samt av USAs tidligere president Jimmy Carter,¹⁶⁵ som selv vant prisen i 2002, og forfatterne bak Oxford Dictionary of Contemporary World History.¹⁶⁶ Videre viser en uhøytidelig kontrolltest at Nobelprisen genererer flere søkerresultater på Google enn andre verdenskjente prisutdelinger som Oscar-utdelingen, Grammy-utdelingen, Gullballen, og Golden Globe.¹⁶⁷ Om prisen faktisk er den mest prestisjefulle prisen i verden er vanskelig å si sikkert, og dette er heller ikke av vesentlig betydning. Det som derimot er av avgjørende betydning er at prisen utvilsomt regnes som prestisjefull, at den årlig vekker internasjonal oppmerksomhet, og at prisvinnerne og deres motstandere tar den på alvor. I dette delkapittelet vil jeg derfor se nærmere på hva som gjør prisen eksklusiv, hvorfor den blir sett på som betydningsfull, samt hvordan den påvirker prisvinnerne, og nasjonen hvor den deles ut, Norge.

Vinnerne av Nobels fredspris mottar en høy pengesum fra Nobelstiftelsen. Beløpet har de siste tjue årene ligget på mellom 8 og 10 millioner svenske kroner,¹⁶⁸ og fjorårspotten var for eksempel på 9 millioner SEK.¹⁶⁹ Prisvinnerne som deler prisen mellom seg, må også dele pengebeløpet seg imellom, ellers er det opp til dem selv å avgjøre hvordan de vil bruke pengene. Mange prisvinnere har likevel valgt å bruke pengene til å støtte egne hjertesaker. Nadia Murad, en av fjorårets vinnere, har for eksempel lovet å bruke prispengene til å motarbeide sexhandel,¹⁷⁰ mens Albert Schweitzer i sin tid tok i bruk prispengene til å utvide

¹⁶² Noe som gjenspeiles i både antall årlige nominasjoner og antall årlige nyhetsoppslag.

¹⁶³ Nobels fredspriskonsert, *The Nobel Peace Prize Concert*, 2018.

¹⁶⁴ Nobels Fredssenter, *Om oss*, u.å.

¹⁶⁵ NRK/v. NTB og Nilsen, - *Verdens mest prestisjefylte pris*, 2011.

¹⁶⁶ Palmowski, *Oxford Dictionary of Contemporary World History*, 2004: s. 472.

¹⁶⁷ Jeg benyttet søkemotoren Google.com til å søke på «Nobel Prize», og et utvalg andre kjente prisseremonier. «Nobel Prize» oppnådde 33,4 millioner resultater, mer enn henholdsvis «Golden Globe» (32,1 mill.), «Academy Awards» (28 mill.), «Emmy Awards» (23,3 mill.), «Ballon d'Or» (20,1 mill.), «Pulitzer Prize» (19,1 mill.) og «Grammy Awards» (17,7 mill.). Søkene ble gjennomført den 15. november 2018.

¹⁶⁸ Nobelstiftelsen, *The Nobel Prize Amounts*, 2017: s. 3-4.

¹⁶⁹ Nobelstiftelsen, *Nobel Prize Facts*, u.å.

¹⁷⁰ Global Citizen/v. Deck, *Nadia Murad Is Using 100% of Her Nobel Peace Prize Money to Fight Sex Trafficking*, 2018.

sykehuskomplekset sitt i Lambaréné, Gabon.¹⁷¹ Den høye pengesummen var utvilsomt den ledende drivkraften bak fredsprisens posisjon i den tidligste fasen av prisens historie. Slik er det ikke lengre. Premiepengene skal selvsagt ikke undervurderes, men det store pengebeløpet må i dag forstås som en av flere komponenter bak prisens enestående posisjon. Nobels fredspris skiller seg fortsatt klart ut, blant langt flere konkurrerende priser enn det som fantes på begynnelsen av 1900-tallet, og dette til tross for at noen av de konkurrerende prisene deler ut enda høyere pengesummer enn den norsk-svenske prisen.¹⁷²

Innflytelsesgrunnlaget til Nobels fredspris er først og fremst basert på «soft power», eller myk makt. Uttrykket ble først tatt i bruk av den amerikanske statsviteren Joseph Nye, som har definert det slik: «The ability to obtain desired outcomes through attraction or persuasion rather than coercion or payment».¹⁷³ Det er altså makt, eller innflytelse, som springer ut fra ideologiske og kulturelle virkemidler, heller enn gjennom tvang. Motstykket kalles «hard power», og omhandler hovedsakelig bruk av militære og økonomiske virkemidler. Fredsprisen har på ingen måte nok av denne harde makten til å effektivt endre internasjonal politikk. Den kan rett og slett ikke tvinge frem fred ved hjelp av økonomiske sanksjoner, eller bekjempe menneskerettighetsbrudd gjennom militære tiltak. Det Nobels fredspris derimot kan gjøre, er å rette søkelys mot problemer, skape symboler og forme opinioner.

Fredsprisens største suksesshistorier har derfor kommet til på grunn av prisens myke makt. Ossietzky fikk for eksempel aldri brukt prispengene i sin kamp mot den tyske nazismen, men han ble et symbol på «det andre Tyskland».¹⁷⁴ Likeledes ble Walesas symbolske posisjon styrket av at han fikk Nobels fredspris, men det var ikke prisen i seg selv som rev Polen løs fra kommunismens harde grep. Prisen til Ramos-Horta og Belo ga heller ikke Øst-Timor sin uavhengighet, men den bidro til å rette internasjonal oppmerksomhet mot konfliktområdet. Nobelkomiteen har også benyttet fredsprisen til å markere støtte overfor ulike bevegelser, gjennom å anerkjenne bevegelsenes trendsettende foregangspersoner. Dette har for eksempel blitt gjort gjennom prisene til Dunant, Menchu Tum og Al Gore, og må i seg selv kunne tolkes som en form for myk maktbruk.

I Nobels fredspris tilfelle bygger den myke makten på kjennskap og respekt. Fredsprisen har en lang tradisjon, og går tilbake hele 119 år med regelmessige prisutdelinger. Dette er med et enkelt unntak lengre enn alle andre konkurrerende priser.¹⁷⁵ I tillegg er Nobels fredspris en

¹⁷¹ Abrams, 2012: s. 29.

¹⁷² Lundestad, 2015: s. 18-19.

¹⁷³ Nye og Welch, *Understanding Global Conflict and Cooperation: Intro to Theory & History*, 2014: s. 5.

¹⁷⁴ Abrams, 2012: s. 133.

¹⁷⁵ van den Dungen, 2001: s. 512.

del av en betydningsfull prisfamilie, Nobelfamilien. Disse prisene deler samme utgangspunkt, har felles tradisjoner, og ikke minst samme navn. Slik har de også forsterket hverandres posisjoner, og over lang tid formet en enestående merkevare. Fredsprisvinnernes anseelse styrkes dermed ikke bare gjennom at de assosieres med hverandre, men også ved at de assosieres med vinnerne av de andre Nobelprisene. Dette inkluderer berømte navn som for eksempel Albert Einstein, Niels Bohr, Alexander Fleming, Ernest Hemingway og Marie Curie. Merkevarnavnet er med tiden blitt så prestisjefyllt at prisutmerkelse innenfor en rekke andre disipliner gjerne omtales som «Nobelprisen innen ...».¹⁷⁶

En enda viktigere betingelse for prisens prestisje, enn den som ligger i assosiasjon til de andre Nobelprisene, er assosiasjonen til listen over fredsprisens egne mottakere, prisens «rulleblad». Det er tross alt fredsprisvinnerne som har gitt fredsprisen liv, satt ansikt på den, og i stor grad definert den. Nobelkomiteen har kanskje ikke alltid fulgt Nobels testamente til punkt og prikke,¹⁷⁷ men den har gjennom sine valg av fredsprisvinnere vist seg både fleksibel og forholdsvis tilpasningsdyktig.¹⁷⁸ Dette kommer frem ved at prisvinnerne har vært både kjente og ukjente, av begge kjønn, i ulike aldre, og dessuten innehatt ulike etniske og kulturelle bakgrunner. Prisvinnerne har videre representert høyst ulike former for fredsarbeid, og innehatt vidt forskjellige posisjoner i samfunnet. Rullebladet inkluderer derfor et bredt utvalg av fredsaktivister, jurister, dissidenter, pasifister, og verdensledere, i tillegg til flere svært ulike organisasjoner og bevegelser. Sammen «skinner» de på hverandre, og på fredsprisen i seg selv. Slik styrkes ikke bare prisvinnerne av fredsprisen, men fredsprisen styrkes også av prisvinnerne. På den samme måten svekkes fredsprisen når «uverdige» aktører mottar den, eller «åpenbare kandidater» forbigås. Dette illustreres best ved fredsprisens kanskje største «synd», at Gandhi aldri mottok prisen. At Nobelkomiteen mislyktes med å anerkjenne Gandhis fredsarbeid i tide, har ført til et vedvarende «hull» i rullebladet. Til tross for dette, men også for hva flere aktører mener er lignende hull, har fredsprisen stadig forblitt relevant. Prisens brede og til dels uforutsigbare nedslagsfelt, har gitt prisen mange mulige vinnerkandidater. I fjor (2018) ble eksempelvis 331 unike kandidater nominert til prisen.¹⁷⁹ Dette skaper spenning og engasjement, som igjen gir prisen økt oppmerksomhet, og desto større innflytelse.

For fredsprisvinnerne selv bringer prisen fremfor alt stor ære. De kan riktignok bruke den høye pengesummen akkurat som de vil, men for mange av dem vil nok publisiteten og

¹⁷⁶ Et eksempel kan være Abelprisen for matematikk, som deles ut av Det Norske Vitenskaps-akademi. Forskning.no/v. Nordahl, *En Abel - nesten en Nobel*, 2009.

¹⁷⁷ Heffermehl, 2008: s. 47-48.

¹⁷⁸ Abrams, 2012: s. 31-32.

¹⁷⁹ Nobelstiftelsen, *Facts on the Nobel Peace Prize*, u.å.

anerkjennelsen som kommer med prisen være «ubetalelig». De mindre kjente vinnerne blir berømte over natten, mens de allerede kjente vinnerne får en verdifull «fjær i hatten». De ferske vinnerne av Nobels fredspris blir plutselig medregnet i et eksklusivt «selskap» som «likestillt» dem med ikoner som Jane Addams, Martin Luther King og Nelson Mandela. Flere av dem har derfor opplevd at prisen har gitt dem nye muligheter, og at det de har sagt plutselig har blitt tillagt større vekt. Abrams beskriver fenomenet slik: «A laureate, automatically identified as a Nobel Peace Prize Winner, is suddenly more newsworthy and receives more space whatever he or she does».¹⁸⁰ Denne beskrivelsen støttes av flere fredsprisvinnere. Menchu Tum har eksempelvis sammenlignet fredsprisen med en stor «mikrofon»,¹⁸¹ mens Tutu har fortalt at han som fredsprisvinner brått ble behandlet som et orakel.¹⁸² På en måte kan det sies at fredsprisvinnerne får en uoffisiell status som moralske autoritetspersoner, og kanskje derfor har tittelen gjerne blitt brukt for å promotere prisvinnerne.¹⁸³ For enkelte av vinnerne kan fredsprisen dessuten bidra med beskyttelse. Dette gjelder spesielt for dissidenter i fangenskap, da deres status som fredsprisvinnere høyner «risikoen» forbundet med henrettelse.¹⁸⁴

Fredsprisen bringer likevel ikke bare med seg heder og ære, den kommer også med forventninger og uoffisielle krav. Dette aspektet blir tydeliggjort av at de fredsprisvinnerne som ikke lever opp til prisens forventninger blir møtt med stor negativitet i den internasjonale pressen. Den tidligere «fredsprisinglingen» Aung San Suu Kyi, er i så måte et godt eksempel. Etter å ha blitt fengslet for sin ikkevoldelige kamp for fred og frihet, mottok hun in absentia fredsprisen til stor støtte fra en samlet verdensopinion. I løpet av de neste tjue årene endret derimot mye seg. Hun slapp omsider ut av militærjuntaens fangenskap, og inntok attpåtil posisjonen som Myanmars de facto statsleder. I kraft av denne posisjonen falt omdømmet hennes dramatisk. I dag står hun selv overfor anklager om brudd på menneskerettighetene,¹⁸⁵ og flere mener derfor at hun burde fratras fredsprisen.¹⁸⁶ Handlingene hun er anklaget for er ikke bare fryktelige i seg selv, de bryter også med det folk flest forventer av noen som har vunnet Nobels fredspris.

For Norge som nasjon har også fredsprisen en betydelig påvirkningskraft. Dette reflekteres gjennom at norske toppolitikere fra tid til annen knytter prisen opp til forestillingen

¹⁸⁰ Abrams, 2012: s. 29.

¹⁸¹ Altemus, *The Gift of Pain: Transforming Hurt into Healing – Stories of Inspiration*, 2003: s. 36.

¹⁸² CNN/v. Rao, *Interview with Desmond Tutu*, 2007.

¹⁸³ For eksempel har fredspristittelen blitt fremhevet på forsiden til flere bøker skrevet av fredsprisvinnere, dette inkluderer blant andre verk av Aung San Suu Kyi, Jimmy Carter og Malala Yousafzai.

¹⁸⁴ Abrams, 2012: s. 29-30.

¹⁸⁵ Amnesty International, *We are at Breaking Point – Rohingya: Persecuted in Myanmar, neglected in Bangladesh*, 2016: s. 9.

¹⁸⁶ VG/v. Foss, *Abid Raja: Suu Kyi bør fratras Nobels fredspris*, 2017.

om Norge som en «fredsnasjon».¹⁸⁷ Fredsprisen, som av Lundestad omtales som den årlige begivenheten som «uten sammenligning» vekker størst internasjonal interesse for Norge,¹⁸⁸ har dermed blitt brukt til å dyrke den norske nasjonalidentiteten. Logikken kan synes like enkel som den er banal, at Norge er en internasjonal pådriver for fred, fordi Nobels fredspris deles ut i Norge. Realiteten er likevel at fredsprisen påvirker Norge, og at dette som oftest kommer landet til gode. Nobels fredspris sørger for økt internasjonal oppmerksomhet, og positiv assosiasjonskraft, samtidig som den tidvis fungerer som en arena for utenrikspolitisk relasjonsbygging. Norges utbytte av fredsprisens myke makt blir omtalt slik i USC Center on Public Diplomacys globale rangering over nasjoners myke makt: «The Nobel Peace Prize will keep Norway near the top of the soft power league table as long as leaders aspire to win it».¹⁸⁹

Det ligger en tosidighet i at Nobelkomiteen både er og oppfattes som en selvstendig aktør, samtidig som den oppfattes som, og ifølge blant andre Johnsen opptrer som,¹⁹⁰ et norsk statsapparat. På en annen side, om den globale prestisjen tas i betraktning, vil nasjonen Norge fremstå som prisens vertskap, helt uavhengig av om Nobelkomiteens status blir ansett som selvstendig eller underkuet. Dette er interessant i lys av at den sveitsiske økonomiprofessoren Bruno Frey, som har forsket på effekten av prisutdelinger, har påvist at prisutdelinger ofte etablerer et spesielt forhold mellom prismottakere og vertskap: «Accepting an award establishes a special relationship. The recipient owes some measure of loyalty to the donor».¹⁹¹ Med dette i mente gir det derfor mening at politikere, som Norges tidligere statsminister Kjell Magne Bondevik,¹⁹² har villet understreke forpliktelsene Norge har som vertsland for prisen. Det kan også forklare hvorfor både fredsprisvinnerne og deres motstandere fra tid til annen har rettet sine reaksjoner mot nasjonen Norge, og ikke Nobelkomiteen, som faktisk står bak prisutvelgelsene.

¹⁸⁷ Et eksempel kan være Norges tidligere statsminister Kjell Magne Bondevik, som benyttet denne retorikken i en tale ved Universitet i Tromsø i 2003. Regjeringen/v. Bondevik, *Tale ved Senter for fredsstudier*, 2003.

¹⁸⁸ Dagsavisen/v. Pettersen, *Nobel – Oslos fremste merkevare*, 2005.

¹⁸⁹ USC Center on Public Diplomacy, *The Soft Power 30 – A Global Ranking of Soft Power 2017*, 2017: s. 117.

¹⁹⁰ Johnsen, 2012: s. 78.

¹⁹¹ Frey og Neckermann, *Prizes and awards*, 2013: s. 272.

¹⁹² Regjeringen/v. Bondevik, 2003.

4. Reaksjoner på utdelingen av Nobels fredspris, 2009–2014

4.1. Overordnede funn

I dette delkapittelet vil jeg presentere studiens viktigste overordnede funn gjennom fire sentrale oversiktstabeller. Jeg vil vise hvilke av fredsprisutdelingene som har generert mest oppmerksomhet gjennom nyhetsoppslag i de tre avisene, samt hvilke reaksjoner de ulike fredsprisvinnerne har blitt møtt med. Videre vil jeg ta for meg hvilke aktører som har reagert positivt og negativt til de ulike fredsprisutdelingene, og hvordan denne responsen har kommet til uttrykk. For mer utfyllende tabeller ses vedlegg 4.

I de påfølgende delkapitlene vil studiens problemstilling bli drøftet i lys av underproblemstillingene. I delkapittel 4.2 vil jeg drøfte statistiske forskjeller i fredsprisdekningen, mens jeg i delkapittel 4.3, 4.4 og 4.5 vil ta for meg reaksjonenes meningsinnhold.

Tabell 1: Antall avisartikler per fredsprisutdeling og avis. Totale tall.

	Obama	Liu	Sirleaf, Gbowee, Karman	EU	OPCW	Satyarhi, Yousafzai	Totalt per avis
Reaksjonsperiode	9.okt.09-6.jan.10	8.okt.10-5.jan.11	7.okt.11-4.jan.12	12.okt.12-9.jan.13	11.okt.13-8.jan.14	10.okt.14-7.jan.15	
Aftenposten	168	117	45	84	31	45	490
Dagens Næringsliv	37	32	4	52	7	6	138
Klassekampen	81	54	22	86	9	16	268
Totalt per fredspris	286	203	71	222	47	67	896

Tabell 1 viser antallet avisartikler som har blitt publisert i tilknytning til hver fredsprisutdeling, totalt og i hver av utvalgets tre aviser. Det kommer tydelig frem at det ble publisert flest avisartikler om Obama-prisen, selv om det også ble publisert et høyt antall artikler om EU-prisen og Liu-prisen. De tre resterende fredsprisene ble det skrevet betydelig mindre om, selv om det dem imellom ble publisert et forholdsvis høyere antall artikler om Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen og Satyarhi/Yousafzai-prisen, enn det ble om OPCW-prisen.

Aftenposten var den avisen som publiserte flest artikler om fredsprisutdelingene. Den publiserte nesten dobbelt så mange artikler som Klassekampen, som igjen publiserte nesten dobbelt så mange artikler som Dagens Næringsliv. Aftenposten skrev også flest artikler om fem av de seks aktuelle fredsprisutdelingene, med et særlig høyt antall publiserte artikler om Obama-prisen og Liu-prisen. Klassekampen skrev flest artikler om EU-prisen. Internt i avisene skrev Aftenposten flest artikler om Obama-prisen fulgt av Liu-prisen og EU-prisen, mens Dagens Næringsliv og Klassekampen begge skrev flest artikler om EU-prisen fulgt av Obama-prisen og Liu-prisen.

Dagens Næringsliv publiserte under ti artikler om Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen, OPCW-prisen og Satyarthi/Yousafzai-prisen, i tillegg til at Klassekampen publiserte mindre enn ti artikler om OPCW-prisen. OPCW-prisen var forøvrig den prisen både Aftenposten og Klassekampen skrev færrest artikler om, mens Dagens Næringsliv skrev færrest artikler om Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen.

Tabell 2: Fordeling av reaksjoner til fredsprisutdelingene. Totale tall og prosentfordeling.

Reaksjoner	Obama		Liu		Sirleaf, Gbowee, Karman		EU		OPCW		Satyarthi, Yousafzai	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Positive	52	18 %	69	34 %	31	44 %	66	30 %	25	53 %	44	66 %
Delte og overveiende	63	22 %	54	27 %	8	11 %	37	17 %	7	15 %	5	7 %
Negative	61	21 %	25	12 %	1	1 %	60	27 %	1	2 %	0	0 %
Ingen eller nøytral	110	38 %	55	27 %	31	44 %	59	27 %	14	30 %	18	27 %
Totalt	286	100 %	203	100 %	71	100 %	222	100 %	47	100 %	67	100 %

Tabell 2 viser fordelingen av reaksjoner per fredsprisutdeling. For hver fredsprisutdeling er reaksjonsfordelingen internt også oppgitt i prosent. Tallmessig viser tabellen at det totalt var flest positive reaksjoner til Liu-prisen og EU-prisen, foran Obama-prisen, Satyarthi/Yousafzai-prisen, Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen, og til slutt OPCW-prisen. Flest negative reaksjoner skapte likevel Obama-prisen og EU-prisen, selv om også Liu-prisen ble møtt med endel negative reaksjoner. De tre resterende prisene ble møtt med svært få negative reaksjoner, og det ble faktisk ikke registrert én eneste rent negativ reaksjon til Satyarthi/Yousafzai-prisen.

Prosentvis var det naturligvis artiklene om Satyarthi/Yousafzai-prisen som fikk den høyeste andelen positive reaksjoner, selv om også OPCW-prisen og Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen fikk overveldende positiv respons. Liu-prisen fikk en forholdsvis positiv mottakelse, mens EU-prisen og Obama-prisen fikk svært splittede mottakelser. Totalt var det bare Obama-prisen som fikk en høyere andel negativt vinklede artikler enn positivt vinklede artikler.

Delte meninger og overveiende reaksjoner kom oftest til uttrykk ved de splittende fredsprisutdelingene. Liu-prisen ble møtt med den høyeste prosentvise andelen av delte/overveiende reaksjoner, mens Obama-prisen og EU-prisen også ble møtt med forholdsvis høye andeler slike reaksjoner. Den laveste andelen delte/overveiende reaksjoner fikk Satyarthi/Yousafzai-prisen, foran Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen.

Av artiklene om fredsprisene som ikke tok stilling til Nobelkomiteens valg av fredsprisvinnere var det prosentvis høyere andeler for Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen og

Obama-prisen. Resten av fredsprisene ble møtt med en prosentvis jevn og forholdsvis lavere andel nøytrale artikler.

Tabell 3: Positive og negative reaksjoner til fredsprisutdelingene per aktørgruppering. Prosentfordeling.

Reaksjoner	Obama		Liu		Sirleaf, Gbowee, Karman		EU		OPCW		Satyarthi, Yousafzai	
	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative
Fredsprisvinneren	100 %	0 %	-	-	67 %	0 %	88 %	0 %	100 %	0 %	90 %	0 %
Fredsprisvinnerens familie	50 %	0 %	50 %	0 %	-	-	-	-	-	-	-	-
Tidligere fredsprisvinnere	50 %	13 %	100 %	0 %	-	-	50 %	50 %	-	-	-	-
Nobelkomiteen med sekretær	31 %	0 %	50 %	0 %	50 %	0 %	73 %	9 %	100 %	0 %	67 %	0 %
Avisenes redaksjoner	9 %	16 %	31 %	2 %	31 %	3 %	23 %	17 %	50 %	0 %	48 %	0 %
Samfunnsdebattanter	22 %	45 %	37 %	23 %	67 %	0 %	33 %	33 %	40 %	20 %	78 %	0 %
Politikere	27 %	23 %	30 %	10 %	100 %	0 %	21 %	50 %	50 %	0 %	100 %	0 %
Talspersoner	19 %	23 %	0 %	25 %	67 %	0 %	27 %	37 %	50 %	0 %	73 %	0 %
Utenlandske ledere og deres talspersoner	28 %	22 %	44 %	33 %	50 %	0 %	31 %	38 %	-	-	100 %	0 %
Nyhetsformidlere	6 %	25 %	17 %	28 %	0 %	0 %	42 %	8 %	33 %	0 %	0 %	0 %
Ekspert	0 %	9 %	21 %	17 %	50 %	0 %	0 %	43 %	100 %	0 %	100 %	0 %
Tjenestepersoner	12 %	6 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	100 %	0 %	0 %	0 %
Kunstnere, artister og andre kjendiser	10 %	0 %	67 %	0 %	50 %	0 %	20 %	60 %	-	-	0 %	0 %
Folk på gaten	25 %	17 %	100 %	0 %	40 %	0 %	20 %	20 %	0 %	0 %	100 %	0 %
Totalt	18 %	21 %	34 %	12 %	44 %	1 %	30 %	27 %	53 %	2 %	66 %	0 %

Tabell 3 viser den prosentvise fordelingen av positive og negative reaksjoner til fredsprisutdelingene for hver aktørgruppering. Det er viktig å legge merke til at overveiende/delte reaksjoner og nøytral kommentering ikke vises i denne tabellen. Det er videre viktig å huske på at de ulike aktørgrupperingene varierer stort i antall aktører, og at noen ruter derfor kan fremme dramatiske, men lite holdbare, resultater. For eksempel var det bare to hovedaktører i artiklene om OPCW-prisen som ble klassifisert som eksperter. Siden begge disse var positive til prisen, ga dette et resultat på 100% positive eksperter, noe som ser dramatisk ut, men naturligvis ikke er sensasjonelt. Informasjonen i tabell 3 er likevel interessant, fordi den skisserer trender blant aktørgrupperingene.

Den tydeligste trenden, som også kom frem i tabell 2, er at Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen, OPCW-prisen og Satyarthi/Yousafzai-prisen så å si ikke har vekket noen negative reaksjoner. Det er derfor mer interessant å kommentere de tre resterende prisene. Fredsprisvinnerne selv, fredsprisvinnerens familie, og Nobelkomiteen/Nobelkomitesekretæren er likevel i stor grad positive også til disse fredsprisavgjørelsene.

Blant de mest sentrale grupperingene, avisenes redaksjoner, politikere og samfunnsdebattanter, var det derimot større sprik i reaksjonsmønstrene. Avisenes redaksjoner var uansett i stor grad positive til Liu-prisen, splittet/lett positive til EU-prisen, og splittet/lett

negative til Obama-prisen. Samfunnsdebattantene var splittet på midten i sine reaksjoner til EU-prisen, mens de var splittet/lett negative til Obama-prisen, og splittet/lett positive til Liu-prisen. Politikerne var i stor grad positive til Liu-prisen, og splittet/lett positive til Obama-prisen, men denne grupperingen var sterkt negative til EU-prisen.

Andre bemerkelsesverdige funn inkluderer at utenlandske ledere og deres talspersoner, samt tidligere fredsprisvinnere, i stor grad var positive til Obama-prisen, mens de samme grupperingene var mer splittet i synet på EU-prisen. Det er også verdt å legge merke til at en betydelig andel nyhetsformidlere og talspersoner reagerte negativt til Liu-prisen, og at grupperingen utenlandske ledere/talspersoner var lett positive til både denne prisen og Obama-prisen, men samtidig lett negative til EU-prisen. For øvrig var folk på gaten, akkurat som samfunnsdebattantene, splittet på midten i synet på EU-prisen. Grupperingen var i tillegg sterkt positive til Liu-prisen, og lett positive til Obama-prisen. Artister/kunstnere/kjendiser, samt tjenestepersoner var også lett positive til Obama-prisen, mens ekspertene var lett negative.

Tabell 4: Positive og negative reaksjoner til fredsprisutdelingene per avis, artikkeltype og innhold. Prosentfordeling.

Reaksjoner	Obama		Liu		Sirleaf, Gbowee, Karman		EU		OPCW		Satyarthi, Yousafzai	
	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative
Aftenposten	24 %	13 %	44 %	10 %	42 %	0 %	36 %	17 %	55 %	3 %	67 %	0 %
Dagens Næringsliv	14 %	19 %	31 %	9 %	25 %	0 %	37 %	10 %	71 %	0 %	67 %	0 %
Klassekampen	9 %	40 %	15 %	19 %	50 %	5 %	20 %	48 %	33 %	0 %	63 %	0 %
Informativ	18 %	13 %	30 %	13 %	40 %	0 %	28 %	26 %	43 %	0 %	57 %	0 %
Opinionsdannende	19 %	31 %	38 %	11 %	52 %	4 %	32 %	28 %	62 %	4 %	75 %	0 %
Reaksjoner og debatt	28 %	38 %	46 %	18 %	70 %	3 %	39 %	41 %	78 %	6 %	83 %	0 %
Fredsprisen generelt	11 %	1 %	16 %	0 %	20 %	0 %	23 %	5 %	27 %	0 %	47 %	0 %
Annen tematikk	6 %	11 %	11 %	9 %	31 %	0 %	12 %	15 %	50 %	0 %	46 %	0 %
Totalt	18 %	21 %	34 %	12 %	44 %	1 %	30 %	27 %	53 %	2 %	66 %	0 %

Tabell 4 viser på hvilken måte de positive og negative reaksjonene på fredsprisutdelingene har kommet til uttrykk, basert på avis, artikkeltype og innhold. Det er verdt å legge merke til at variablene overveiende/delte reaksjoner og nøytral kommentering heller ikke vises i denne tabellen.

Blant avisene er det tydelig at Aftenposten jevnt over er mest positiv til Nobelkomiteens valg av fredsprisvinnere, mens Klassekampen jevnt over er mest negativ. Artikkene i Aftenposten er i så måte mer positive enn negative til hver enkelt fredspris, mens artikkene i Klassekampen er splittet/lett negative til Liu-prisen, og sterkt negative til både Obama-prisen og EU-prisen. Artikkene i Dagens Næringsliv er positive til de fleste av prisene, men lett

negative til Obama-prisen. Det må likevel nevnes at tallene for Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen, OPCW-prisen og Satyarthi/Yousafzai-prisen i Dagens Næringsliv ikke må tillegges for stor tyngde, da det har blitt publisert mindre enn ti saker om dem i den avisen. Det samme gjelder for Klassekampens dekning av OPCW-prisen.

Blant artikkeltypene uttrykker de informative avisartiklene positive reaksjoner til fredsprisene i større grad enn de opinionsdannende artiklene. Likevel kommer både negative og positive reaksjoner frem i begge formatene. Begge artikkeltypene er lett positive i synet på EU-prisen, til tross for en generell splittelse. De informative avisartiklene er positive til Obama-prisen, mens de opinionsdannende avisartiklene er negative til den samme prisen. Både de informative avisartiklene og de opinionsdannende avisartiklene er positive til Liu-prisen.

Blant innholdstypene er det mest positivitet i kategorien «fredsprisen generelt», hvor det er lite negative reaksjoner til noen av fredsprisene. Kategorien «reaksjoner og debatt» har ikke uventet de høyeste prosentvise verdiene for både positive og negative reaksjoner. Grupperingen er omtrent entydig positiv til Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen, OPCW-prisen og Satyarthi/Yousafzai-prisen, mens den er positiv til Liu-prisen, splittet/lett negativ til EU-prisen, og negativ til Obama-prisen. De samme resultatene speiles, men i mindre målestokker, i kategorien «annen tematikk».

4.2. Dekningen av fredsprisene – gisp eller gjesp?

«Det er hvis prisen mottas med et gjesp av selvfølgelighet at prisens prestisje er mest utsatt»¹⁹³

Sitatet tilhører Aftenpostens tidligere politiske redaktør Harald Stanghelle, som gjentatte ganger har priset Nobelkomiteen for dens valg av fredsprisvinnere. Han har samtidig tatt imot uenigheter rundt valgene med «åpne armer». Stanghelle mener at fredsprisen tjener på oppsiktsvekkende valg av prisvinnere, og på den debatten som eventuelt oppstår på grunn av slike avgjørelser. Han gjør seg dermed til talsperson for dem som ønsker at fredsprisutdelingene, satt på spissen, heller skal skape «gisp»,¹⁹⁴ enn «gjesp».

Dette er en interessant betraktning, siden det kan argumenteres for at den norske befolkningen, indirekte gjennom den norske pressen, oppfattet tre av de aktuelle fredsprisene som gisp, og de resterende tre prisene i større grad som gjesp. Her må det presiseres at jeg bruker begrepene om prisene i forhold til hverandre, og at ingen av fredsprisutdelingene

¹⁹³ Aftenposten/v. Stanghelle, *En levende motstrømspris*, 2012: s. 2-3.

¹⁹⁴ Uttrykksformen ble for eksempel brukt om forbauselsen i pressekorpsset da Obama-prisen ble kunngjort. Aftenposten/v. Kluge og Dragland, *I likhet med The Washington Times mener resten av verden at årets fredsprestildeling er ubegripelig*, 2009: s. 6.

egentlig kan beskrives som gjesp på en generell basis. Studiens mest innlysende funn har likevel vært at Obama-prisen, Liu-prisen og EU-prisen, ble viet langt større oppmerksomhet i avisene enn Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen, OPCW-prisen og Satyarthi/Yousafzai-prisen. De tre mest omtalte prisene, gispene, oppnådde et snitt på hele 237 avisartikler per pris, en markant størrelse til forskjell fra snittet for de tre minst omtalte prisene, gjespene, som lå på bare 62 avisartikler per pris. Gispene har dermed blitt møtt med så mye mer oppmerksomhet enn gjespene at fenomenet ikke kan tilskrives hverken tilfeldigheter eller svingninger i den øvrige nyhetsstrømmen. De skårer høyere for alle utenom to av studiens mulige variabelverdier. Dette inkluderer at hver enkelt avis har viet disse prisene størst plass, og at det både er skrevet flere informative og flere opinionsdannende avisartikler om dem enn om de resterende prisene. Videre er det skrevet flere artikler om dem basert på hver eneste innholdsvariabel og endatil hver eneste reaksjonsvariabel. Alt i alt er det bare innenfor de to smale aktørgrupperingene, «fredsprisvinneren» og «folk på gaten», at de tre prisene ikke har oppnådd alle de tre høyeste verdiene.

For å forstå avisenes todeling av fredspriser som har fått mye oppmerksomhet, og fredspriser som har fått lite oppmerksomhet, kan det være hensiktsmessig å studere dem i lys av sentrale nyhetskriterier. Ved en slik sammenligning kan det være mulig å skjelne gispene fra gjespene, og finne ut hvilke faktorer som mest sannsynlig ligger bak de store dekningsforskjellene. VISAK-regelen benyttes hyppig innenfor journalistikken, og er en samlebetegnelse for de fem viktige nyhetskriteriene *vesentlighet*, *identifikasjon*, *sensasjon*, *aktualitet* og *konflikt*. Den er et godt egnet utgangspunkt for refleksjon rundt hvilke mekanismer som har påvirket avisenes dekning av fredsprisene.

Vesentlighetskriteriet treffer alle de seks prisutdelingene. Dette er fordi utdelingen av Nobels fredspris, som jeg viste i delkapittel 3.2, i seg selv innehar en viktig symbolsk posisjon i verden generelt, og i Norge spesielt. Det er derfor en vesentlig symbolsk begivenhet hver eneste gang listen over fredsprisvinnere forlenges. Hadde ikke fredsprisutdelingene blitt ansett som vesentlige ville de heller ikke blitt dekket i avisene.

Identifikasjonskriteriet angår hvem eller hva folk identifiserer seg med, og gir derfor en pekepinn på hva folk interesserer seg for. Det kan på den måten være en høyst individuell faktor, fordi folk er forskjellige og verdsetter ulike verdier. Samtidig kan det også regnes som en generell faktor innenfor ulike samfunnsstrukturer, fordi folk som tilhører et større fellesskap/samfunnsgruppe besitter overlappende referanserammer. Det norske storsamfunnet utgjør på den måten et større fellesskap, og nordmenn flest, de norske avisenes målgruppe, kjenner derfor i stor grad til det samme nyhetsbildet. Dette nyhetsbildet dreier seg naturligvis

først og fremst om Norge, men også i utenriksseksjonene har Norges allierte i «Vesten» blitt viet større plass, og også forståelse, enn «resten» av verden.¹⁹⁵ Det kan derfor tenkes at nordmenn flest har større kjennskap til fredsprisvinnere som allerede er «kjente navn» i norsk presse, enn det de har til «ukjente» vinnere.

Noen enkle søk i mediearkivet Atekst viser at de vestlige aktørene EU og Obama var de klart mest kjente navnene i norsk presse forut for fredsprisutdelingene.¹⁹⁶ Utenom dem var det bare Yousafzai og Sirleaf som i noen grad var kjente aktører for den norske befolkningen. Det virker derfor sannsynlig at identifikasjonskriteriet i høyeste grad har styrket nyhetsverdien til både EU-prisen og Obama-prisen. Den norske EU-kampen figurerte for eksempel i «kulissene» rundt debatten om EU-prisen, mens presidentbesøket i seg selv var med på å prege dekningen av Obama-prisen. Aktørenes egen «kjendisfaktor» forklarer likevel ikke hele skillet mellom gispene og gjespene. Om så var tilfellet ville naturligvis Satyarhi/Yousafzai-prisen og Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen vekket større oppmerksomhet i avisene enn Liu-prisen. Siden dette ikke skjedde kan det skyldes at Kinas harde reaksjoner overfor staten Norge muligens oppildnet deler av den norske befolkningen. Den felles «fienden» i de kinesiske myndighetene kan slik ha samlet mange nordmenn til forsvar for den kinesiske dissidenten. Dessuten vant Liu prisen alene, i motsetning til både Yousafzai og Sirleaf. Nobelkomiteens oppfinnsomme bruk av en tom stol som retorisk virkemiddel har kanskje også bidratt til Lius popularitet.

Sensasjonskriteriet har nok styrket interessen for flere av fredsprisene. Det kan for eksempel regnes som sensasjonelt at Obama vant Nobels fredspris i sitt første år som amerikansk president, og at Liu-prisen ble delt ut in absentia, fordi Liu selv satt fengslet i hjemlandet. Mindre sensasjoner inkluderer imidlertid også at EU mottok fredsprisen i en tid der unionen var preget av økonomiske problemer, at tre kvinner fra den tredje verden vant den prestisjefylte prisen sammen, og at Karman og deretter Yousafzai begge ble de yngste fredsprisvinnerne noensinne.

Aktualitetskriteriet har påvirket dekningen av alle fredsprisene. Obama hadde nylig vunnet det amerikanske presidentvalget, Sirleaf stod overfor gjenvalg i Liberia, Karman var aktiv under den Arabiske-våren, Yousafzais selvbiografi var ferskvare i bokhandlere verden over, og Liu var for kort tid siden blitt fengslet av de kinesiske myndighetene. EU var dessuten

¹⁹⁵ Ruud, *Langtvekkistan – Grunnlagsproblemer for studiet av asiatiske og afrikanske samfunn*, 2009: s. 87.

¹⁹⁶ I norske riks-/regionsaviser som er med i mediearkivet Atekst ble det i de foregående fem årene før EU vant Nobels fredspris skrevet 56 635 artikler som omhandlet organisasjonen. For Obama var det samme tallet på 6 132 artikler, mens tallene for de øvrige fredsprisvinnere var som følger, Yousafzai: 424, Sirleaf: 180, Liu: 49, Karman: 6, Gbowee: 3, OPCW: 3 og Satyarhi: 0. Retriever, Søk i mediearkivet Atekst, u.å.

aktuell med Kroatias forestående innmeldelse i unionen, mens fristen for OPCWs medlemsland til å kvitte seg med kjemiske våpen gikk ut kort tid før organisasjonen vant fredsprisen.

Konfliktkriteriet treffer også alle fredsprisene, ganske enkelt fordi Nobels fredspris er prestisjetung og politisk betinget. Prisvinnerne blir belønnet for sine handlinger og/eller ord, enten dette måtte være innenfor menneskerettighetskamp, mellomstatlig dialog, nedrustningsarbeid, miljøvern, eller noe helt annet. Ved å belønne utvalgte aktører tar Nobelkomiteen helt åpenbart stilling til forskjellige problemer, og velger slik side i politiske konflikter. De som står på motsatt side av fredsprisvinneren i disse konfliktene vil derfor med stor sannsynlighet være uenig i Nobelkomiteens avgjørelse, og av den grunn gjerne stille seg i opposisjon til fredsprisutdelingen. For å nevne noen eksempler skjedde dette da Nazi-Tyskland raste over at Ossietzky vant prisen, da motstandere av Vietnamkrigen demonstrerte mot at Kissinger vant prisen, og da klimaskeptikere protesterte over at Gore og FNs klimapanel vant prisen. Videre kan det oppstå konflikter rundt fredsprisen om Nobelkomiteens avgjørelser oppfattes som i strid med Nobels testamente og/eller intensjoner. Denne kritikken går ikke nødvendigvis ut på om kritikeren er motstander av fredsprisvinnerens virke, men heller på at kritikeren er skeptisk til Nobelkomiteens virke. Eksempler på slike konflikter kan være den tradisjonelle fredsbevegelsens misnøye over at Passy måtte dele den første prisen med Dunant, Abrams prinsipielle motstand mot at organisasjoner vinner prisen,¹⁹⁷ og Heffermehls misnøye over at Gore og FNs klimapanel fikk Nobels fredspris for miljøarbeid.

Selv om konfliktkriteriet i og for seg treffer alle fredsprisene, har dette kommet til uttrykk i varierende grad i den norske pressen. Dette skyldes ikke nødvendigvis hva konflikten er forankret i, men heller hvem, og hvor mange, som er kritiske til fredsprisutdelingene. På den måten vil det oppstå større kontroverser rundt fredsprisene i norske aviser dersom den norske befolkningen er splittet i synet på fredsprisvinneren, og/eller eventuelt Nobelkomiteens avgjørelse. Dette kan forklare at fredsprisvinnere som Sirleaf, Gbowee, Karman, OPCW, Satyarthi og Yousafzai, til tross for at også de i høyeste grad har utkjempet harde kamper mot betydelige motstandere, har blitt viet mindre oppmerksomhet i avisene enn fredsprisvinnere som Obama, EU og Liu. Oppslutningen i det norske folket har rett og slett vært for overveldende i favør av de førstnevnte fredsprisvinnerne i forhold til deres motstandere, til at konfliktaspektet har virket engasjerende. Primært har motstanderne deres vært aktører få eller ingen har villet identifisere seg med. De liberiske kvinnene kjempet mot borgerkrig, Karman mot Salehs diktatur, OPCW mot spredning av kjemiske våpen, Satyarthi mot barnearbeid, og Yousafzai

¹⁹⁷ Abrams, *Reflections on the First Century of the Nobel Peace Prize*, 2001: s. 529.

mot Taliban. I tillegg har Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen tidvis blitt oppfattet som en «pris for kvinnene», og Satyarthi/Yousafzai-prisen som en «pris for barna». Sammenlignet med dette blir motstand mot Obama, EU og Liu mindre kontroversielt, noe som senker «takhøyden» for slik kritikk, og ironisk nok fører til at disse prisene, gispene, i praksis blir langt mer kontroversielle i det offentlige rom enn gjespene.

For å oppsummere kan det derfor se ut som om flere elementer har bidratt til å øke fredsprisenes oppmerksomhet i avisene. Alle fredsprisene har tross alt blitt viet relativt stor plass i avisene, selv om det har vært en tydelig todeling mellom såkalte gisp og gjesp. Der vesentlighetskriteriet, aktualitetskriteriet og sensasjonskriteriet i ulik grad har bidratt til å øke oppmerksomheten rundt alle fredsprisene, har en kombinasjon av identifikasjonskriteriet og konfliktkriteriet ført til de virkelig store forskjellene i deknningen. Denne forskjellen har i hovedsak munnet ut i hvilke priser som har blitt oppfattet som kontroversielle, og i hvilke priser som har blitt oppfattet som ukontroversielle. I de tilfellene hvor betydelige deler av befolkningen både har støttet og ytt motstand til fredsprisutdelingene har deknningen rett og slett vært langt større enn i de tilfellene hvor en samlet befolkning har vært positiv og/eller likegyldig til Nobelkomiteens valg. I disse tilfellene har det oppstått løpende diskusjoner i avisene mellom meningsmotstandere. Kritiske innlegg/uttalelser har blitt møtt med forsvarende innlegg/uttalelser, og vice versa. Dette har igjen ført til at fredsprisene har forblitt aktuelle i lengre tidsperioder, og at nye aspekter ved fredsprisvinnerne og prisutdelingene har blitt bredere belyst. Oppmerksomheten rundt gispene har dermed blitt opprettholdt gjennom en slags «snøballeffekt», mens interessen for gjespene gradvis har sluknet ettersom gratulasjoner og støtteerklæringer har kommet frem i pressen uten å møte motstand.

Resultatene fra den statistiske innholdsanalysen underbygger resonnetet, nemlig at kontroverser skaper oppmerksomhet. Det har i gjennomsnitt blitt skrevet ca. 49 negative artikler om gispene, mot ca. én negativ artikkel om gjespene. Korrelasjonen i datamaterialet er derfor høy,¹⁹⁸ og den gitte årsakssammenhengen kan virke sannsynlig. Kanskje ligger noe av forklaringen i det kjente ordspråket «den som tier, samtykker». En fornuftig slutning vil uansett være at kontroversielle prisvinnere bidrar til å øke interessen rundt merkevaren Nobels fredspris, som igjen utgjør grunnlaget for prisens myke makt. Det er i den forbindelse interessant at Stenersen har hevdet at Lundestad, gjennom sin posisjon som sekretær for

¹⁹⁸ Korrelasjonsverdien mellom det totale antallet artikler per fredspris og antall negative reaksjoner per fredspris er på 0,943.

Nobelkomiteen, bevisst har gått inn for å fremme «kontroversielle og høyt profilerte» fredspriskandidater.¹⁹⁹

Listen over tidligere kontroversielle fredsprisutdelinger inkluderer både «tidenes beste fredspris»,²⁰⁰ den omstridte Ossietzky-prisen, samt «tidenes verste fredspris»,²⁰¹ den utskjelte Kissinger/Le Duc Tho-prisen. Disse ytterpunktene illustrerer sågar gispens paradoks. Det er slike priser som skaper mest blest, men denne blesten kommer i form av både positive og negative reaksjoner. Til sammenligning fremstår gjespene som stødige, lite splittende, og mindre risikofylte priser. Hva som er den beste bruken av fredsprisen kommer til slutt an på øyet som ser. For øvrig tilhørte de to aktuelle prisene som mottok den høyeste andelen av positive reaksjoner hver sin gruppering. Dette var henholdsvis gispet Liu-prisen, og gjespet Satyarthi/Yousafzai-prisen.

4.3. Nobels testamente – bindende eller veiledende?

«Alfred Nobel innstiftet en fredspris, ikke en miljøpris og ikke en økonomipris og heller ikke en pris for humanitært arbeid»²⁰²

I dette delkapittelet vil jeg drøfte kritikken rettet mot utdelingen av Nobels fredspris basert på ulike tolkninger av Alfred Nobels testamente. I den anledning synes jeg det fremhevede utsagnet, hentet fra en artikkel skrevet av Heffermehl, treffer problematikkens kjerne. Han uttrykker der frustrasjon over at Nobels fredspris har blitt delt ut til aktører som ikke oppfyller de eksplisitte betingelsene fremsatt i testamentet. Denne forholdsvis strenge fortolkningen av testamentet skiller seg dermed åpenbart fra Nobelkomiteens årelange praksis.

Uenighetene omkring hvordan testamentet skal tolkes har egentlig fulgt fredsprisen fra den ble delt ut for første gang i 1901. Kritikerne mente at Dunant ikke fortjente prisen fordi han var en humanitær aktør. Virket hans kunne være både nobelt og beundringsverdig, men så lenge en streng fortolkning av testamentet ble tatt i bruk, fantes det ifølge dem ingen hjemmel for en slik pris. Lignende kritikk har deretter gjentatt seg ved en rekke anledninger, overfor testamentets forenelighet med fredsprisutdelinger til organisasjoner, statsoverhoder, menneskerettighetsforkjempere og miljøforkjempere. Samtidig har Nobelkomiteen blitt roset for å være tilpasningsdyktig og fornyende. Prisen har blitt beskrevet som «levende» og

¹⁹⁹ Klassekampen/v. Skjeseth, - *Det er fullbrakt*, 2009: s. 5.

²⁰⁰ Dagbladet/v. Strand og Hagvaag, 2012.

²⁰¹ Dagbladet/v. Svarstad, 2014.

²⁰² Aftenposten/v. Heffermehl, *Fredsprisen er i fare*, 2007.

«tidsriktig», og dens brede nedslagsfelt har blitt trukket frem som en avgjørende faktor bak prisens suksess.²⁰³

Frontene står altså langt fra hverandre, fordi Nobelkomiteens mandat blir tolket ulikt. Nobelkomiteen og dens støttespillere mener at testamentet gir rikt rom for tolkning, mens kritikerne heller mener at testamentet skal behandles gjennom en streng forståelse av dets oppgitte betingelser. Slik argumenterer kritikerne i realiteten for at det burde være et smalere nedslagsfelt for hvordan Nobelkomiteen kan ta i bruk Nobels fredspris. Et tydelig skille i testamentsdebatten kan derfor identifiseres i konflikten mellom de som anser testamentets betingelser som veiledende, og de som anser betingelsene som strengt bindende. For å belyse denne delen av fredsprisdebatten vil jeg derfor se på hvordan reaksjoner tilknyttet testamentets betingelser har kommet til uttrykk i avisene. Jeg vil først ta for meg de strukturelle kriteriene for alle Nobelprisene, før jeg tar for meg de særskilte kriteriene for fredsprisutdelingene. De strukturelle kriteriene omhandler geografiske, aktørmessige, og tidsmessige begrensninger, mens de særskilte kriteriene omhandler hva Nobel i testamentet fremhevet som fredsarbeid: forbrødring, nedrustning, og arbeid med fredskongresser.

Den geografiske fordelingen av fredsprisutdelingene har, som nevnt tidligere, vært utstrakt. En verdensomspennende organisasjon har vunnet prisen, i tillegg til fire asiatiske aktører, to afrikanske aktører, og to vestlige aktører. Dette er i tråd med prisens trend de foregående 30 årene av fredsprisens historie, og understrekes ytterligere av at ingen skandinav har vunnet prisen siden 1982.²⁰⁴ Det kan derfor virke som om Nobels ønske om at valget av fredsprisvinnere ikke skulle ta hensyn til kandidatenes nasjonale tilhørighet, har blitt etterfulgt i den aktuelle perioden. Det samme må dessuten kunne sies om Nobels ønske om at det heller ikke skulle tas hensyn til kandidatenes kjønn ved fredsprisvalgene. Det faktum at de vestlige vinnerne har vært ledende politikere, og at de resterende vinnerne stor sett har vært dissidenter og/eller menneskerettighetsforkjempere, er ikke en problemstilling som blir belyst i testamentet. Jeg vil derfor komme tilbake til denne tematikken senere.

Aktørmessig ble bare Obama-prisen og Liu-prisen delt ut til individuelle personer, slik Nobel forespeilet seg prisvinnerne i det han skrev testamentet.²⁰⁵ Utenom dette ble to av prisene delt ut til organisasjoner, og to av prisene delt mellom flere personer. Begge deler er likevel gammel sedvane for Nobels fredspris. Den første fredsprisen i 1901 var for eksempel en delt

²⁰³ Aftenposten/v. Stanghelle, *En levende motstrømspris*, 2012: s. 2-3.

²⁰⁴ I 1982 vant Alva Myrdal fra Sverige Nobels fredspris, hun vant prisen sammen med mexicanske Alfonso Garcia Robles. Det er også verdt å nevne at Martti Ahtisaari fra Finland vant prisen i 2008.

²⁰⁵ Abrams, 2012: s. 23-24.

pris, og ikke mange år senere, i 1904, vant Folkerettsinstituttet prisen som første organisasjon. Disse «avvikene» fra Nobels intensjoner har likevel ikke vekket mange negative reaksjoner. Dette skyldes, til tross for testamentets motstridende posisjon, at det faktisk ble dannet hjemmel for slike priser ved prisens opprettelse, gjennom Nobelstatuettene.²⁰⁶

Den tidsmessige begrensningen utspringer fra at det i testamentet slås fast at det er gjerninger utrettet i løpet av det foregående året som skal belønnes ved prisutdelingene. Nobel ville med dette sannsynligvis åpne for at prisvinnerne skulle kunne ta i bruk pengepremiene til å dyrke sitt virke ytterligere.²⁰⁷ Den tidsmessige betingelsen har uansett blitt fulgt dårlig opp av Nobelkomiteen. Dette kommer til uttrykk ved at Nobelkomiteen i stor grad har premiert aktører for livstidsprestasjoner. De første prisvinnerne, Dunant og Passy, ble for eksempel premierte for livstidsprestasjoner, det samme gjorde i nyere tid blant andre Joseph Rotblat, Jimmy Carter og Martti Ahtisaari. Dette er nok en stor del av grunnen til at den gjennomsnittlige fredsprisvinneren er over 60 år gammel, selv om dette ikke er av vesentlig betydning for denne studien. En kombinasjon av langvarig innsats og aktuelle prestasjoner har blitt sett på som ideelt. Blant de aktuelle fredsprisvinnerne oppstod det reaksjoner tilknyttet to av dem i forbindelse med testamentets tidsaspekt. EU-prisen som ifølge kritikere kom for sent, og Obama-prisen som ifølge kritikere kom for tidlig.

EU-prisen er unektelig en pris for livstidsprestasjoner, selv om det selvsagt er snakk om en organisasjon og ikke en person. SV-leder Audun Lysbakken formulerte derfor sin kritikk tydelig, og i tråd med testamentets tidsbegrensninger: «Det har ikke skjedd noen ting i 2012 som skulle tilsi at EU får fredsprisen».²⁰⁸ Andre trakk frem datidige hendelser som argumenter mot prisen. For eksempel pekte John Dalhuisen, fra Amnesty International, på EUs behandling av syriske båtflyktninger,²⁰⁹ mens Patrick Hunt, en irsk historielærer, viste til den pågående eurokrisen for sin kritikk.²¹⁰ På en annen side mente tilhengere av prisen at nettopp den vanskelige perioden EU stod overfor gjorde tidspunktet for prisen godt egnet. En uttalelse fra Viviane Reding, en luxemburgsk politiker og EU-tilhenger, er et godt eksempel: «Timing er perfekt. Det er nettopp når ting ikke går så godt at du trenger å lene deg tilbake og puste dypt».²¹¹ Anders Nordeng, leder i Europabevegelsen Oslo, mente også at prisen var fullt fortjent, men «svært overmoden»,²¹² den burde altså ifølge ham kommet tidligere.

²⁰⁶ Nobelstiftelsen, *Statutes of the Nobel Foundation*, 2000b.

²⁰⁷ Abrams, 2012: s. 28-29.

²⁰⁸ Klassekampen, SV: *Feil pris til feil tid*, 2012: s. 22.

²⁰⁹ Aftenposten/v. NTB og AFP, - *Gresk politi livsfarlig for innvandrere*, 2012: s. 24.

²¹⁰ Aftenposten, *Hva synes du om at EU fikk fredsprisen?* 2012: s. 4.

²¹¹ Dagens Næringsliv/v. Wiedswang, *Roser timingen*, 2012: s. 9.

²¹² Aftenposten/v. Nordeng, *EU verner om demokratiet*, 2012: s. 6.

Obama-prisen fikk i likhet med EU-prisen kritikk for samtidige hendelser prisvinneren var involvert i. Mest kritikk tilknyttet tidsaspektet kom likevel på grunn av prisvinnerens korte tidsperiode som president før han ble tildelt fredsprisen, ettersom det ble hevdet at han ikke hadde hatt tid til å utrette noe enda. Klassekampen-spaltist og tidligere Ap-politiker, Hallvard Bakke, kom blant annet med hard kritikk av avgjørelsen: «Den [Nobelkomiteen] har også skuslet bort muligheten til senere å gi ham den anerkjennelse Nobelprisen representerer, når og hvis han gjør seg fortjent til den».²¹³ Tilhengere av prisen, som USAs ambassadør i Norge, Barry White, henviste derimot til Nobels testamente i forsvaret av prisutdelingen: «Jeg forstår at mange ble overrasket, men sjekk statuttene».²¹⁴ Den bakenforliggende striden synes å ligge i aktørenes vurderinger om hvorvidt Obama har utrettet nok til å fortjene prisen eller ikke. Ole Kopreitan fra Nei til atomvåpen, var for eksempel avgjort positiv: «Han har skapt et nytt klima, og det er ikke rent lite. For å vekke til live det folkelige engasjementet for nedrustning og fred, trengs det visjoner og håp».²¹⁵ Samfunnsdebattant Dipali Gulati, var på den andre siden langt mer skeptisk. «Etter min mening er det som å gi en litteraturpris basert på en bokidé»,²¹⁶ skrev hun.

Forbrødringskriteriet er direkte oppgitt i Nobelkomiteens kunngjøringstaler for Liu-prisen, EU-prisen og Satyarthi/Yousafzai-prisen, mens den implisitt også gjelder for OPCW-prisen og Obama-prisen. Hovedsakelig var det Liu-prisen og EU-prisen som ble møtt med kritikk i forbindelse med dette kriteriet. Kritikken mot EUs bidrag til å skape og opprettholde fred mellom europeiske land kan i så måte virke uforståelig. Flere av EU-prisens tilhengere, som for eksempel Dagens Næringsliv, trakk frem unionens samlende effekt i sin ros av avgjørelsen: «Handel over grensene, passfrie reiser, akademisk utveksling, og mye til oppfyller en av hovedbetingelsene Alfred Nobel satt i sitt testamente: Forbrødring mellom folkene».²¹⁷ Til tross for dette mente kritikere at EU fikk prisen på bekostning av NATO, som i deres øyne var den reelle fredsbyggeren i Europa. Filosof Audun Øfsti betraktet for eksempel utdelingen som en «stor urettferdighet mot Nato, som jo i første rekke har æren for at Tyskland og Frankrike (og andre europeiske land) la gammelt fiendskap bak seg».²¹⁸

Lius motstandere, primært aktører tilknyttet «det offisielle Kina», mente at Liu-prisen ikke fremmet forbrødring mellom nasjonene slik Nobelkomiteen hevdet. De kinesiske

²¹³ Klassekampen/v. Bakke, *Kom, så og forsvant*, 2009: s. 3.

²¹⁴ Aftenposten/v. Henmo, *Obamas mann*, 2009: s. 20.

²¹⁵ Klassekampen/v. Skjeseth, - *Et nytt klima*, 2009: s. 7.

²¹⁶ Aftenposten/v. Gulati, *Hvorfor deg?* 2009: s. 7.

²¹⁷ Dagens Næringsliv, *Fredsprisen*, 2012: s. 2.

²¹⁸ Klassekampen/v. Øfsti, *En urett mot Nato*, 2009: s. 22.

myndighetene mente at Liu var en splittende karakter, en «forbryter», og at prisen heller «burde brukes til å fremme internasjonalt vennskap og nedrustning».²¹⁹ Om kritikken faktisk har noe for seg kommer an på hvilket fredsbegrep som tas i bruk. Den kan absolutt ha noe for seg utfra et perspektiv grunnet i «negativ fred», mens den er uberettiget utfra et perspektiv grunnet i «positiv fred». Nobelkomiteen og dens støttespillere, som Tsjekkias tidligere president Vaclav Havel, mener imidlertid at menneskerettighetskamp er nødvendig for å fremme fred: «Det er nettopp denne typen mennesker fredsprisen bør gå til».²²⁰

Der kritikken fra kinesiske myndigheter nok skyldes egeninteresser, har menneskerettighetene som vei til fredsprisen også blitt kritisert utfra et prinsipielt grunnlag. Samfunnsdebattant Bjørn Økern skrev for eksempel følgende om Liu-prisen: «Menneskerett som en vei til Fred har blitt et mantra man kan stikke det meste innunder».²²¹ Heffermehl har dessuten ved flere anledninger berømmet prisvinnerne, samtidig som han har kritisert Nobelkomiteens hjemmel for prisutdelingene: «Med all respekt for Liu Xiaobo er dette enda et eksempel på at det ikke lenger er Nobels fredspris som utdeles, men Stortingets fredspris»,²²² og «Jeg er virkelig glad for Malala. Men Nobel hadde visjoner og ambisjoner, en plan for verdensfred, som ville betydd mye mer for verden og dens barn».²²³ Denne kritikken er gjentakende, også overfor annet virke som ikke er direkte forespeilet i testamentet.

Nedrustningskriteriet vises det til i kunngjøringstalen for OPCW-prisen, men kommer i tillegg implisitt til uttrykk i kunngjøringstalen for Obama-prisen. Nobelkomiteen ble i så måte roset for at nedrustningskriteriet så tydelig ble fulgt opp gjennom OPCW-prisen, blant annet av samfunnsdebattant Mads Danielsen: «Endelig fikk vi en pris som fullt ut er i tråd med Nobels testamente».²²⁴ Obama-prisen derimot, stod overfor splittede reaksjoner. Tidligere fredsprisvinner Muhammad Yunus var for eksempel positiv: «Obama har brakt verden tilbake på riktig spor når det gjelder atomnedrustning, fred i Irak og multilateralt diplomati»,²²⁵ mens Mari Eifring, fra Hent Soldatene Hjem, var negativ: «Han [Obama] har snakket mye om forandring, og fikk fredsprisen fordi Nobelkomiteen sier han er et symbol for fred og håp, men en uke før han får fredsprisen trapper han opp krigen i Afghanistan».²²⁶

²¹⁹ Klassekampen/v. HH og NTB, *Internasjonale reaksjoner*, 2010: s. 20.

²²⁰ Aftenposten/v. Rønneberg, «Hvem andre enn vi som lever i frihet, skal ta til orde for rettighetene til dem som ikke er like heldige?», 2010: s. 18.

²²¹ Klassekampen/v. Økern, *Begge hender*, 2010: s. 17.

²²² Klassekampen/v. Skurdal, - *En illegitim pris*, 2010: s. 5.

²²³ Klassekampen/v. Heffermehl, *Malalas pris – og Nobels vilje*, 2014: s. 24.

²²⁴ Aftenposten/v. Danielsen, *Nobels fredspris - på godt og vondt*, 2013: s. 23.

²²⁵ Aftenposten/v. NTB og AFP, *Yunus: Sterk melding til verden*, 2009: s. 8.

²²⁶ Klassekampen/v. Hellesnes, *Krever «change» av Obama*, 2009: s. 8.

EU-prisen fikk også kritikk for å ikke oppfylle nedrustningskriteriet. Heffermehl var igjen en tydelig kritisk stemme: «Det finnes ikke i EUs sentrale dokumenter en ambisjon om demilitarisering eller global nedrustning. Tvert imot er EU rustningsdrivende, med militære innsatsgrupper og omfattende våpenproduksjon og våpenhandel».²²⁷ Lignende kritikk ble rettet mot staten Norge, som på grunn av fredsprisen ble tillagt et visst moralsk ansvar av for eksempel Klassekampen-spaltist Arild Rønsen: «Hva gjør det landet som forvalter Nobels testamente? Vi kjøper bombefly til 60 milliarder! Var det ikke nedrustning Alfred Nobel ville fremme?».²²⁸

Det siste kriteriet, arbeid med fredskongresser, fikk mindre oppmerksomhet i avisene. Kriteriet ble bare brukt av Nobelkomiteen i deres kunngjøringstale for EU-prisen, selv om også OPCW og Gbowee må kunne regnes som opplagte fremmere av fredskongresser. At dette ikke ble viet særlig stor plass i avisene, kan skyldes mangel på uenighet omkring kriteriet.

Det er åpenbart at Nobels testamente har blitt tatt i bruk både for å kritisere og for å applaudere Nobelkomiteens valg av fredsprisvinnere. Det er særlig tidsaspektet, i tillegg til forbrødringskriteriet og nedrustningskriteriet, som har blitt debattert i avisene. En generell trend virker å være at den testamentsbaserte kritikken gjerne kombineres med annen kritikk. Slik brukes dermed denne kritikken av en del aktører som et middel for å angripe/forsvare fredsprisutdelinger aktørene allerede er motstandere/tilhengere av. Ved å studere reaksjonene på Obama-prisen og EU-prisen i lys av tidsaspektet kommer dette tydelig frem. Testamentet blir benyttet i argumentasjon hvor aktører ser seg tjent med dette, mens det ellers blir oversett eller ignorert. Lignende tendenser har jeg også observert for reaksjoner tilknyttet nedrustningskriteriet og forbrødringskriteriet. Hvorvidt denne argumentasjonen er bevisst eller ubevisst er vanskelig å si noe om, men det er verdt å nevne at Nobelkomiteen selv praktiserer på denne måten.

Den mest utbredte tolkningen av testamentet er altså veiledende heller enn bindende. Det er likevel utvilsomt at mindretallet, hvor Heffermehl er den fremste opinionsdanneren, peker på et paradoksalt fenomen. Alfred Nobels testamente er tross alt kimen til hele prisen, og burde kanskje nettopp derfor følges strengt. Når dette er sagt virker det å være bred enighet om at den veiledende testamentsforståelsen har vært avgjørende for prisens enorme suksess. I den anledning gir derfor samfunnsdebattant Hans Christofer Børresens forsvar av den veiledende testamentsforståelsen mening: «Det fremstår som litt underlig dersom Nobelkomiteen skulle føle seg bundet av tidstypiske mangler ved Alfred Nobels viten».²²⁹ Gandhis uteblivende

²²⁷ Klassekampen/v. Skjeseth, *Forkaster 14 av 15*, 2012: s. 10.

²²⁸ Klassekampen/v. Rønsen, *De enøydes rike?* 2013: s. 7.

²²⁹ Klassekampen/v. Børresen, *Malala og freden*, 2014: s. 22.

fredspris, ofte beskrevet som Nobelkomiteens største blunder, kan betraktes på denne måten. En presedens for menneskerettighetspriser var ikke satt enda da hans kandidatur var oppe til diskusjon, og på samme måte som Lutuli-prisen blir regnet som en «uberettiget» pris av Heffermehl og hans meningsfeller,²³⁰ er det vanskelig å forstå at ikke også en eventuell Gandhi-pris ville stride imot de strengeste tolkningene av testamentet. Om Lutuli-prisen, Liu-prisen, og for den saks skyld Gore-prisen, eller en eventuell Gandhi-pris, er berettigede eller ikke er derfor i bunn og grunn en smakssak. Så lenge det ikke er definert eksplisitt i testamentet hva de ulike priskriteriene rommer, vil det ganske enkelt være uenigheter rundt dette meningsinnholdet. Mer betenkelig er det derfor at ulike samfunnsaktører, inkludert Nobelkomiteen, veksler på å benytte og ignorere testamentsbestemmelsene etter eget forgodtbefinnende.

4.4. Fredsprisens politikk – Vesten foran resten?

«utvilsomt, at der er tat politiske hensyn»²³¹

Sitatet ovenfor tilhører Halvdan Koht, og uttrykker hans mening om hvorfor USAs president Theodore Roosevelt vant Nobels fredspris i 1906. Jeg har valgt å benytte sitatet som en inngangsport for dette delkapittelet fordi det, til tross for å være rettet mot en spesifikk prisutdeling, illustrerer en generell skepsis mot de mest utpregede «politiske» fredsprisene. Utsagnet i sin enkelhet minner sådan om uttalelser i forbindelse med fredsprisene til Obama, Liu og EU, over hundre år senere: «Ved å gi fredsprisen til Barack Obama i fjor og Liu Xiaobo i år, gjør Nobelkomiteen det tydeligere enn noensinne at den ikke er politisk nøytral»,²³² og «Dette [EU-prisen] er en politisk pris, ikke en fredspris».²³³ En sterk sammenheng mellom utpregede «politiske» priser og kontroversielle priser virker tydelig, noe som nok kan skyldes at Nobelkomiteen gjennom slike priser uttrykker sine egne holdninger på en mer direkte måte enn ved andre prisvalg. I bakgrunnen anes koblingene mellom Den norske Nobelkomiteen, «det offisielle Norge», og Norges/NATOs utenrikspolitiske interesser. Roten til konflikt ligger spesifikt i om prisene oppfattes som «nøytrale», og dermed rettferdige/berettigede, eller «partiske», og dermed urettferdige/uberettigede. For enkelhets skyld har jeg brukt begrepene «Vesten» og «resten» for å skille mellom NATO og deres nærmeste allierte på den ene siden, mot geopolitiske motstandere, samt forholdsvis nøytrale nasjoner på den andre siden.²³⁴ Ved å

²³⁰ Heffermehl, 2010: s. 53.

²³¹ Svendsen, 2013: s. 102.

²³² Aftenposten/v. Eltvik, *Fredspris uten integritet*, 2010: s. 5.

²³³ Sitatet tilhører Hedda Langemyr, daglig leder i Norges fredsråd. Aftenposten/v. NTB, *Avlyser fakkeltog og fest i Oslo*, 2012: s. 9.

²³⁴ Uttrykket «Vesten» inkluderer her primært NATO og EU/EØS, samt Australia, Israel, New Zealand og Sveits.

drøfte fredsprisens politikk i lys av dette skillet vil jeg forsøke å få frem de politisk betingede konfliktlinjene i dekingen av Nobels fredspris i den aktuelle tidsperioden. Jeg vil først ta for meg prisene til Vestens ledere, før jeg tar for meg prisene til restens ledere, og til slutt prisene til restens og Vestens motstandere.

De to mest omtalte fredsprisene i dette utvalget, Obama-prisen og EU-prisen, har til felles at de begge roser politisk lederskap i Vesten. For mange oppfattes dette som uttrykk for vestlige toppolitikeres selvforherligelse, eller underdanig provinsial smiger. Den danske fredsforskeren Jan Øberg, satte for eksempel ord på praksisen slik: «Det er vestlige elitepolitikere som klapper hverandre på ryggen».²³⁵ Begge prisene forstås videre som hyklerske, fordi Nobelkomiteen roser Vestens ledere som fredsforkjempere, samtidig som Vestens militære styrker er involvert i krig. Samfunnsdebattant Trym Vassvik uttalte seg for eksempel krast om Obama-prisen: «USA kjemper to kriger og vurderer å sende flere soldater til Afghanistan. Obama fortjener ikke fredsprisen!».²³⁶ Like krass var Klassekampen-spaltist Peter Johansen i forbindelse med EU-prisen: «Det [fredsprisutdelingen] skjer mens de fleste EU-land, med eller uten Nato-uniform, har okkupert Afghanistan og Irak og bombet Libya».²³⁷ Protestbudskapet er tydelig, og til dels samstemt fra meningsbærere på både den politiske høyre- og venstresiden. Kritikerne var misfornøyde med at Nobelkomiteen synes å overse, akseptere eller eventuelt belønne, Vestens krigføring. Holdninger til «rettferdig krig» som middel for fredsfremming var dermed en avgjørende faktor for hvordan ulike aktører reagerte på prisene til Vestens ledere.

Obama-prisen fikk absolutt mest antikrigsmotstand, og det var spesielt stor uenighet rundt krigen i Afghanistan. Dette skyldes nok at USA var initiativtaker til krigføringen, men også at Norge deltok i krigen direkte. Filosof Arne Overrein var blant dem som bebreidet Nobelkomiteen for å støtte oppom krigen gjennom fredsprisutdelingen: «For Jagland er Afghanistan ingen krig, men Natos fredsinnsats».²³⁸ Et sentralt diskusjonspunkt ble etter hvert Obamas takketale, som av blant andre NUPI-rådgiver Helge Lurås, ble omtalt som en unik «plattform» for presidenten til å forklare og forsvare sitt lands krigføring.²³⁹ Det var videre bred enighet om at Obamas takketale var vellykket, noe valgforsker Frank Aarebrot satte ord på: «De fleste var skeptiske til at Obama fikk fredsprisen, men etter hans fantastiske tale, snudde

²³⁵ Klassekampen/v. Øberg, *En kidnapping av historien*, 2012: s. 12.

²³⁶ Aftenposten/v. Vassvik, «Fred», 2009: s. 28.

²³⁷ Klassekampen/v. Johansen, *Den europeiske fredsmysten*, 2012: s. 22.

²³⁸ Klassekampen/v. Overrein, *Jaglandsk fred*, 2009: s. 2.

²³⁹ Klassekampen/v. Shanmugaratnam, *Forsvarte krigen i fredstale*, 2009: s. 12.

nærest et helt folk».²⁴⁰ At talen snudde et helt folks opinion er likevel en overdrivelse, ettersom strømmen av både negative og positive reaksjoner fortsatte forholdsvis jevnt også etter takketalen. Imidlertid stemte det at noen fremtredende personer faktisk skiftet mening om prisen. En av dem var FrP-leder Siv Jensen, som først hadde uttrykt sterk skepsis,²⁴¹ men som etter takketalen stilte seg positiv til prisen. Hun priset da også Obamas budskap: «Obama forklarte på en utmerket måte hvorfor NATO er i krig i Afghanistan».²⁴² Andre, som samfunnsdebattant Miriam Mardan, lot seg imponere over talen, men ikke av budskapet: «Han brukte sin gode taleevne til å manipulere folk til å tro på hans prinsipper. (...) En hvitvasking av verdens grusomhet».²⁴³ Aftenpostens USA-korrespondent Alf Ole Ask nøyde seg med å poengtere at det ville blitt et «ramaskrik» om Obamas forgjenger «George W. Bush [hadde] sagt det samme».²⁴⁴

Sett bort ifra kontroversene rundt «rettferdig krig», hadde prisene til Vestens ledere enda en sentral «politisk» betingelse til felles, de brakte noen av verdens mektigste mennesker til Norge. Obama, USAs president og kanskje verdens mektigste person, var utvilsomt den største stjernen. Mye av oppmerksomheten rundt hans besøk handlet derfor i stor grad om person, og ikke sak, måtte det være seg krigskritikk eller fredsprisjubel. Tallene fra den kvantitative undersøkelsen viser sågar at det ble skrevet et særdeles høyt antall artikler om Obama-prisen som ikke egentlig handlet om prisen. Som USA-ekspert Hallvard Notaker humoristisk uttrykte det: «Man kan få inntrykk av at det er Norge som har vunnet en drømmedag med Obama; ikke at Obama har fått fredsprisen».²⁴⁵ Et høyt antall aktører ble intervjuet om deres mening rundt prisen, og mens tidligere fredsprisvinnere, norske toppolitikere, og ansatte på Grand Hotell gledet seg, skjønte ikke alle på gaten hverken i Washington: «Wow, hvorfor fikk han den?»,²⁴⁶ eller i Oslo: «Både ja og nei, jeg vet ikke helt hva jeg skal mene. Det er egentlig ganske koselig at han kommer til Oslo»,²⁴⁷ hvorfor han vant prisen. Til tross for den enorme oppmerksomheten ble presidentbesøket av det kortere slaget. Obama bortprioriterte, til ulik grad av forståelse hos meningsytterne, både Nobelkonserten og den tradisjonelle lunsjen med kongeparet, i tillegg til Redd Barnas fredsprisfest. Presidenten tok seg likevel tid til å møte Norges statsminister Jens

²⁴⁰ Klassekampen/v. Sjøli, - *Må lære av Obama*, 2009: s. 4.

²⁴¹ Aftenposten, *Hvem har det siste året gjort mest for nedrustning og diplomatisk samarbeid?* 2009: s. 6.

²⁴² Dagens Næringsliv/v. Haug, Grande og Skard, *Ber SV-erne lytte nøye*, 2009: s. 6.

²⁴³ Aftenposten/v. Mardan, *Forførende hvitvasking*, 2009: s. 19.

²⁴⁴ Aftenposten/v. Ask, *USA er viktigst*, 2009: s. 3.

²⁴⁵ Klassekampen/v. Skjeseth, *Nebraska går foran Jensen*, 2009: s. 10.

²⁴⁶ Sitatet tilhører «Obama-tilhenger» Jeff Bert. Dagens Næringsliv/v. Lyche, *Amerikanerne tatt på sengen*, 2009: s. 14.

²⁴⁷ Sitatet tilhører «Ida fra Spikkestad». Aftenposten/v. Wisth og Tverre, *Venter på Obama*, 2009: s. 17.

Stoltenberg, som selv ytret seg positivt om prisen,²⁴⁸ i tillegg til fire andre norske regjeringsmedlemmer.

På vegne av EU tok som nevnt tidligere, Det europeiske råds president, Herman van Rompuy, Europaparlamentets president, Martin Schultz, og Europakommisjonens president, Jose Manuel Barroso, imot prisen. For utenom dem, kom dessuten Tysklands forbundskansler Angela Merkel, Frankrikes president François Hollande, og 19 andre europeiske statsledere til Norge i anledning prisutdelingen. De mest profilerte EU-lederne som ikke kom til Oslo var Storbritannias statsminister David Cameron, og Sveriges statsminister Fredrik Reinfeldt. Reinfeldt var opptatt med det svenske Nobelprogrammet, mens Cameron nok uteble av innenrikspolitiske hensyn. En viss britisk skepsis til EU, og dermed også EU-prisen, kunne i den anledning for eksempel spores i London-borgermester Boris Johnsons eksentriske respons til fredsprisvalget: «Kanskje var de [Nobelkomiteen] fulle, kanskje var det en av disse dystre skandinaviske ettermiddagene hvor man ikke kunne gjøre annet enn å gripe til akevitten».²⁴⁹ Den norske regjeringen, og statsminister Stoltenberg, benyttet uansett muligheten godt til å pleie politiske bånd. Stoltenberg hadde individuelle møter med et knippe betydningsfulle ledere, i tillegg til at det ble arrangert en storstilt «arbeidslunsj» for alle de celebre gjestene. Arbeidslunsjen ble i de norske avisene omtalt som et EU-toppmøte, noe som ble tydeliggjort av overskrifter som «Varsler norsk EU-toppmøte»,²⁵⁰ og «Fredspris blir EU-toppmøte».²⁵¹

Unikt for EU-prisen var en gjenoppvekning av den politiske striden om norsk EU-medlemskap. Det ble ikke seriøs debatt om norsk innmelding i unionen, men norske EU-tilhengere og EU-motstandere engasjerte seg for og mot fredsprisutdelingen. Organisasjonene Europabevegelsen og Nei til EU, spilte eksempelvis avgjørende roller i hvert sitt fakkeltog for og imot prisutdelingen.²⁵² Videre markerte både SV og Sp motstand mot prisen. Rødts leder Bjørnar Moxnes deltok også i debatten, ifølge ham var EU-prisen direkte koblet til den norske EU-kampen: «Dette framstår først og fremst som Jaglands personlige oppreisning over at flertallet sa nei til EU i 1994».²⁵³ Professor Erik Oddvar Eriksen, tilhenger av prisen, avskrev derimot slik kritikk som uvitenhet blandet med politiske sympatier. «Det er uomtvistelig at EU har bidratt til fred i Europa. Det er historieløst å hevde noe annet. Jeg hadde trodd at også folk i «Nei til EU» ville vært enig i dette, men EU er jo sånt et traume i Norge», sa han.²⁵⁴

²⁴⁸ Aftenposten, *Hvem har det siste året gjort mest for nedrustning og diplomatisk samarbeid?* 2009: s. 6.

²⁴⁹ Aftenposten/v. Hurum, *Boris Johnson raljerer med Nobelkomiteen*, 2012: s. 14.

²⁵⁰ Dagens Næringsliv, *Varsler norsk EU-toppmøte*, 2012: s. 33.

²⁵¹ Klassekampen/v. Ekeberg, *Fredspris blir EU-toppmøte*, 2012: s. 6.

²⁵² Aftenposten/v. Moe, *Nei-toget kan bli størst*, 2012: s. 18.

²⁵³ Klassekampen, *Rødt: Sverige bør dele ut prisen*, 2012: s. 21.

²⁵⁴ Aftenposten/v. Moe, *Nei-toget kan bli størst*, 2012: s. 18.

Av de aktuelle fredsprisene var det altså to priser som hedret Vestens lederskap, og én pris som hedret restens lederskap. Denne prisvinneren, Liberias president Sirleaf, kan likevel ikke forstås som en direkte motsats til de vestlige lederne. Sirleafs Liberia var en «nøytral alliert» heller enn en motstander av Vesten,²⁵⁵ noe som faktisk førte til at også denne fredsprisutdelingen fikk kritikk for å fremme vestlige interesser. Den liberiske opposisjonen kritiserte i hvert fall prisutdelingen for å være en «utidig [internasjonal] innblanding i Liberias interne forhold».²⁵⁶ De norske avisene la dog ikke særlig stor vekt på denne kritikken.

Sett i et historisk lys føyer Sirleaf seg inn i en lengre rekke av ikke-vestlige fredsprisvinnere med vestlige sympatier.²⁵⁷ Det er derimot få ikke-vestlige ledere uten vestlige sympatier som har vunnet Nobels fredspris. Prisene til Arafat og Le Duc Tho, skiller seg klart ut. Det begge disse prisvinnerne likevel har til felles er at de mottok sine fredspriser i felleskap med vestlige ledere.²⁵⁸ Verdt å nevne er det også at ingen av dem ledet ikke-vestlige stormakter. Mellom stormaktene er utdelingsoversikten enda skjevare. Fire amerikanske presidenter, to visepresidenter og fem utenriksministre har vunnet fredsprisen,²⁵⁹ det har ingen kinesiske toppledere gjort, og bare én russisk/sovjetisk toppleder. Dette var dessuten Mikhail Gorbatsjov, som er langt mer populær i Vesten enn i Russland.²⁶⁰ En utbredt oppfatning der er at hans «svake» lederskap førte til Sovjetunionens tap i den kalde krigen.²⁶¹ Forestillinger om at det skal være en helt lik fordeling av fredspriser mellom Vestens ledere og restens ledere synes uansett, urimelig og lite hensiktsmessig. Den tydelige ensrettede skjevfordelingen er likevel tankevekkende, og styrker Galtung's påstand om at prisen er grunnleggende partisk.²⁶²

Fredsprisen har altså belønnet statlig lederskap, men den har også blitt brukt til å belønne motstandsfolk og regimekritikere. Flesteparten av disse regimekritikerne har, til forskjell fra lederne som har vunnet fredsprisen, vært ikke-vestlige aktører. Blant de aktuelle fredsprisvinnerne var det i så måte ingen motstandere mot Vesten som vant prisen, og to motstandere mot resten som vant prisen. Disse to var Liu og Karman, som begge kjempet for dyptgripende samfunnsomveltninger, inkludert regimeskifter, i sine respektive hjemland, Kina og Jemen. Resultatene fra den kvantitative innholdsanalysen viser likevel at Liu ble viet mye

²⁵⁵ Under Sirleaf opprettholdt Liberia et godt forhold til USA, samtidig som landet styrket sitt forhold til Kina.

²⁵⁶ Klassekampen/v. Skjeseth, *Truer med mer valgbråk*, 2011: s. 15.

²⁵⁷ Andre eksempler på ikke-vestlige fredsprisvinnere med vestlige sympatier er blant andre Kim Dae-jung fra Sør-Korea, Mohammad Yunus fra Bangladesh, Aung San Suu Kyi fra Myanmar, og Moder Teresa fra India.

²⁵⁸ Le Duc Tho mottok fredsprisen sammen med den amerikanske utenriksministeren Henry Kissinger, mens Yasser Arafat mottok sin pris sammen med de israelske topplederne Yitzhak Rabin og Shimon Peres.

²⁵⁹ Dette var henholdsvis Theodore Roosevelt, Woodrow Wilson, Jimmy Carter og Barack Obama, Charles G. Dawes og Al Gore, samt Elihu Root, Frank B. Kellogg, Cordell Hull, George Marshall og Henry Kissinger.

²⁶⁰ Waage, *Russland er sitt eget sted*, 2012: s. 441.

²⁶¹ Forbes/v. McCarthy, *Stalin Is Far More Popular With Russians Than Gorbachev [Infographic]*, 2017.

²⁶² Galtung, 2008: s. 35.

mer oppmerksomhet enn Karman i de norske avisene. En bakenforliggende faktor for dette kan være Kinas status som stormakt på den internasjonale arenaen, mens en utløsende faktor helt klart kan ha vært de kinesiske myndighetenes harde reaksjoner mot priskunngjøringen. Kinas reaksjoner var heller ikke rettet bare mot Nobelkomiteen, men også mot norsk næringsliv og «det offisielle Norge». I de norske avisene var det derfor to «politisk betingede» uenigheter som holdt prisen «varm». Den ene av disse var konflikten mellom Kina og Norge, mens den andre var konflikten mellom Vesten og resten.

Ved å straffe staten Norge for den «skammelige» fredsprisutdelingen viste kinesiske myndigheter at de ikke trodde på norske forsikringer om et reelt skille mellom regjering og Nobelkomite. Konflikten mellom Kina og Norge handlet derfor i bunn og grunn om Nobelkomiteens uavhengighet, i tillegg til valget av fredsprisvinner. Ironisk nok hadde utenriksminister Jonas Gahr Støre, i en uformell samtale med Jagland, faktisk gitt uttrykk for noe som kan tolkes som en advarsel mot å gi fredsprisen til kinesiske dissidenter som Liu. Om dette var en offisiell advarsel eller ikke ble diskutert i avisene, og til tross for at både Støre og Jagland avkreftet kritikkverdige samrøre, mente historiker Stein Tønnesson at Støre opptrådte problematisk: «Det er soleklart at Norges utenriksminister overhodet ikke burde berørt Nobelprisen i en samtale med Nobelkomiteens leder».²⁶³ Når det kom til stykket hyllet imidlertid både Støre, og Statsminister Stoltenberg, Liu-prisen.²⁶⁴ I avisene fikk Nobelkomiteen videre skryt for sitt selvstendige valg, måtte det være begrunnet i frykt for press fra egne myndigheter eller fra kinesisk side: «Vi vet at Nobelkomiteen har vært utsatt for press, derfor er det desto mer gledelig at den markerer sitt mot og sin uavhengighet på denne måten».²⁶⁵

Kina fikk kritikk for sin behandling av Liu. Blant annet av Amnesty John Peder Egenæs, som fordømte landets harde behandling av opposisjonelle: «Vi kan ikke leve med at Kina skal kunne sperre inne annerledes tenkende fordi landet gjør sosiale framskritt».²⁶⁶ Kinas støttespillere i Norge ble også utsatt for kritikk, spesielt IOC-medlem Gerhard Heiberg, som hadde tatt kontakt med Nobelkomiteen for å påvirke deres beslutning.²⁶⁷ Aftenposten omtalte for eksempel Heibergs opptreden som «direkte hårreisende».²⁶⁸ Heiberg selv var stort sett unnvikende i konfrontasjoner med mediene etter dette. De kinesiske myndighetene derimot, forsvarte sin harde linje overfor fredsprisvinneren, Nobelkomiteen og Norge. Dette skjedde

²⁶³ Aftenposten/v. Bakken og Rønneberg, «Støre burde aldri ha snakket om fredsprisen», 2010: s. 6.

²⁶⁴ NRK/v. Helljesen, *Støre: Det er en verdig prisvinner*, 2010.

²⁶⁵ Sitatet tilhører SV-politiker Inga Marte Thorkildsen. *Klassekampen, Norske reaksjoner*, 2010: s. 21.

²⁶⁶ *Klassekampen/v. Skjeseth, Kina mobiliserer mot Liu*, 2010: s. 6.

²⁶⁷ Aftenposten/v. Svabø og Harbo, *Gerhard Heiberg presset Nobelkomiteen*, 2010: s. 20.

²⁶⁸ Aftenposten, *Knefall for Kina*, 2010: s. 2.

blant annet gjennom utenriksdepartementets talsperson Ma Zhaoxu, som viste til at Liu var en straffedømt kriminell. «Å gi Nobels fredspris til en kriminell som soner en fengselsstraff, viser mangel på respekt for Kinas juridiske system», uttalte han.²⁶⁹ Et underliggende premiss for Kinas forklaring, og dermed også deres kritikk av Nobelkomiteen og Norge, synes dermed å være deres anerkjennelse av «Asian values» som en reell drivkraft.²⁷⁰ Basert på denne holdningen mente de kinesiske myndighetene antageligvis at de var berettiget til å bortprioritere «bråkmakeres» menneskerettigheter for rikets felles beste.

De norske avisene rapporterte også om fredsprisens mottakelse i Kina. Aftenpostens korrespondent Torbjörn Petersson, berettet for eksempel om hvordan Liu-prisen ble behandlet i den kinesiske pressen: «Ingen som i høst har lest kinesiske aviser skal betvile at Liu er et dårlig menneske. Ingen skal tro noe annet enn at kommunistpartiet er urokkelig».²⁷¹ Han snakket også med vanlige kinesere, og viste hvorledes mange av dem oppfattet prisen som et vestlig stikk mot Kina: «Ber man på gaten om et synspunkt på Liu, uteblir svaret. Andre sier at han er en kineser med vestlige vurderinger og at han nettopp derfor har fått Nobels fredspris».²⁷² Dette er en god inngang til den andre sentrale konfliktlinjen i forbindelse med Liu-prisen, Vesten mot resten. I kjernen av denne konflikten er en oppfatning om vestlig dobbeltmoral, som speiles både av kineserne Aftenposten snakket med på gaten i Beijing, og av historikeren Willy Lam: «Det er mange, både i og utenfor partiet, som forteller meg at de tror prisen er en amerikansk og vestlig konspirasjon der målet er å sverte Kina».²⁷³ Selv om en klar majoritet av reaksjonene i de norske avisene likevel støttet Nobelkomiteen i deres valg av Liu, og Norge i konflikten med Kina, holdt mange med kineserne i at fredsprisen uttrykte vestlig dobbeltmoral.

Misnøyen bygde på at Nobelkomiteen stadig hyllet Vestens ledere og restens dissidenter gjennom fredsprisutdelingene, samtidig som restens ledere og Vestens dissidenter ble oversett. Få norske aktører mente likevel, som skipsreder og samfunnsdebattant Morits Skaugen, at «landet Kina burde fått fredsprisen» for sin forholdsvis vellykkede kamp mot fattigdom.²⁷⁴ Et mer utbredt punkt for kritikk, her eksemplifisert av samfunnsdebattant Jan Erik Willgohs, oppfordret heller Nobelkomiteen til å bedømme Vestens ledere like strengt som restens ledere: «Hva er forskjellen? Om en mener Kina er okkupasjonsmakt i Tibet, hva er EU, Norge og USA

²⁶⁹ Aftenposten/v. NTB og Reuters, - *Nobelkomiteen viser mangel på respekt*, 2010: s. 17.

²⁷⁰ «Asian values» er et «asiatisk» verdisynt tuftet på det sterke kollektivet fremfor «vestlig» individualisme. Encyclopædia Britannica/v. Henders, *Asian values*, 2017.

²⁷¹ Aftenposten/v. Petersson, *Opposisjonen har fått en leder*, 2010: s. 16.

²⁷² Aftenposten/v. Petersson, *Overvåking, sensur og pågripelser*, 2010: s. 4.

²⁷³ Aftenposten/v. Rønneberg, - *Personlig fornærmelse*, 2010: s. 15.

²⁷⁴ Aftenposten/v. Skaugen, *Kina burde fått prisen*, 2010: s. 11.

i Afghanistan?». ²⁷⁵ Et annet utbredt kritikkpunkt la fokuset på Vestens «forbigåtte» dissidenter. Særlig den israelske varsleren Mordechai Vanunu, den australske journalisten og WikiLeaks-grunnleggeren Julian Assange, samt de amerikanske varslerne Edward Snowden og Chelsea (født Bradley) Manning, ble fremhevet som vestlige paralleller til Liu Xiaobo. Frilansjournalist Kathrine Aspaas sammenlignet for eksempel likheter og forskjeller mellom Liu og Assange, for å få frem sitt poeng. «Det er ironisk å se hvordan den vestlige verden hedrer Liu Xiaobo og samtidig forfølger Julian Assange. Det er liten tvil om hvem av de to dissidentene som i størst grad er med på å forandre verden akkurat nå», skrev hun. ²⁷⁶

En annen hyppig Liu-sammenligning var fredspris-ikonet Carl von Ossietzky. Denne sammenligningen synes naturlig gitt de to dissidentenes vågale kamper mot autoritære hjemland, med etterfølgende «martyr»-fengslinger. Ossietzky-prisen ble likevel, som den eneste dissidentprisen, delt ut før de nåværende maktblokkene ble etablert. ²⁷⁷ Prisen lar seg derfor ganske enkelt ikke plassere i Vesten/resten-båsene på samme måte som de resterende dissidentprisene. Liu, og det store flertallet av dem, kan derimot, mer eller mindre eksplisitt, identifiseres som dissidenter av resten. ²⁷⁸ Liu selv hyllet for eksempel ved en rekke anledninger den vestlige sivilisasjonen som et moderne, fritt og tolerant alternativ til det inhumane og udemokratiske Kina. Dessuten ga han sin fulle støtte til USAs krigføring i Irak, Afghanistan, Korea og Vietnam. ²⁷⁹ Til kontrast er det bare to eksplisitte dissidenter av Vesten som har vunnet Nobels fredspris, amerikanerne Linus Pauling og Martin Luther King, ²⁸⁰ som begge vant sine priser på starten av 1960-tallet. I lys av dette er det ikke en unik situasjon for den aktuelle seksårsperioden at ingen vestlige dissidenter har blitt belønnet med Nobels fredspris. Det kan slik tenkes at personer som Assange, Snowden, og for den del Gandhi, simpelthen ikke har passet inn i Nobelkomiteens vestligrettede verdensbilde.

Det er vanskelig å komme til noen annen konklusjon enn at Nobelkomiteen har foretrukket Vesten foran resten. Gjennom å studere den politiske kritikken fredsprisene har blitt møtt med kommer det frem at det er de prisene som kan fremstå som partiske, og for noen urettferdige, som har vekket mest debatt. I førsterekke gjaldt dette prisene til Vestens ledere,

²⁷⁵ Klassekampen/v. Willgohs, *Fakta om Kina*, 2010: s. 22.

²⁷⁶ Aftenposten/v. Aspaas, *Åpenhetens kunst*, 2010: s. 5.

²⁷⁷ Før andre verdenskrig forsøkte Norge å holde seg nøytral mellom stormaktene. I den norske befolkningen var likevel en viss sympati med Storbritannia utbredt, selv om også betydelige deler av befolkningen sympatiserte med briternes fiender, Tyskland og Sovjetunionen.

²⁷⁸ Utenom Liu inkluderer dette blant annet Andrei Sakharov, Lech Walesa, Dalai Lama, og Aung San Suu Kyi.

²⁷⁹ The Guardian/v. Sautman og Hairong, *Do supporters of Nobel winner Liu Xiaobo really know what he stands for?* 2010.

²⁸⁰ De tre sørafrikanerne Albert Lutuli, Desmond Tutu og Nelson Mandela må regnes som tvilstilfeller, siden Apartheid-regimet de kjempet mot hadde et tvetydig forhold til Vesten. Landet opptrådte som en vestlig alliert i kampen mot kommunismen, samtidig som det ble fordømt for sin rasistiske innenrikspolitik.

Obama og EU, selv om også prisen til den ikke-vestlige, men vestligrettede, dissidenten Liu Xiaobo skapte splittede reaksjoner. De andre prisene ble derimot møtt med få negative reaksjoner knyttet til politisk partiskhet. Dette skyldes nok at disse prisvinnerne i stor grad ble oppfattet som forholdsvis nøytrale aktører. I begrunnelsen for OPCW-prisen rettet for eksempel Nobelkomiteen en moralsk pekefinger mot både USA og Russland. Videre har både Karman og Yousafzai, benyttet sine plattformer til å tidvis kritisere maktbruk også fra Vesten i tillegg til resten. Gbowee, Satyarthi, og til en viss grad Sirleaf, har likedan fremstått som forholdsvis upartiske. Den «røde tråden» i den politiske debatten synes derfor å handle om hvorvidt de ulike meningsbærerne mener at Vesten har fortjent den ideologiske hyllesten fredsprisen har belønnet «blokken» med.

4.5. Nobelkomiteen – modig, opportunistisk eller inkompetent?

«Norge står rett og slett i fare for å bli et jagland, en dobbeltmoralens stormakt»²⁸¹

Sett bort fra kritikk basert på testamentet eller politiske uenigheter har fredsprisdebatten i den gjeldende seksårsperioden også vært preget av kritikk rettet mot Nobelkomiteen i seg selv. Dette har inkludert kritikk mot Nobelkomiteens sammensetning, og dens rolle som «institusjon», i tillegg til så vel saklige som usaklige innlegg om komiteens leder Thorbjørn Jagland, og komiteens sekretær Geir Lundestad. Spesielt Jagland ble utsatt for mye kritikk, noe journalist og Rødt-politiker Mimir Kristjanssons krasse kommentar i delkapittelets innledning er ment å eksemplifisere. På en annen side ble Nobelkomiteen også roset for sitt virke. De positive responsene berømmet blant annet komiteen for dens mot, standhaftighet, og balanserte fordeling av splittende og samlende fredsprisutdelinger. I den positive omtalen, som i den negative omtalen, ble Jagland ofte trukket frem som den viktigste bidragsyteren.

I dette delkapittelet vil jeg ta for meg fredsprisreaksjonene som i hovedsak har handlet om Nobelkomiteen. Jeg vil først vise hvordan Nobelkomiteen, på grunn av dens valg av fredsprisvinnere, har blitt beskrevet som både modig, opportunistisk og inkompetent. Deretter vil jeg diskutere hvordan de nevnte nøkkelpersonene i komiteen, Jagland og Lundestad, har blitt omtalt i et forholdsvis høyt antall personfikserte, og ofte negativt vinklede, avisartikler.

I beskrivelser av Nobelkomiteen som modig, er det underforstått at komiteen har tatt uventede, men korrekte, avgjørelser. Den rosende beskrivelsen har hovedsakelig blitt ytret av komiteens meningsfeller i tilknytning til de kontroversielle fredsprisutdelingene. Aftenposten roste for eksempel komiteen på denne måten i anledning Obama-prisen: «Nobelkomiteen tar en

²⁸¹ Klassekampen/v. Kristjansson, *Jaglandet*, 2009: s. 19.

betydelig sjans med denne pristildelingen, og vil få kritikk for det. Men vi har sans for at komiteen under Jaglands ledelse har mot til å velge noe annet enn det trygge og trauste».²⁸² Likedan berømmet statsviter Sylo Taraku Nobelkomiteen for EU-prisen: «Det er modig av Nobelkomiteen å ikke la eurokrisen og den norske EUdebatten stå i veien for å gi EU den anerkjennelsen unionen fortjener».²⁸³ Motstandere av de kontroversielle fredsprisavgjørelsene mente gjerne også at valgene var vågale, men de ville ikke beskrive komiteen som modig. Ifølge dem opptrådte Nobelkomiteen heller opportunistisk, gjennom sine valg av interessante, men «uriktige», fredsprisvinnere. Forfatter Edvard Hoem var en av de kritiske stemmene som fremmet et slikt budskap: «Nobelkomiteen under Thorbjørn Jaglands leiarskap har omgjort prisen til ein slags veddemålspris som skaper spetakkel og vekker oppsikt».²⁸⁴

I forbindelse med Liu-prisen ble komiteens mot i særlig stor grad problematisert i avisene. For eksempel roste Aftenposten-journalist Kristoffer Rønneberg fredsprisvalget som modig fordi prisen gikk «på tvers av regjeringens ønsker»,²⁸⁵ mens samfunnsdebattant Kari Elisabeth Svare roste komiteens mot og vilje til å «pirke i kinesisk udemokrati».²⁸⁶ I sitt forsvar for utdelingen trakk også komiteen selv, ved komiteleder Jagland, frem viktigheten av å «fra tid til annen si det som burde vært sagt».²⁸⁷ På motsatt side stilte Kina-ekspert Henning Kristoffersen spørsmål ved på hvilken måte Nobelkomiteen egentlig hadde opptrådt modig: «Hva er modig med denne prisen sett fra den norske Nobelkomiteens ståsted?».²⁸⁸ Hallvard Bakke var enda tydeligere på at komiteen ikke hadde opptrådt modig. Han kritiserte heller komitemedlemmene for å ha egoistiske motiver: «Det er egentlig vanskelig å la være å mistenke komiteen for å ha tenkt en god del på oppmerksomheten omkring seg selv både ved fjorårets og årets tildeling».²⁸⁹ Til tross for spekulasjoner rundt komiteens bakenforliggende motiv, kan valget av Liu som fredsprisvinner likevel forstås som et forholdsvis modig valg. Dette fordi Nobelkomiteen nok skjønnte at valget ville vekke atskillig flere negative reaksjoner enn de fleste tidligere utdelingene i fredsprisens historie. I så måte fremstår også Obama-prisen og EU-prisen som forholdsvis modige valg.

De tre resterende prisene var derimot tryggere valg for Nobelkomiteen, fordi de ikke la opp til den samme graden av uenighet, og dermed også negativ respons rundt eget virke.

²⁸² Aftenposten, *En pris til håp, dialog og fremtidstro*, 2009: s. 2.

²⁸³ Klassekampen/v. Taraku, *Nobelkomiteens modige pris*, 2012: s. 35.

²⁸⁴ Klassekampen/v. Hoem, *Ein spottepris*, 2012: s. 34.

²⁸⁵ Aftenposten/v. Rønneberg, *Fredsprisens pris*, 2012: s. 22.

²⁸⁶ Klassekampen/v. Svare, *Fred er ei det beste ...*, 2010: s. 22.

²⁸⁷ Aftenposten/v. NTB, - *Menneskerettigheter er en forpliktelse*, 2010: s. 20.

²⁸⁸ Dagens Næringsliv/v. Jenssen, *Kinesisk sinnemestring*, 2010: s. 46.

²⁸⁹ Klassekampen/v. Bakke, *Riktig fredspris?* 2010: s. 3.

Ulempen med prisene «alle» er enige om er likevel at de ikke blir viet like mye oppmerksomhet som de «modigere» prisene. De står slik i fare for å bli oppfattet som «for trygge», noe OPCW-prisen for eksempel ble av Civita-historiker Bård Larsen: «Prisen er kjedelig og isolert sett er den så lite kontroversiell at den neppe har noen særlig funksjon som pådriver for verdenssamfunnet».²⁹⁰ Balansen mellom trygge og dristige priser er derfor avgjørende for hvordan Nobelkomiteens virke har blitt oppfattet i pressen. Dagens Næringsliv var for så vidt uenig med Larsen angående OPCW-prisen, de mente at den var et nødvendig «hvileskjær» etter flere overraskende priser.²⁹¹

I forbindelse med EU-prisen ble det gjentatte ganger stilt spørsmål ved Nobelkomiteens integritet. Dette skyldtes hovedsakelig at avgjørelsen ble tatt mens komiteemedlem Ågot Valle, en fremtredende motstander mot både norsk EU-medlemskap og EUs rolle som fredsprosjekt, var langtidssykemeldt og derfor ikke kunne stille på komiteens møter. SV-politiker Hallgeir Langeland var blant de tydeligste kritikerne: «Jeg synes det er ufint og uetisk».²⁹² Videre kalte Dagens Næringsliv-kommentator Kjetil Wiedswang komiteens fremtreden et «fredskupp», til tross for at han selv var enig i at EU fortjente prisen.²⁹³ Valles fravær fra møtene var likevel ikke den eneste grunnen til at komiteen ved denne prisutdelingen ble anklaget for å opptre opportunistisk. Prisen ble blant annet av jussprofessor Eivind Smith, sett i sammenheng med at Jagland også besatt rollen som generalsekretær i Europarådet: «Kombinasjonen er etter mitt syn uakseptabel».²⁹⁴ Jagland selv forsvarte derimot dobbeltrollen i et lengre intervju med Aftenposten: «Europarådet er forskjellig fra EU. Vi har 47 medlemmer, de har 27 [medlemmer]. Vi finansieres ikke av EU, men av medlemsstatene. (...) Jeg er kanskje den internasjonale tjenestemannen som har forpliktet meg til å være mest uavhengig».²⁹⁵ Forklaringen overbeviste nok likevel ikke Smith, som hadde hevdet at «komiteen ikke bare må være uavhengig, men også må bli oppfattet som det».²⁹⁶ Begge disse innsigelsene mot prisen, både Jaglands dobbeltrolle og Valles fravær fra møtene, ble stort sett brakt frem av motstandere mot EU-prisen, og likedan ignorert av prisens tilhengere.

I løpet av den aktuelle tidsperioden stod Nobelkomiteen som institusjon overfor flere angrep. Utenlandske motstandere av både Obama-prisen og Liu-prisen forsøkte for eksempel å

²⁹⁰ Klassekampen, *Sagt om vinneren*, 2013: s. 25.

²⁹¹ Dagens Næringsliv, *Nobelkomiteens nødvendige hvileskjær*, 2013: s. 2.

²⁹² Aftenposten/v. Hegtun m. fl., *Hun ville stemt mot prisen*, 2012: s. 6.

²⁹³ Dagens Næringsliv/v. Wiedswang, *Jaglands europeiske fredskupp*, 2012: s. 12.

²⁹⁴ Aftenposten, - *Jagland bør trekke seg*, 2012: s. 7.

²⁹⁵ Med å være «forpliktet til å være uavhengig» viste Jagland til at han i rollen som generalsekretær i Europarådet hadde sverget en ed om å opptre uavhengig av alle politiske myndigheter utenom Europarådet. Aftenposten/v. Johansen, *Mr. Europa*, 2012: s. 39.

²⁹⁶ Aftenposten, - *Jagland bør trekke seg*, 2012: s. 7.

undergrave komiteens autoritet ved å påpeke at den bare bestod av fem medlemmer. Av samme grunn benyttet flere aktører seg av nedsettende og/eller sarkastiske kallenavn på komiteen og fredsprisen, noen eksempler på dette var «Den Norske Amerikalinje», «Narraktighetens komite», «Orwell-prisen», «Jagland-prisen» og «Nobels krigspris». Komiteens sammensetning var også oppe til diskusjon, for eksempel da fredsforsker og PRIO-direktør Kristian Berg Harpviken hevdet at komiteen kunne få «ytterligere bredde og kunnskap gjennom å ta inn medlemmer med annen relevant bakgrunn [enn partipolitisk]». ²⁹⁷ Den politiske kommentatoren Eirik Bergesen hevdet dessuten at det var på høy tid å inkludere «utlendinger [i komiteen], for eksempel én eller to tidligere nobelprisvinnere». ²⁹⁸ Mest bråk ble det likevel da komiteens avtroppende sekretær Lundestad, på tross av Jaglands partipolitiske bakgrunn, uttalte at «tidligere stats- og utenriksministre ikke bør sitte i komiteen». ²⁹⁹ Han begrunnet utsagnet med at et slikt tiltak ville tydeliggjøre Nobelkomiteens uavhengighet. Motstand fikk han likevel av både Jagland, ³⁰⁰ og Ap-leder Støre, som slo fast at det ikke burde være «diskvalifiserende å vite noe om hvordan verden ser ut». ³⁰¹

Spliden mellom Lundestad og Jagland kom muligens som et sjokk for mange. Fordi de to fremtredende aktørene ved gjentatte anledninger ble fremstilt som en samstemt duo i avisene: «Vi ser Lundestad og Jagland motta Obama-paret i Nobelinstituttet med keitet mine», ³⁰² «i partnerskap med Nobelkomiteens sekretær Geir Lundestad, har han [Jagland] lyktes i å få tildelt fredsprisen til den europeiske unionen», ³⁰³ og «[ingenting] overrasker meg når det er Thorbjørn Jagland og Geir Lundestad som leder det hele». ³⁰⁴ Enkelte forskjeller ble likevel tillagt de to aktørene, som i praksis fikk nesten all heder og kjeft for prisutdelingene. Der Lundestad av kritikerne ble fremstilt som en slu kyniker, ble Jagland derimot fremstilt som et innbilsk fjols. I en satirisk artikkel i Klassekampen kunne leserne for eksempel lese et utdrag fra Obamas liksomdagbok om hvordan Jagland nesten «tisset på seg i opphisselse» da han traff den amerikanske presidenten. ³⁰⁵ Episoder fra Jaglands tidligere virke som partipolitiker ble også trukket frem i mer eller mindre relevante angrep på Nobelkomiteens fredsprisavgjørelser. Til

²⁹⁷ Aftenposten/v. Harpviken, *Fornyelse av Nobelkomiteen*, 2010: s. 5.

²⁹⁸ Aftenposten/v. Bergesen, *Den viktigste nobelprisen*, 2010: s. 4.

²⁹⁹ Aftenposten/v. Johansen, *Ut med et smell*, 2014: s. 23.

³⁰⁰ Aftenposten/v. Jagland, *Hvem har opptrådt uavhengig?* 2014: s. 11.

³⁰¹ Aftenposten/v. Kagge, *Støre ut mot Nobeldirektøren*, 2014: s. 6.

³⁰² Klassekampen/v. Rognerød, *Obamania*, 2009: s. 17.

³⁰³ Klassekampen/v. Bakke, *Propagandaprisen*, 2012: s. 3.

³⁰⁴ Sitatet tilhører FrP-politiker Øyvind Korsberg. Dagens Næringsliv/v. Skard, «*Er blitt en sponsormiddag*», 2009: s. 8.

³⁰⁵ Klassekampen/v. Shanmugaratnam, *Fra Obamas dagbok*, 2009: s. 4.

Jaglands forsvar trådte blant andre Ap-politiker Knut Roger Andersen frem, og tok et oppgjør med angrep rettet mot «mannen, og ikke ballen».³⁰⁶

I avisene har Nobelkomiteen i seg selv både blitt kritisert kraftig, og roset opp i skyene. Alt fra alminnelige samfunnsdebattanter til utenlandske toppolitikere har lagt seg opp i hvordan komiteen har utført sine oppgaver. Flesteparten av disse meningsytringene har riktignok vært saklig begrunnet, men det må konstateres at også personsjikane har blitt tatt i bruk for å sverte Nobelkomiteen. Til tross for enkelte unntak har likevel både den saklige og den usaklige kritikken av Nobelkomiteen i det store og hele speilet meningsytrernes meninger om de aktuelle prisvalgene. I så måte kan det derfor tenkes at meningsfeller av Nobelkomiteen ikke har villet rette kritikk mot komiteen for «omkringliggende» forhold, mens motstandere av fredsprisene på tilsvarende vis kanskje har vært ekstra motivert for å kritisere komiteen også på et slikt grunnlag.

³⁰⁶ Klassekampen/v. Andersen, *Prinsipløs sjikane*, 2009: s. 20.

5. Avslutning

5.1. Konklusjon – en høyst politisert fredsprisdebatt

I denne studien har jeg tatt for meg reaksjoner på utdelingen av Nobels fredspris, gjennom følgende problemstilling: *Hvilke reaksjoner har utdelingen av Nobels fredspris blitt møtt med i perioden 2009–2014?* Jeg har studert fredsprisenes mottakelse i avisartikler fra de tre norske avisene Aftenposten, Dagens Næringsliv og Klassekampen. Studien har blitt gjennomført som en kvantitativ innholdsanalyse, med innslag av mer kvalitativt rettet analyse av avisartiklenes meningsinnhold. Jeg har drøftet problemstillingen i lys av fire underproblemstillinger, knyttet til avisenes generelle dekning av fredsprisutdelingene, samt de løpende fredsprisdebattene omkring tolkningen av Nobels testamente, fredsprisens politiske tilhørighet, og Nobelkomiteens rolle/sammensetning.

Det tydeligste funnet i studien var et klart skille mellom hvor mye oppmerksomhet prisene fikk i avisene. Obama-prisen, Liu-prisen og EU-prisen, som fikk merkelappen «gispene», ble viet langt mer oppmerksomhet enn Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen, OPCW-prisen og Satyarthi/Yousafzai-prisen, som fikk merkelappen «gjespene». Skillet var nesten overveldende, og gispene oppnådde høyere verdier enn gjespene for bortimot alle undersøkte variabler. Dette inkluderte at gispene mottok flest positive reaksjoner, flest negative reaksjoner, flest delte/overveiende reaksjoner, og flest nøytrale reaksjoner.

Prosentvis var det likevel store forskjeller mellom gispene og gjespene. Mest slående er det således at gjespene nesten ikke ble møtt med negativ kritikk. I lys av den journalistiske VISAK-regelen pekte jeg ut en kombinasjon av identifikasjonskriteriet og konfliktkriteriet som utslagsgivende for hvorfor disse dekningsforskjellene oppstod. Vesentlighetskriteriet, sensasjonskriteriet og aktualitetskriteriet fremmet i større eller mindre grad interesse for alle prisutdelingene. Identifikasjonskriteriet derimot skapte økt oppmerksomhet rundt enkelte av prisvinnerne, mens konfliktkriteriet åpnet for løpende debatt omkring de mest kontroversielle prisutdelingene. Uenighet omkring prisutdelingene i form av både positiv og negativ kritikk kan slik sett tolkes som en avgjørende faktor for hvor mye oppmerksomhet en fredsprisutdeling vil bli viet i pressen.

Det var i hovedsak negative reaksjoner tilknyttet enten Nobels testamente, fredsprisens politikk, eller Nobelkomiteen i seg selv, som innledet de tre gjennomgående fredsprisdebattene. Den testamentsbaserte kritikken bygde på at kritikere mente Nobelkomiteen ikke fulgte Nobels testamente på en tilfredsstillende måte. De fremmet derfor en strengere testamentsforståelse hvor betingelsene i testamentet skulle være enda mer bindende for Nobelkomiteen, enn det som

tradisjonelt ble praktisert. EU-prisen ble slik kritisert for å ikke oppfylle testamentets tidsmessige begrensninger, mens Liu-prisen ble kritisert for å stride mot forbrødringskriteriet, og Obama-prisen for å stride mot nedrustningskriteriet. Ved en streng tolkning av testamentet er det vanskelig å motsi disse kritikerne. På en annen side vil det utfra en slik testamentsforståelse også være naturlig å stille spørsmål rundt de andre aktuelle fredsprisutdelingene, noe som til tross for enkelte unntak skjedde i svært liten grad. Prisenes tilhengere forsvarte imidlertid Nobelkomiteens avgjørelser med å poengtere at testamentet måtte tolkes ut ifra sin tid. De mente at testamentet gjennom en moderne fortolkning derfor måtte benyttes som veiledende heller enn som strengt bindende. I tillegg understreket de meningsløsheten i at det som i deres øyne var verdige fredsprisvinnere ikke skulle kunne ta imot fredsprisen grunnet tidstypiske mangler i Nobels testamente.

Nobelkomiteens avgjørelser fikk politisert kritikk fra begge sider av det politiske spekteret. Kritikerne mente at Nobelkomiteen opptrådte partisk. Sett bort ifra at EU-prisen førte til en innenrikspolitisk «duell» mellom tilhengere og motstandere av norsk EU-medlemskap, dreiet debatten seg stort sett om hvorvidt fredsprisen foretrakk Vesten foran resten eller ikke. Kritikerne sammenlignet de ulike prisvinnerne, og stilte spørsmål ved hvorfor komiteen syntes å bedømme vestlige ledere særdeles sjenerøst, samtidig som Vestens dissidenter til stadighet ikke ble funnet fredsprisen verdig. Obama-prisen og EU-prisen ble i så måte koblet til Norges utenrikspolitiske allianseinteresser, mens Liu-prisen ble tolket som et norsk/vestlig angrep på Kina. Som flere samfunnsdebattanter påpekte var likevel ikke Liu-prisen den norske regjeringens ønske, noe som ble tydeliggjort av utenriksminister Støres «advarsel» overfor Jagland. Til tross for at dette i høyeste grad styrker inntrykket av en partipolitisk uavhengig Nobelkomite, virker det som om kritikerne har rett i at Nobelkomiteen på et overordnet plan har foretrukket Vesten foran resten.

Kritikken som var rettet spesifikt mot Nobelkomiteen og dens medlemmer kom i mange ulike former. Den saklige kritikken handlet likevel for det meste om ulike aspekter ved Nobelkomiteens rolle, sammensetning og integritet. De politisk splittende prisene, og spesielt EU-prisen, ble trukket frem som problematiske, da kritikerne mente at Nobelkomiteen i enda større grad burde løsrives fra toppolitikken. De foreslo derfor strengere regler for medlemsutvelgelse, samt alternative arenaer for medlemsrekruttering. Den usaklige kritikken gikk stort sett utover komiteleder Jagland samt komitesekretær Lundestad, og bestod av mer eller mindre relevante ytringer iblandet personsjikaner og latterliggjøring. Motforestillinger og misnøye med Nobelkomiteens valg av fredsprisvinnere var likevel et gjentakende utgangspunkt for både den saklige og den usaklige kritikken som rettet seg spesifikt mot Nobelkomiteen.

Til tross for at jeg identifiserte tre ulike former for negativ kritikk, var kritikken for det meste overlappende. De aktørene som mente at én fredsprisutdeling var problematisk/uriktig av en gitt grunn, uttrykte seg oftere kritisk også overfor andre aspekter ved Nobels fredspris. Den politisk betingede uenigheten må i den anledning forstås som den ledende drivkraften bak mesteparten av de negative reaksjonene. Den negative kritikken basert på tolkningen av Nobels testamente, eller på motstand mot Nobelkomiteen i seg selv, ble derimot i stor grad brukt som supplerende ankepunkter mot de fredsprisene som kritikerne allerede var uenige i, utfra deres politiske overbevisninger. Det utelukker likevel ikke at det forekom prinsipiell motstand basert på testamentet eller på komiteens sammensetning. På en annen side kan observasjonen relateres til at majoriteten av de positive reaksjonene også kunne knyttes til meningsbærernes politiske overbevisninger. Med disse observasjonene i mente vil jeg derfor konkludere med at den overordnede fredsprisdebatten mellom 2009 og 2014 var en høyst politisert debatt.

5.2. Avsluttende betraktninger

Denne studien har en høy overføringsverdi fordi den behandler en årlig gjentakende begivenhet gjennom en relevant, og forholdsvis bred, innfallsvinkel. Nobels fredspris bygger i første rekke sin innflytelse på myk makt, påvirket av hvordan prisutdelingene bedømmes av publikum. Fredsprisen er derfor avhengig av at «merkevaren» holdes varm i mediene, samtidig som fredsprisvinnerne oppfattes som verdige vinnere av folk flest. Balansen mellom hvilke fredsprisvinnere som får oppmerksomhet i mediene, og hvilke fredsprisvinnere som oppfattes som verdige, er derfor sentral. Reaksjonene som fremkommer i avisene gir derfor viktige indikasjoner på hvor godt Nobelkomiteen lykkes med dette.

Studiens relativt åpne problemstilling, kombinert med en metode som forholdsvis enkelt lar seg etterprøve, gjør den godt egnet for sammenligning bakover så vel som fremover i tid. Det vil likevel være fordelaktig å supplere denne forskningen med et internasjonalt avisutvalg, siden prisens posisjon i høyeste grad også avhenger av internasjonal anerkjennelse. Spesielt interessant vil det i så måte være å undersøke fredsprisenes mottakelser i de ledende vestlige storavisene, samt i deres kinesiske, russiske, indiske og arabiske motstykker. For de enkelte fredsprisutdelingene vil i tillegg aviser fra fredsprisvinnernes egne hjemland være interessante, for eksempel liberiske og jemenittiske aviser i forbindelse med Sirleaf/Gbowee/Karman-prisen. I tillegg til fredsprisenes dekning i forskjellige aviser, mener jeg at også spørreundersøkelser, i Norge så vel som internasjonalt, vil kunne bidra til å gi en dypere forståelse av fredsprisens omdømmebygging. Det vil for eksempel være interessant å sammenligne reaksjonene som fremkommer i avisene med «folkets dom».

Bakover i tid viser fredsprisene til Theodore Roosevelt, Carl von Ossietzky og Henry Kissinger/Le Duc Tho, at kontroversielle prisvinnere også tidligere tiltrakk Nobels fredspris stor oppmerksomhet, selv om dette ikke alltid var av det positive slaget. Med blikket rettet mot fremtiden synes jeg det virker sannsynlig at denne trenden vil fortsette. Det har imidlertid ikke blitt delt ut noen virkelige kontroversielle fredspriser siden EU-prisen i 2012.

I dag er Jagland det eneste gjenværende medlemmet av Nobelkomiteen som var med på denne avgjørelsen. Gjenvalget skjedde likevel etter en tidvis opphetet debatt i Stortinget. I ettertid har det endatil blitt vedtatt innskjerpinger og regelendringer som skal sikre at fremtidige Nobelkomiteemedlemmer hverken innehar Stortingsplass eller internasjonale topplederverv. Lundestad gikk av med pensjon til fordel for Olav Njølstad som ny komitesekretær, mens Five døde i løpet av sin periode som leder av Nobelkomiteen. Til tross for at lederstillingen dermed stod tom, og at det i tillegg oppstod nytt «rødgrønt» flertall i Nobelkomiteen, fikk ikke Jagland tilbake ledervervet av den grunn. Istedenfor overtok en av hans tidligere statssekretærer, Berit Reiss-Andersen, den prestisjefulle posisjonen i 2017.

Det samme året gikk Obama av som amerikansk president, etter to perioder i Det hvite hus, hvor han aldri lyktes med å innfri flere av valgloftene som sikret ham Nobels fredspris. Ellers har Norge under statsminister Erna Solberg «reparert» sitt betente forhold til stormakten Kina, men ikke uten symbolske offer. I denne prosessen takket som kjent den norske regjeringen nei til å møte Dalai Lama under hans Norgesbesøk i 2014, i tillegg til at den forholdt seg taus da EU i 2017 krevde Liu løslatt, fordi dissidenten hadde fått påvist uhelbredelig kreft i fengselet. EU ble for så vidt selv påført et hardt slag i 2016, da Storbritannia bestemte seg for å bryte ut av unionen. Utfallet av denne prosessen er fortsatt ikke avgjort. Akkurat som det fortsatt ikke er avgjort hvem som blir den neste vinneren av Nobels fredspris.

Ifølge «bookmakerne» er sannsynligheten likevel stor for at det vil bli et nytt «gisp». Per mai 2019 topper nemlig den sekstenårgamle svenske miljøaktivisten Greta Thunberg favorittlistene, tett fulgt av Obamas kontroversielle arvtaker i Det hvite hus, Donald Trump, samt Pave Frans, New Zealands statsminister Jacinda Ardern, og Tysklands forbundskansler Angela Merkel. I tråd med fredsprisens tradisjon vil det på en annen side heller ikke være overraskende om en relativt ukjent aktør nok en gang stikker av med den prestisjefulle prisen. Ukjent vel å merke, men bare frem til priskunngjøringen i oktober!

Litteraturliste

Utvalgte avisartikler fra datamaterialet

- Aftenposten. (2009, 10. oktober). En pris til håp, dialog og fremtidstro. *Aftenposten*: s. 2.
- Aftenposten. (2009, 10. oktober). Hvem har det siste året gjort mest for nedrustning og diplomatisk samarbeid? *Aftenposten*: s. 6.
- Aftenposten. (2010, 10. desember). Knefall for Kina. *Aftenposten*: s. 2.
- Aftenposten. (2012, 13. oktober). Hva synes du om at EU fikk fredsprisen? *Aftenposten*: s. 4.
- Aftenposten. (2012, 13. oktober). - Jagland bør trekke seg. *Aftenposten*: s. 7.
- Andersen, K. (2009, 17. desember). Prinsipløs sjikane. *Klassekampen*: s. 20.
- Ask, A. (2009, 12. desember). USA er viktigst. *Aftenposten*: s. 3.
- Aspaas, K. (2010, 13. desember). Åpenhetens kunst. *Aftenposten*: s. 5.
- Bakke, H. (2009, 18. desember). Kom, så og forsvant. *Klassekampen*: s. 3.
- Bakke, H. (2010, 22. oktober). Riktig fredspris? *Klassekampen*: s. 3.
- Bakke, H. (2012, 19. oktober). Propagandaprisen. *Klassekampen*: s. 3.
- Bakken, A. og Rønneberg, K. (2010, 17. oktober). «Støre burde aldri ha snakket om fredsprisen». *Aftenposten*: s. 6.
- BBC, Wikipedia, Time, og NTB. (2011, 8. oktober). Fredsprisen 2011. *Dagens Næringsliv*: s. 27.
- Bergesen, E. (2011, 8. november). Den viktigste nobelprisen. *Aftenposten*: s. 4.
- Børresen, H. (2014, 18. desember). Malala og freden. *Klassekampen*: s. 22.
- Dagens Næringsliv. (2012, 19. oktober). Varsler norsk EU-toppmøte. *Dagens Næringsliv*: s. 33.
- Dagens Næringsliv. (2012, 10. desember). Fredsprisen. *Dagens Næringsliv*: s. 2.
- Dagens Næringsliv. (2013, 12. oktober). Nobelkomiteens nødvendige hvilekjær. *Dagens Næringsliv*: s. 2.
- Danielsen, M. (2013, 12. oktober). Nobels fredspris - på godt og vondt. *Aftenposten*: s. 23.
- Ekeberg, E. (2012, 10. desember). Fredspris blir EU-toppmøte. *Klassekampen*: s. 6.
- Eltvik, A. (2010, 9. oktober). Fredspris uten integritet. *Aftenposten*: s. 5.
- Gulati, D. (2009, 9. desember). Hvorfor deg? *Aftenposten*: s. 7.
- Harpviken, K. (2010, 10. desember). Fornylse av Nobelkomiteen. *Aftenposten*: s. 5.
- Haug, A., Grande, A., og Skard, K. (2009, 11. desember). Ber SV-erne lytte nøye. *Dagens Næringsliv*: s. 6.
- Heffermehl, F. (2014, 16. desember). Malalas pris – og Nobels vilje. *Klassekampen*: s. 24.
- Hegtun, H., Westerveld, J., Andersen, A., Salvesen, G., Kagge, G., og Staveland, L. (2012, 13. oktober). Hun ville stemt mot prisen. *Aftenposten*: s. 6.
- Hellesnes, P. (2009, 5. desember). Krever «change» av Obama. *Klassekampen*: s. 8.
- Henmo, O. (2009, 13. november). Obamas mann. *Aftenposten (A-magasinet)*: s. 20.
- HH og NTB. (2010, 9. oktober). Internasjonale reaksjoner. *Klassekampen*: s. 20.
- Hoem, E. (2012, 13. oktober). Ein spottepris. *Klassekampen*: s. 34.
- Hurum, E. (2012, 17. oktober). Boris Johnson raljerer med Nobelkomiteen. *Aftenposten*: s. 14.
- Jagland, T. (2014, 16. desember). Hvem har opptrådt uavhengig? *Aftenposten*: s. 11.
- Jenssen, H. (2010, 16. oktober). Kinesisk sinnemestring. *Dagens Næringsliv (DN Magasinet)*: s. 46.
- Johansen, P. (2009, 10. oktober). Orwell-prisen. *Klassekampen*: s. 20.
- Johansen, P. (2012, 13. oktober). Den europeiske fredsmitten. *Klassekampen*: s. 22.
- Johansen, R. (2012, 8. desember). Mr. Europa. *Aftenposten*: s. 39.
- Johansen, R. (2014, 6. desember). Ut med et smell. *Aftenposten*: s. 23.
- Kagge, G. (2014, 10. desember). Støre ut mot Nobeldirektøren. *Aftenposten*: s. 6.
- Klassekampen. (2010, 9. oktober). Norske reaksjoner. *Klassekampen*: s. 21.
- Klassekampen. (2012, 13. oktober). Rødt: Sverige bør dele ut prisen. *Klassekampen*: s. 21.
- Klassekampen. (2012, 13. oktober). SV: Feil pris til feil tid. *Klassekampen*: s. 22.
- Klassekampen. (2013, 12. oktober). Sagt om vinneren. *Klassekampen*: s. 25.
- Kluge, L. og Dragland, L. (2009, 4. desember). I likhet med The Washington Times mener resten av verden at årets fredspristildeling er ubegripelig. *Aftenposten (A-magasinet)*: s. 6.
- Kristjansson, M. (2009, 10. desember). Jaglandet. *Klassekampen*: s. 19.
- Lyche, K. (2009, 10. oktober). Amerikanerne tatt på sengen. *Dagens Næringsliv*: s. 14.
- Mardan, M. (2009, 14. desember). Forførende hvitvasking. *Aftenposten*: s. 19.
- Moe, I. (2012, 20. november). Annan ser ingen ende på krigen i Syria. *Aftenposten*: s. 14-15.
- Moe, I. (2012, 30. november). Nei-toget kan bli størst. *Aftenposten*: s. 18.
- Nordeng, A. (2012, 17. oktober). EU verner om demokratiet. *Aftenposten*: s. 6.
- NTB. (2010, 23. november). Menneskerettigheter er en forpliktelse. *Aftenposten*: s. 20.

- NTB. (2012, 13. oktober). Avlyser fakkeltog og fest i Oslo. *Aftenposten*: s. 9.
- NTB. (2013, 4. desember). Leder Nobelkonserten. *Klassekampen*: s. 24.
- NTB og AFP. (2009, 10. oktober). Yunus: Sterk melding til verden. *Aftenposten*: s. 8.
- NTB og AFP. (2012, 21. desember). - Gresk politi livsfarlig for innvandrere. *Aftenposten*: s. 24.
- NTB og Reuters. (2010, 13. oktober). - Nobelkomiteen viser mangel på respekt. *Aftenposten*: s. 17.
- Overrein, A. (2009, 14. november). Jaglandsk fred. *Klassekampen*: s. 2.
- Petersson, T. (2010, 10. desember). Opposisjonen har fått en leder. *Aftenposten*: s. 16.
- Petersson, T. (2010, 11. desember). Overvåking, sensur og pågripelser. *Aftenposten*: s. 4.
- Rognerød, D. (2009, 18. desember). Obamania. *Klassekampen*: s. 17.
- Rønneberg, K. (2010, 3. desember). - Personlig fornærmelse. *Aftenposten*: s. 15.
- Rønneberg, K. (2010, 7. desember). «Hvem andre enn vi som lever i frihet, skal ta til orde for rettighetene til dem som ikke er like heldige?». *Aftenposten*: s. 18.
- Rønneberg, K. (2012, 13. oktober). Fredsprisens pris. *Aftenposten*: s. 22.
- Rønsen, A. (2013, 13. desember). De øydes rike? *Klassekampen*: s. 7.
- Shanmugaratnam, Y. (2009, 11. desember). Forsvarte krigen i fredstale. *Klassekampen*: s. 12.
- Shanmugaratnam, Y. (2009, 12. desember). Fra Obamas dagbok. *Klassekampen*: s. 4.
- Sjøli, H. (2009, 14. desember). - Må lære av Obama. *Klassekampen*: s. 4.
- Skard, K. (2009, 10. desember). «Er blitt en sponsormiddag». *Dagens Næringsliv*: s. 8.
- Skaugen, M. (2010, 12. oktober). Kina burde fått prisen. *Aftenposten*: s. 11.
- Skjeseth, A. (2009, 8. desember). - Et nytt klima. *Klassekampen*: s. 7.
- Skjeseth, A. (2009, 10. desember). Nebraska går foran Jensen. *Klassekampen*: s. 10.
- Skjeseth, A. (2009, 12. desember). - Det er fullbrakt. *Klassekampen*: s. 5.
- Skjeseth, A. (2010, 9. desember). Kina mobiliserer mot Liu. *Klassekampen*: s. 6.
- Skjeseth, A. (2012, 7. desember). Forkaster 14 av 15. *Klassekampen*: s. 10.
- Skjeseth, T. (2011, 2. januar). Truer med mer valgbråk. *Klassekampen*: s. 15.
- Skurdal, M. (2010, 9. oktober). - En illegitim pris. *Klassekampen*: s. 5.
- Stanghelle, H. (2012, 13. oktober). En levende motstrømspris. *Aftenposten*: s. 2-3.
- Stanghelle, H. (2014, 11. oktober). Den uredde aktivismen. *Aftenposten*: s. 2.
- Svabø, T. og Harbo, J. (2010, 9. desember). Gerhard Heiberg presset Nobelkomiteen. *Aftenposten*: s. 20.
- Svare, K. (2012, 13. oktober). Fred er ei det beste ... *Klassekampen*: s. 22.
- Taraku, S. (2012, 13. oktober). Nobelkomiteens modige pris. *Klassekampen*: s. 35.
- Tetzschner, M. (2010, 9. desember). Kina må tåle kritikk. *Dagens Næringsliv*: s. 36.
- Vassvik, T. (2009, 13. oktober). «Fred». *Aftenposten*: s. 28.
- Wiedswang, K. (2012, 13. oktober). Jaglands europeiske fredskupp. *Dagens Næringsliv*: s. 12.
- Wiedswang, K. (2012, 11. desember). Roser timingene. *Dagens Næringsliv*: s. 9.
- Willgoth, J. (2010, 14. oktober). Fakta om Kina. *Klassekampen*: s. 22.
- Wish, D. og Tverre, F. (2009, 17. november). Venter på Obama. *Aftenposten*: s. 17.
- Øberg, J. (2012, 19. oktober). En kidnapping av historien. *Klassekampen*: s. 12.
- Øfsti, A. (2009, 17. oktober). En urett mot Nato. *Klassekampen*: s. 22.
- Økern, B. (2010, 12. oktober). Begge hender. *Klassekampen*: s. 17.

Annen litteratur

- A Dictionary of Sociology (1998). Ideological State Apparatus. *Encyclopedia.com*. Hentet den 28.03.2019 fra: <https://www.encyclopedia.com/social-sciences/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/ideological-state-apparatus>.
- Abrams, I. (1994). The Nobel Peace Prizes as Teaching Tools, i *OAH Magazine of History*, vol. 8, nr. 3, 1994: s. 83-88.
- Abrams, I. (2001). Reflections on the First Century of the Nobel Peace Prize, i *Peace & Change*, vol. 26, nr. 4, 2001: s. 525-549.
- Abrams, I. (2012). *The Nobel Peace Prize and the Laureates: An illustrated biographical history – 1901-2001*. Science History Publications: Sagamore Beach, Massachusetts, USA.
- Alford, R. (2008). The Nobel Effect: The Nobel Peace Prize Laureates as International Norm Entrepreneurs, i *Virginia Journal of International Law*, vol. 49, nr. 1, 2008/09: s. 61-153.
- Allern, S. (2015). *Journalistikk og kildekritisk analyse*. Cappelen Damm Akademisk: Oslo.
- Altemus, B. (2003). *The Gift of Pain: Transforming Hurt into Healing – Stories of Inspiration*. Perigee Book: New York, USA.

- Amnesty International. (2016). *We are at Breaking Point – Rohingya: Persecuted in Myanmar, neglected in Bangladesh*. Hentet den 24.01.2019 fra: <https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA1653622016ENGLISH.PDF>.
- Bakken, L. og Helljesen, V. (2012, 20. september). *Derfor fikk han aldri fredsprisen*. NRK. Hentet den 11.01.2018 fra: <https://www.nrk.no/nobel/derfor-fikk-ikke-gandhi-fredsprisen-1.8329524>.
- Bondevik, K. (2003, 18. november). *Tale ved Senter for fredsstudier*. Innlegg presentert på vegne av Regjeringen ved besøk hos Senter for fredsstudier ved Universitet i Tromsø, Tromsø. Hentet den 31.03.2019 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2003/tale-ved-senter-for-fredsstudier/id267684/>.
- Bulloch, D. (2008). For Whom Nobel Tolls? An Interpretive Account of the Migration of the Concept of Peace as Perceived through the Solemn Eyes of Norwegian Lawmakers, i *Millennium: Journal of International Studies*, vol. 36, nr. 3, 2008: s. 575-595.
- Børhaug, K., Christophersen, J. og Aarre, T. (2011). *Introduksjon til samfunnskunnskap – fagstoff og didaktikk*. Det Norske Samlaget: Oslo.
- Dagens Næringsliv. (2015, 4. mars). Et riktig skifte. *Dagens Næringsliv*: s. 2.
- Dahlum, S. (2018, 20. februar). Validitet. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 29.03.2019 fra: <https://snl.no/validitet>.
- Deck, J. (2018, 11. oktober). Nadia Murad Is Using 100% of Her Nobel Peace Prize Money to Fight Sex Trafficking. *Global Citizen*. Hentet den 18.01.2018 fra: <https://www.globalcitizen.org/en/content/nadia-murad-noble-peace-prize/>.
- Det Norske Nobelinstitutt. (u.å.). *Den Norske Nobelkomite*. Hentet den 22.03.2019 fra: <https://www.nobelpeaceprize.org/no/Organisasjon/Den-Norske-Nobelkomite>.
- Elphicke, C. (2009). A Profile of East Timor's Jose Ramos-Horta, i *Against the Current*, vol. 80, nr. 3, 1999. Hentet den 22. mars 2019 fra: <https://solidarity-us.org/atc/80/p892/>.
- Filseth, G. (2019, 6. januar). Liu Xiaobo. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 18.01.2018 fra: https://snl.no/Liu_Xiaobo.
- Forsidene. (u.å.). *Riksavisene*. Hentet den 13.10.2018 fra: <https://www.forsidene.no/riksavisene>.
- Foss, A. (2017, 5. september). Abid Raja: Suu Kyi bør fratras Nobels fredspris. *VG*. Hentet den 31.03.2019 fra: <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/VEeol/abid-rajaa-suu-kyi-boer-fratras-nobels-fredspris>.
- Frey, B. og Neckermann, S. (2013). Prizes and awards, i Bruni, L. og Zamagni, S. (Red.), *Handbook on the Economics of Reciprocity and Social Enterprise*. Edward Elgar: Cheltenham, Storbritannia.
- Galtung, J. (1996). *Peace by Peaceful Means – Peace and Conflict, Development and Civilization*. PRIO Sage: Oslo.
- Galtung, J. (2008). *Norge sett utenfra*. Kagge Forlag: Oslo.
- Heffermehl, F. (2007, 14. august). Fredsprisen er i fare. *Aftenposten*. Hentet den 22.03.2019 fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/471WR/Fredsprisen-er-i-fare>.
- Heffermehl, F. (2008). *Nobels vilje*. Vidarforlaget: Oslo.
- Heffermehl, F. (2010). *The Nobel Peace Prize – What Nobel Really Wanted*. Praeger: Santa Barbara, California, USA.
- Helljesen, V. (2010, 8. oktober). Støre: Det er en verdig prisvinner. *NRK*. Hentet den 3.05.2019 fra: https://www.nrk.no/nobel/store_-det-er-en-verdig-prisvinner-1.7327447.
- Hem, P. (2005). *Jørgen Løvland – Vår første utanriksminister*. Det Norske Samlaget: Oslo.
- Henders, S. (2017, 25. september). Asian values. *Encyclopædia Britannica*. Hentet den 3.05.2019 fra: <https://www.britannica.com/topic/Asian-values>.
- Hovdhaugen, E. (1985). Gjest i Nobelkomiteen, i *Syn & Segn*, vol. 91, nr. 4, 1985: s. 297-304.
- Jagland, T. (2009, 9. oktober). *Nobels fredspris for 2009*. Innlegg presentert på vegne av Den norske Nobelkomite ved Priskunngjøringen for Nobels fredspris for året 2009, Oslo.
- Jagland, T. (2010, 8. oktober). *Nobels fredspris for 2010*. Innlegg presentert på vegne av Den norske Nobelkomite ved Priskunngjøringen for Nobels fredspris for året 2010, Oslo.
- Jagland, T. (2011, 7. oktober). *Nobels fredspris for 2011*. Innlegg presentert på vegne av Den norske Nobelkomite ved Priskunngjøringen for Nobels fredspris for året 2011, Oslo.
- Jagland, T. (2012, 12. oktober). *Nobels fredspris for 2012*. Innlegg presentert på vegne av Den norske Nobelkomite ved Priskunngjøringen for Nobels fredspris for året 2012, Oslo.
- Jagland, T. (2013, 11. oktober). *Nobels fredspris for 2013*. Innlegg presentert på vegne av Den norske Nobelkomite ved Priskunngjøringen for Nobels fredspris for året 2013, Oslo.
- Jagland, T. (2014, 10. oktober). *Nobels fredspris for 2014*. Innlegg presentert på vegne av Den norske Nobelkomite ved Priskunngjøringen for Nobels fredspris for året 2014, Oslo.
- Johnsen, I. (2012). *Conceptualizing the State Within: Norway, the Nobel Committee and the Nobel Peace Prize* [Mastergradsavhandling]. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Ås.

- Johnsen, I. (2015). Gifts favour the giver: Norway, status and the Nobel Peace Prize, i de Carvalho B. og Neumann, I. (Red.), *Small State Status Seeking – Norway's quest for international standing*. Routledge – Taylor & Francis Group: London, Storbritannia.
- Jones, A., Holsoe, S. og Petterson, D. (2019, 14. mars). Liberia. *Encyclopædia Britannica*. Hentet den 28.03.2019 fra: <https://www.britannica.com/place/Liberia>.
- Journalisten. (2014, 10. oktober). *Amedia får beholde seks aviser*. Hentet den 29.03.2019 fra: <https://journalisten.no/amedia-edda-media-medieeierskap/amedia-far-beholde-seks-aviser/143071>.
- Klassekampen. (u.å.). *Klassekampen – Forsida*. Hentet den 13.10.2018 fra: <http://www.klassekampen.no/>.
- Knudsen, O., Julsrud, K., Tvedt, K. og Trondal, J. (2019, 10. januar). EU – Den europeiske union. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 28.03.2019 fra: <https://snl.no/EU - Den europeiske union>.
- Krebs, R. (2010). The False Promise of the Nobel Peace Prize, i *Political Science Quarterly*, vol. 124, nr. 4, 2009/10: s. 593-625.
- Kuliani, M. (2010, 8. desember). Charta 08 – Det kinesiske demokratimanifestet i sin helhet, i norsk oversettelse. *Vox Publica*. Hentet den 28.03.2019 fra: <https://voxpública.no/2010/12/charta-08/>.
- Leira, H. (2007, 15. april). Norge – en fredsnasjon? i *Hvor hender det?* nr. 22, 2007. Hentet den 10.10.2018 fra: <https://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/20082/Norge-en-fredsnasjon>.
- Leira, H. (2010). En pris til besvær? i *Internasjonal Politikk*, vol. 68, nr. 4, 2010: s. 635-637.
- Leraand, D. (2019, 21. februar). Krigen i Syria. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 28.03.2019 fra: <https://snl.no/Krigen i Syria>.
- Libæk, I., Sveen, A. og Stenersen, Ø. (2001). The Nobel Peace Prize, 1901-1939: The Decision-Making Process, i *Peace & Change*, vol. 26, nr. 4, 2001: s. 443-487.
- Lundbo, S. og Knudsen, O. (2018, 27. juli). OPCW. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 28.03.2019 fra: <https://snl.no/OPCW>.
- Lundestad, G. (2015). *Fredens sekretær – 25 år med Nobelprisen*. Kagge Forlag: Oslo.
- Lundestad, G. (2017). *Drømmen om fred på jord – Nobels fredspris fra 1901 til i dag*. Kagge Forlag: Oslo.
- McCarthy, N. (2017, 12. mai). Stalin Is Far More Popular With Russians Than Gorbachev [Infographic]. *Forbes Magazine*. Hentet den 4.05.2019 fra: <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2017/05/12/stalin-is-far-more-popular-with-russians-than-gorbachev-infographic/#11bce11c1663>.
- MedieNorge. (u.å.). *Opplagsutvikling for de ti største avisene i 2014, 2013, 2012, 2011, 2010, 2009*. Hentet den 13.10.2018 fra: <http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/353>.
- MedieNorge. (u.å.). *Opplagstall for norske aviser 2009 - 2014 (papiroplag) – Aftenposten Morgen, Dagens Næringsliv, Klassekampen*. Hentet den 13.10.2018 fra: <http://medienorge.uib.no/?cat=statistikk&page=avis&queryID=190>.
- Nilsen, K. og Øgrim, H. (2015). *Kina vs. Norge – Den ukjente historien fra Maos nei til dagens krise*. Kagge Forlag: Oslo.
- Njølstad, O. (2001). The Norwegian Nobel Committee and the Bomb, 1945-1999, i *Peace & Change*, vol. 26, nr. 4, 2001: s. 488-509.
- Nobel, A. (1895, 27. november). *Testament*. Digitalisert av Nobelstiftelsen. Hentet den 4.10.2018 fra: <https://www.nobelprize.org/alfred-nobel/alfred-nobels-testamente/>.
- Nobels fredspriskonsert. (2018). *The Nobel Peace Prize Concert*. Hentet den 30.03.2019 fra: <http://nobelpeaceprizeconcert.com/>.
- Nobels Fredssenter. (u.å.). *Skole*. Hentet den 1.02.2019 fra: <https://www.nobelpeacecenter.org/skole/>.
- Nobels Fredssenter. (u.å.). *Om oss*. Hentet den 30.03.2019 fra: <https://www.nobelpeacecenter.org/om-oss/>.
- Nobelstiftelsen. (2000a). *Special regulations for the award of the Nobel Peace Prize and the Norwegian Nobel Institute*. Hentet den 21.03.2019 fra: <https://www.nobelprize.org/about/special-regulations-for-the-award-of-the-nobel-peace-prize/>.
- Nobelstiftelsen. (2000b). *Statutes of the Nobel Foundation*. Hentet den 21.03.2019 fra: <https://www.nobelprize.org/about/statutes-of-the-nobel-foundation/>.
- Nobelstiftelsen. (2017). *The Nobel Prize Amounts*. Hentet den 18.01.2019 fra: https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/prize_amounts_18.pdf.
- Nobelstiftelsen. (u.å.). *Explore the archives – Nomination Database – Mahatma Mohandas Karamchand Gandhi*. Hentet den 19.01.2019 fra: <https://www.nobelprize.org/nomination/redirector/?redir=archive/>.
- Nobelstiftelsen. (u.å.). *Facts on the Nobel Peace Prize*. Hentet den 9.01.2019 fra: <https://www.nobelprize.org/prizes/facts/facts-on-the-nobel-peace-prize/>.

- Nobelstiftelsen. (u.å.). *Nobel Prize Facts*. Hentet den 30.03.2019 fra: <https://www.nobelprize.org/prizes/facts/nobel-prize-facts/>.
- Nobelstiftelsen. (u.å.). *Nobel Prize Lessons*. Hentet den 1.02.2019 fra: <https://www.nobelprize.org/education-network-nobel-prize-lessons/>.
- Nordahl, M. (2009, 26. mars). En Abel - nesten en Nobel. *Forskning.no*. Hentet den 22.03.2019 fra: <https://forskning.no/matematikk-forskningspriser/2009/03/en-abel-nesten-en-nobel>.
- Nordlinger, J. (2012). *Peace, They Say. A History of the Nobel Peace Prize, the Most Famous and Controversial Prize in the World*. Encounter Books: London, Storbritannia.
- Notaker, H. (2018, 15. februar). USAs historie etter 2001. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 28.03.2019 fra: https://snl.no/USAs_historie_etter_2001.
- NTB. (2005, 5. oktober). Nobelprisen var viktig for Walesa og Solidaritet. *Forskning.no*. Hentet den 29.03.2019 fra: <https://forskning.no/forskningspriser-om-forskning/nobelprisen-var-viktig-for-walesa-og-solidaritet/1034005>.
- NTB og Nilsen, K. (2011, 6. oktober). - Verdens mest prestisjefylte pris. *NRK*. Hentet den 22.03.2019 fra: <https://www.nrk.no/urix/-verdens-mest-prestisjefylte-pris-1.7823336>.
- Nye, J., og Welch, A. (2014). *Understanding Global Conflict and Cooperation: Intro to Theory & History*. Pearson Education Limited: Harlow, Storbritannia.
- Nyhus, E. (2013). *Uventet heder og tomme stoler – Historien om da Carl von Ossietzky og Liu Xiaobo vant Nobels fredspris, og hva som skjedde i etterkant* [Mastergradsavhandling]. Universitet i Oslo.
- Obama, B. (2014, 3. mai). *The President's Speech*. Innlegg presentert ved 2014 White House Correspondents' Association Dinner, Washington, D.C., USA.
- Orgeret, K. (2018, 9. april). Nyhetskriterier. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 3.05.2019 fra: <https://snl.no/nyhetskriterier>.
- Palmowski, J. (2004). *Oxford Dictionary of Contemporary World History*. Oxford University Press: New York, USA.
- Pettersen, C. (2005, 7. oktober). *Nobel – Oslos fremste merkevare*. Dagsavisen. Hentet den 16.10.2018 fra: <https://www.dagsavisen.no/innenriks/nobel-oslos-fremste-merkevare-1.881599>.
- Pettersen, Ø. (2016a, 10. juni). Aftenposten. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 13.10.2018 fra: <https://snl.no/Aftenposten>.
- Pettersen, Ø. (2016b, 27. mai). Dagens Næringsliv. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 14.10.2018 fra: https://snl.no/Dagens_N%C3%A6ringsliv.
- Pettersen, Ø. (2016c, 22. august). Klassekampen. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 13.10.2018 fra: <https://snl.no/Klassekampen>.
- Pressens Faglige Utvalg. (2015, 12. juni). *Vær Varsom-plakaten – §1. Pressens samfunnsrolle*. Hentet den 14.11.2018 fra: <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>.
- Proff. (2017). Klassekampen AS. Hentet den 13.10.2018 fra: <http://aksjeeier.proff.no/#!/2017/490686>.
- Rao, A. (2007, 24. oktober). Interview with Desmond Tutu. *CNN*. Hentet den 23.01.2019 fra: <http://edition.cnn.com/2007/WORLD/asiapcf/10/04/talkasia.tutu/>.
- Retriever. (u.å.). *Søk i mediarkivet Atekst – eksakt frase: «Nobels fredspris», fra og til: 26.02.2009-03.03.2015, kilder: rikspresse, regionpresse, lokalpresse*. Hentet den 29.03.2019 fra: <https://web.retriever-info.com/services/archive/search>.
- Retriever. (u.å.). *Søk i mediarkivet Atekst – eksakt frase: «Obama», «Xiaobo», «Sirleaf», «Gbowee», «Karman», «EU», «OPCW», «Satyarthi» og «Malala» fra og til: 2004-2008, 2005-2009, 2006-2010, 2007-2011, 2008-2012 og 2009-2013, kilder: rikspresse, regionpresse*. Hentet den 5.04.2019 fra: <https://web.retriever-info.com/services/archive/search>.
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og mangfold – samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Fagbokforlaget: Bergen.
- Ruud, A. (2009). *Langtvekkistan – Grunnlagsproblemer for studiet av asiatiske og afrikanske samfunn*. Unipub: Oslo.
- Sagdahl, M. (2013, 17. desember). Rettferdig krig. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 29.03.2019 fra: https://snl.no/rettferdig_krig.
- Sautman, B. og Hairong, Y. (2010, 15. desember). Do supporters of Nobel winner Liu Xiaobo really know what he stands for? *The Guardian*. Hentet den 5.05.2019 fra: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/dec/15/nobel-winner-liu-xiaobo-chinese-dissident>.
- Simensen, A. (2019, 19. Februar). Bertha von Suttner. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 29.03.2019 fra: https://snl.no/Bertha_von_Suttner.
- Skurdal, M. (2015, 12. desember). Gløtter bak døra. *Klassekampen*: s. 50.
- Stanghelle, H. (2015, 4. mars). Et nødvendig offer? *Aftenposten*: s. 6.
- Steensen, S. (2016). Har medieforskningen et metodeproblem? i *Norsk medietidsskrift*, vol. 23, nr. 3, 2016.

- Stenersen, Ø., Libæk, I. og Sveen, A. (2001). *Nobels fredspris – Hundre år for fred – Prisvinnere 1901-2000*. Cappelen Damm: Oslo.
- Stiehm, J. (2018). *Champions for Peace: Women Winners of the Nobel Peace Prize*. Rowman & Littlefield: Lanham, Maryland, USA.
- Stortinget. (2014, 3. desember). *Valg av medlemmer til Nobelkomiteen*. Hentet den 14.02.2019 fra: <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Valg-og-konstituering/Valgkomiteen/Valg-av-medlemmer-til-Nobelkomiteen/>.
- Strand, M. og Hagvaag, E. (2012, 7. desember). Ossietzky er tidenes fredsprisvinner. *Dagbladet*. Hentet den 29.03.2019 fra: <https://www.dagbladet.no/kultur/ossietzky-er-tidenes-fredsprisvinner/63052793>.
- Svarstad, A. (2014, 12. oktober). Blodtørstige fredsprisvinnere. *Dagbladet*. Hentet den 22.03.2019 fra: <https://www.dagbladet.no/nyheter/blodtorstige-fredsprisvinnere/60972798>.
- Svendsen, Å. (2013). *Halvdan Koht – Veien mot fremtiden*. Cappelen Damm: Trondheim.
- Malt, U. (2015, 4. september). Kvalitativ. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 10.05.2019 fra: <https://snl.no/kvalitativ>.
- Tvedt, K. (2018, 17. oktober). EU-kampen. *Store Norske Leksikon*. Hentet den 28.03.2019 fra: <https://snl.no/EU-kampen>.
- Tønneson, Ø. (1999, 1. januar). *Mahatma Gandhi, the missing laureate*. Hentet den 11.01.2019 fra: <https://www.nobelprize.org/prizes/themes/mahatma-gandhi-the-missing-laureate/>.
- Tønneson, Ø. (2000, 29. juni). *Controversies and criticisms*. Hentet den 5.10.2018 fra: <https://www.nobelprize.org/prizes/themes/controversies-and-criticisms/>.
- Tønnesson, Ø. (2001). Trends in Nobel Peace Prizes in the Twentieth Century, i *Peace & Change*, vol. 26, nr. 4, 2001: s. 433-442.
- Tønnesson, Ø. (2005). Hvorfor ikke Gandhi? i Stenersen, Ø. (Red.), *Tanker om fred*. Nobels fredssenter: Oslo.
- Tørdal, R. (2017, 21. desember). Journalistiske sjangre. *Nasjonal Digital Læringsarena*. Hentet den 5.02.2019 fra: <https://ndla.no/subjects/subject:14/topic:1:103867/topic:1:103870/resource:1:76530>.
- USC Center on Public Diplomacy. (2017). *The Soft Power 30 – A Global Ranking of Soft Power 2017*. Hentet den 22.03.2019 fra: https://softpower30.com/wp-content/uploads/2018/07/The_Soft_Power_30_Report_2017-1.pdf.
- Utdanningsdirektoratet. (2009). *Læreplan i historie – fellesfag i studieforberedende utdanningsprogram*. Hentet den 14.11.2018 fra: <https://data.udir.no/kl06/HIS1-02.pdf?lang=http://data.udir.no/kl06/nob>.
- Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i samfunnsfag*. Hentet den 14.11.2018 fra: <https://data.udir.no/kl06/SAF1-03.pdf?lang=http://data.udir.no/kl06/nob>.
- Utdanningsdirektoratet. (2018a, 22. oktober). *Overordnet del av læreplanverket*. Hentet den 14.11.2018 fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/>.
- Utdanningsdirektoratet. (2018b, 29. oktober). *Hva er overordnet del og hvorfor er den viktig?* [Videoklipp]. Hentet den 14.11.2018 fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stottemateriell-til-overordnet-del/film-hva-er-overordnet-del/>.
- van den Dungen, P. (2001). What Makes the Nobel Peace Prize Unique? i *Peace & Change*, vol. 26, nr. 4, 2001: s. 510-524.
- van den Dungen, P. (2005). Irwin Abrams – Historian and Champion of the Nobel Peace Prize, i *Peace & Change*, vol. 30, nr. 1, 2005: s. 30-54.
- Waage, P. (2012). *Russland er sitt eget sted*. Arneberg Forlag: Bookwell, Finland.
- Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K. og Larsen, L. (2007). *Metodebok for mediefag*. Fagbokforlaget: Bergen.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Kodebok for den kvantitative innholdsanalysen

Variabel 1: Aktuell fredsprisvinner

1. Barack Obama
2. Liu Xiaobo
- 3a. Ellen Johnson Sirleaf
- 3b. Leymah Gbowee
- 3c. Tawakkol Karman
4. EU
5. OPCW
- 6a. Kailash Satyarthi
- 6b. Malala Yousafzai

Variabel 2: Overskrift

↔ Overskrifter ...

Variabel 3: Dato

↔ Datoer ...

Variabel 4: Avis

1. Aftenposten
2. Dagens Næringsliv
3. Klassekampen

Variabel 5: Artikkeltipe

1. Informative avisartikler
2. Opinionsdannende avisartikler

Variabel 6: Hovedaktør

↔ Aktører ...

Variabel 7: Aktørgruppering

1. Fredsprisvinneren
2. Fredsprisvinnerens familie
3. Tidligere fredsprisvinnere
4. Nobelkomiteen og Nobelkomiteens sekretær
5. Avisenes redaksjoner
6. Samfunnsdebattanter
7. Politikere
8. Talspersoner
9. Utenlandske ledere og deres talspersoner
10. Nyhetsformidlere
11. Ekspertter
12. Tjenestepersoner
13. Kunstnere, artister og andre kjendiser
14. Folk på gaten

Variabel 8: Innhold

1. Reaksjoner og debatt om fredsprisene
2. Fredsprisen generelt
3. Annen tematikk

Variabel 9: Reaksjoner

1. Positive reaksjoner
2. Delte meninger og overveiende reaksjoner
3. Negative reaksjoner
4. Ingen reaksjon eller nøytral kommentering

Vedlegg 2 – Illustrasjonsutdrag fra datamaterialet

Fredsprisvinner:	Overskrift:	Dato:	Avis:	Artikkeltipe:	Hovedaktør:	Aktørgruppering:	Innhold:	Reaksjoner:
Obama	<i>Orwell-prisen</i>	10.okt. 2009	Klassekampen	Opinionsdannende	Peter M. Johansen	Avisenes redaksjoner	Reaksjoner og debatt	Negative reaksjoner
Liu	<i>Kina må tåle kritikk</i>	9.des. 2010	Dagens Næringsliv	Opinionsdannende	Michael Tetzschner	Politikere	Reaksjoner og debatt	Positive reaksjoner
Sirleaf, Gbowee, Karman	<i>Fredsprisen 2011</i>	8.okt. 2011	Dagens Næringsliv	Informativ	Ulike nyhetsbyrå	Nyhetsformidlere	Fredsprisen generelt	Ingen reaksjon eller nøytral kommentering
EU	<i>Annan ser ingen ende på krigen i Syria</i>	20.nov. 2012	Aftenposten	Informativ	Kofi Annan	Tidligere fredsprisvinnere	Annen tematikk	Delte meninger og overveiende reaksjoner
OPCW	<i>Leder Nobelkonserten</i>	4.des. 2013	Klassekampen	Informativ	NTB	Nyhetsformidlere	Fredsprisen generelt	Ingen reaksjon eller nøytral kommentering
Satyarthi, Yousafzai	<i>Den uredde aktivismen</i>	11.okt. 2014	Aftenposten	Opinionsdannende	Harald Stanghelle	Avisenes redaksjoner	Reaksjoner og debatt	Positive reaksjoner

Sitatinnsamling:

- Peter M. Johansen, *Orwell-prisen*:
«Den norske utenrikspolitiske elitens samstemte og klamme omfavnelse, nå anført av Torbjørn Jagland, er mest til latter».
- Michael Tetzschner, *Kina må tåle kritikk*:
«For øvrig kan man legge merke til at regjeringen i fjor priste nobelprisutdelingen til president Barack Obama, som om den var dens eget påfunn. I år har regjeringen understreket at komiteen har lite eller ingenting med det offisielle Norge å gjøre».
- Harald Stanghelle, *Den uredde aktivismen*:
«Tildelingen til Malala Yousafzai og Kailash Satyarthi er en hyllest til det personlige motet».

Vedlegg 3 – Oversikt over vinnere av Nobels fredspris, 1901–2018 ⁽³⁰⁷⁾

Årstall:	Fredsprisvinner:		Formann/leder i Nobelkomiteen:
1901	Henry Dunant (Sveits)	Frederic Passy (Frankrike)	Jørgen Løvland
1902	Elie Ducommun (Sveits)	Albert Gobat (Sveits)	Jørgen Løvland
1903	William Randal Cremer (Storbritannia)		Jørgen Løvland
1904	Folkerettsinstituttet		Jørgen Løvland
1905	Bertha von Suttner (Østerrike-Ungarn) (♀)		Jørgen Løvland
1906	Theodore Roosevelt (USA)		Jørgen Løvland
1907	Ernesto Teodoro Moneta (Italia)	Louis Renault (Frankrike)	Jørgen Løvland
1908	Klas Pontus Arnoldson (Sverige)	Fredrik Bajer (Danmark)	Jørgen Løvland
1909	Auguste Beernaert (Belgia)	Paul d'Estournelles de Constant (Frankrike)	Jørgen Løvland
1910	Det Internasjonale fredsbyrå		Jørgen Løvland
1911	Tobias Asser (Nederland)	Alfred Hermann Fried (Østerrike-Ungarn)	Jørgen Løvland
1912	Elihu Root (USA)		Jørgen Løvland
1913	Henri La Fontaine (Belgia)		Jørgen Løvland
1914			
1915			
1916			
1917	Røde Kors		Jørgen Løvland
1918			
1919	Woodrow Wilson (USA)		Jørgen Løvland
1920	Leon Bourgeois (Frankrike)		Jørgen Løvland
1921	Karl Hjalmar Branting (Sverige)	Christian Lous Lange (Norge)	Jørgen Løvland
1922	Fridtjof Nansen (Norge)		Fredrik Stang
1923			
1924			
1925	Austen Chamberlaine (Storbritannia)	Charles Gates Dawes (USA)	Fredrik Stang
1926	Aristide Briand (Frankrike)	Gustav Stresemann (Tyskland)	Fredrik Stang
1927	Ferdinand Buisson (Frankrike)	Ludwig Quidde (Tyskland)	Fredrik Stang
1928			
1929	Frank Billings Kellogg (USA)		Fredrik Stang
1930	Nathan Söderblom (Sverige)		Fredrik Stang
1931	Jane Adams (USA) (♀)	Nicholas Murray Butler (USA)	Fredrik Stang
1932			
1933	Norman Angell (Storbritannia)		Fredrik Stang
1934	Arthur Henderson (Storbritannia)		Fredrik Stang
1935	Carl von Ossietzky (Tyskland) - mottok prisen in absentia		Fredrik Stang
1936	Carlos Saavedra Lamas (Argentina)		Fredrik Stang
1937	Lord Robert Cecil (Storbritannia)		Fredrik Stang
1938	Det internasjonale Nansenkontoret		Fredrik Stang
1939			
1940			
1941			
1942			
1943			
1944	Røde Kors - mottok prisen for andre gang		Gunnar Jahn

³⁰⁷ I arbeidet med dette vedlegget har jeg benyttet Abrams oversiktsverk i tillegg til Nobelstiftelsens hjemmesider.

1945	Cordell Hull (USA)		Gunnar Jahn
1946	Emily Greene Balch (USA) (♀)	John Raleigh Mott (USA)	Gunnar Jahn
1947	Vennenes Samfunns Råd (Storbritannia)	Vennenes Samfunn Amerika (USA)	Gunnar Jahn
1948			
1949	John Boyd Orr (Storbritannia)		Gunnar Jahn
1950	Ralph Bunche (USA)		Gunnar Jahn
1951	Leon Jouhaux (Frankrike)		Gunnar Jahn
1952	Albert Schweitzer (Frankrike)		Gunnar Jahn
1953	George Catlett Marshall (USA)		Gunnar Jahn
1954	FNs høykommissær for flyktninger		Gunnar Jahn
1955			
1956			
1957	Lester Bowles Pearson (Canada)		Gunnar Jahn
1958	Georges Pire (Belgia)		Gunnar Jahn
1959	Philip Noel-Baker (Storbritannia)		Gunnar Jahn
1960	Albert John Lutuli (Sør-Afrika)		Gunnar Jahn
1961	Dag Hammarskjöld (Sverige) <i>- mottok prisen posthumt</i>		Gunnar Jahn
1962	Linus Pauling (USA) <i>- mottok tidligere Nobelprisen i kjemi</i>		Gunnar Jahn
1963	Røde Kors <i>- mottok prisen for tredje gang</i>	Røde Kors-ligaen	Gunnar Jahn
1964	Martin Luther King (USA)		Gunnar Jahn
1965	UNICEF		Gunnar Jahn
1966			
1967			
1968	Rene Cassin (Frankrike)		Aase Lionæs
1969	Den internasjonale arbeidsorganisasjonen		Aase Lionæs
1970	Norman Ernest Borlaug (USA)		Aase Lionæs
1971	Willy Brandt (Vest-Tyskland)		Aase Lionæs
1972			
1973	Henry Kissinger (USA)	[Le Duc Tho] (Nord-Vietnam) <i>- takket nei til prisen</i>	Aase Lionæs
1974	Sean MacBride (Irland)	Eisako Sato (Japan)	Aase Lionæs
1975	Andrei Sakharov (Sovjetunionen) <i>- mottok prisen in absentia</i>		Aase Lionæs
1976	Betty Williams (Storbritannia) (♀)	Mairead Corrigan (Storbritannia) (♀)	Aase Lionæs
1977	Amnesty International		Aase Lionæs
1978	Mohammad Al-Sadat (Egypt)	Menachem Begin (Israel)	Aase Lionæs
1979	Moder Teresa (India) (♀)		John Sannes
1980	Adolfo Perez Esquivel (Argentina)		John Sannes
1981	FNs høykommissær for flyktninger <i>- mottok prisen for andre gang</i>		John Sannes
1982	Alva Myrdal (Sverige) (♀)	Alfonso Garcia Robles (Mexico)	Egil Aarvik
1983	Lech Walesa (Polen)		Egil Aarvik
1984	Desmond Mpilo Tutu (Sør-Afrika)		Egil Aarvik
1985	Den internasjonale legeföreningen mot atomkrig		Egil Aarvik
1986	Elie Wiesel (USA)		Egil Aarvik
1987	Oscar Arias Sanchez (Costa Rica)		Egil Aarvik
1988	FNs fredsbevarende styrker		Egil Aarvik
1989	Den 14. Dalai Lama (Tibet)		Egil Aarvik
1990	Mikhail Gorbatsjov (Sovjetunionen)		Gidske Anderson
1991	Aung San Suu Kyi (Burma) (♀) <i>- mottok prisen in absentia</i>		Francis Sejersted

1992	Rigoberta Menchu Tum (Guatemala) (♀)		Francis Sejersted	
1993	Nelson Mandela (Sør-Afrika)	Frederik Willem de Klerk (Sør-Afrika)	Francis Sejersted	
1994	Yasser Arafat (Palestina)	Yitzhak Rabin (Israel)	Shimon Peres (Israel)	Francis Sejersted
1995	Joseph Rotblat (Storbritannia) <i>- eldste vinner noensinne, 87 år</i>	Pugwash-bevegelsen (Storbritannia)		Francis Sejersted
1996	Carlos Belo (Øst-Timor)	Jose Ramos-Horta (Øst-Timor)		Francis Sejersted
1997	Den internasjonale kampanjen mot landminer		Jody Williams (USA) (♀)	Francis Sejersted
1998	John Hume (Storbritannia)	David Trimble (Storbritannia)		Francis Sejersted
1999	Leger Uten Grenser			Francis Sejersted
2000	Kim Dae-jung (Sør-Korea)			Gunnar Berge
2001	Forente Nasjoner	Kofi Annan (Ghana)		Gunnar Berge
2002	Jimmy Carter (USA)			Gunnar Berge
2003	Shirin Ebadi (Iran) (♀)			Ole Danbolt Mjøs
2004	Wangari Maathai (Kenya) (♀)			Ole Danbolt Mjøs
2005	Det internasjonale atomenergibyrådet	Mohamed ElBaradei (Egypt)		Ole Danbolt Mjøs
2006	Mohammad Yunus (Bangladesh)	Grameen Bank (Bangladesh)		Ole Danbolt Mjøs
2007	FNs klimapanel	Al Gore (USA)		Ole Danbolt Mjøs
2008	Martti Ahtisaari (Finland)			Ole Danbolt Mjøs
2009	Barack Hussein Obama (USA)			Thorbjørn Jagland
2010	Liu Xiaobo (Kina) <i>- mottok prisen in absentia</i>			Thorbjørn Jagland
2011	Ellen Johnson Sirleaf (Liberia) (♀)	Leymah Gbowee (Liberia) (♀)	Tawakkol Karman (Jemen) (♀)	Thorbjørn Jagland
2012	Den europeiske union			Thorbjørn Jagland
2013	Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen			Thorbjørn Jagland
2014	Kailash Satyarthi (India)	Malala Yousafzai (Pakistan) (♀) <i>- yngste vinner noensinne, 17 år</i>		Thorbjørn Jagland
2015	Den tunisiske kvartetten for nasjonal dialog (Tunisia)			Kaci Kullmann Five
2016	Juan Manuel Santos (Colombia)			Kaci Kullmann Five
2017	Den internasjonale kampanjen for forbud mot atomvåpen			Berit Reiss-Andersen
2018	Denis Mukwege (Kongo)	Nadia Murad (Irak) (♀)		Berit Reiss-Andersen

Kategorifordeling:

Tradisjonelt fredsarbeid		40
Humanitære aktiviteter		26
Lov og rett		4
Politisk lederskap		39
Menneskerettigheter		21
Miljø		3
Totalt:		133

Geografisk fordeling:

Vest-Europa	48
Øst-Europa	3
Nord-Amerika	24
Sør- og Mellom-Amerika	5
Afrika	13
Asia	13
Midtøsten	6
Internasjonale organisasjoner	21
Totalt:	133

Gjennomsnittlig alder: 61 år

Kjønnsfordeling:

Menn (♂)	89
Kvinner (♀)	17
Organisasjoner (👥)	27
Totalt:	133

Utdelingsoversikt:

Ingen fredsprisvinner	19
Én fredsprisvinner	67
To fredsprisvinnere	30
Tre fredsprisvinnere	2

Mestvinnende nasjoner:

USA	22
Storbritannia	14
Frankrike	9
Sverige	5
Sør-Afrika/Tyskland	4
Belgia/Israel/Sveits	3
Norge, m.fl.	2

Vedlegg 4 – Tilleggstabeller til den kvantitative innholdsanalysen

Tilleggstabell A: Antall avisartikler til sammen og per fredsprisutdeling, avis, artikkeltype, aktørgruppering, innhold og reaksjonstype. Totale tall og prosentfordeling.

	Obama		Liu		Sirleaf, Gbowee, Karman		EU		OPCW		Satyarthi, Yousafzai		Totalt	
Avis	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Aftenposten	168	59 %	117	58 %	45	63 %	84	38 %	31	66 %	45	67 %	490	55 %
Dagens Næringsliv	37	13 %	32	16 %	4	6 %	52	23 %	7	15 %	6	9 %	138	15 %
Klassekampen	81	28 %	54	27 %	22	31 %	86	39 %	9	19 %	16	24 %	268	30 %
Artikkeltype	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Informative	159	56 %	104	51 %	48	68 %	111	50 %	21	45 %	35	52 %	478	53 %
Opinionsdannende	127	44 %	99	49 %	23	32 %	111	50 %	26	55 %	32	48 %	418	47 %
Aktørgruppering	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Fredsprisvinneren	1	0 %	0	0 %	9	13 %	8	4 %	2	4 %	10	15 %	30	3 %
Fredsprisvinnerens familie	2	1 %	4	2 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	6	1 %
Tidligere fredsprisvinnere	8	3 %	3	1 %	0	0 %	2	1 %	0	0 %	0	0 %	13	1 %
Nobelkomiteen og dens sekretær	13	5 %	16	8 %	4	6 %	11	5 %	1	2 %	3	4 %	48	5 %
Avisenes redaksjoner	75	26 %	55	27 %	29	41 %	71	32 %	26	55 %	23	34 %	279	31 %
Samfunnsdebattanter	49	17 %	30	15 %	3	4 %	30	14 %	5	11 %	9	13 %	126	14 %
Politikere	22	8 %	20	10 %	2	3 %	24	11 %	4	9 %	3	4 %	75	8 %
Talspersoner	31	11 %	12	6 %	6	8 %	30	14 %	2	4 %	11	16 %	92	10 %
Utenlandske ledere/talspersoner	18	6 %	18	9 %	4	6 %	13	6 %	0	0 %	1	1 %	54	6 %
Nyhetsformidlere	17	6 %	18	9 %	5	7 %	12	5 %	3	6 %	1	1 %	56	6 %
Ekspert	11	4 %	14	7 %	2	3 %	7	3 %	2	4 %	2	3 %	38	4 %
Tjenestepersoner	17	6 %	3	1 %	0	0 %	4	2 %	1	2 %	1	1 %	26	3 %
Kunstnere, artister og kjendiser	10	3 %	6	3 %	2	3 %	5	2 %	0	0 %	2	3 %	25	3 %
Folk på gaten	12	4 %	4	2 %	5	7 %	5	2 %	1	2 %	1	1 %	28	3 %
Innhold	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Reaksjoner og debatt	140	49 %	125	62 %	30	42 %	124	56 %	18	38 %	35	52 %	472	53 %
Fredsprisen generelt	83	29 %	43	21 %	25	35 %	57	26 %	15	32 %	19	28 %	242	27 %
Annen tematikk	63	22 %	35	17 %	16	23 %	41	18 %	14	30 %	13	19 %	182	20 %
Reaksjoner	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Positive	52	18 %	69	34 %	31	44 %	66	30 %	25	53 %	44	66 %	287	32 %
Delte eller overveiende	63	22 %	54	27 %	8	11 %	37	17 %	7	15 %	5	7 %	174	19 %
Negative	61	21 %	25	12 %	1	1 %	60	27 %	1	2 %	0	0 %	148	17 %
Ingen eller nøytral	110	38 %	55	27 %	31	44 %	59	27 %	14	30 %	18	27 %	287	32 %
Totalt	286	100 %	203	100 %	71	100 %	222	100 %	47	100 %	67	100 %	896	100 %

Tilleggstabell B: Positive og negative reaksjoner til fredsprisutdelingene per avis, artikkeltype, aktørgruppering og innhold. Prosentfordeling.

	Obama		Liu		Sirleaf, Gbowee, Karman		EU		OPCW		Satyarthi, Yousafzai		Totalt	
	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative
Avis														
Aftenposten	24 %	13 %	44 %	10 %	42 %	0 %	36 %	17 %	55 %	3 %	67 %	0 %	38 %	10 %
Dagens Næringsliv	14 %	19 %	31 %	9 %	25 %	0 %	37 %	10 %	71 %	0 %	67 %	0 %	32 %	11 %
Klassekampen	9 %	40 %	15 %	19 %	50 %	5 %	20 %	48 %	33 %	0 %	63 %	0 %	21 %	31 %
Artikkeltype														
Informative	18 %	13 %	30 %	13 %	40 %	0 %	28 %	26 %	43 %	0 %	57 %	0 %	29 %	13 %
Opinionsdannende	19 %	31 %	38 %	11 %	52 %	4 %	32 %	28 %	62 %	4 %	75 %	0 %	36 %	20 %
Aktørgruppering														
Fredsprisvinneren	100 %	0 %	-	-	67 %	0 %	88 %	0 %	100 %	0 %	90 %	0 %	83 %	17 %
Fredsprisvinnerens familie	50 %	0 %	50 %	0 %	-	-	-	-	-	-	-	-	50 %	0 %
Tidligere fredsprisvinnere	50 %	13 %	100 %	0 %	-	-	50 %	50 %	-	-	-	-	62 %	15 %
Nobelkomiteen og dens sekreter	31 %	0 %	50 %	0 %	50 %	0 %	73 %	9 %	100 %	0 %	67 %	0 %	52 %	2 %
Avisenes redaksjoner	9 %	16 %	31 %	2 %	31 %	3 %	23 %	17 %	50 %	0 %	48 %	0 %	26 %	9 %
Samfunnsdebattanter	22 %	45 %	37 %	23 %	67 %	0 %	33 %	33 %	40 %	20 %	78 %	0 %	34 %	32 %
Politikere	27 %	23 %	30 %	10 %	100 %	0 %	21 %	50 %	50 %	0 %	100 %	0 %	32 %	25 %
Talspersoner	19 %	23 %	0 %	25 %	67 %	0 %	27 %	37 %	50 %	0 %	73 %	0 %	29 %	23 %
Utenlandske ledere/talspersoner	28 %	22 %	44 %	33 %	50 %	0 %	31 %	38 %	-	-	100 %	0 %	37 %	28 %
Nyhetsformidlere	6 %	25 %	17 %	28 %	0 %	0 %	42 %	8 %	33 %	0 %	0 %	0 %	18 %	21 %
Ekspert	0 %	9 %	21 %	17 %	50 %	0 %	0 %	43 %	100 %	0 %	100 %	0 %	21 %	13 %
Tjenestepersoner	12 %	6 %	0 %	0 %	-	-	0 %	0 %	100 %	0 %	0 %	0 %	12 %	4 %
Kunstnere, artister og kjendiser	10 %	0 %	67 %	0 %	50 %	0 %	20 %	60 %	-	-	0 %	0 %	28 %	12 %
Folk på gaten	25 %	17 %	100 %	0 %	40 %	0 %	20 %	20 %	0 %	0 %	100 %	0 %	39 %	11 %
Innhold														
Reaksjoner og debatt	28 %	38 %	46 %	18 %	70 %	3 %	39 %	41 %	78 %	6 %	83 %	0 %	44 %	27 %
Fredsprisen generelt	11 %	1 %	16 %	0 %	20 %	0 %	23 %	5 %	27 %	0 %	47 %	0 %	19 %	2 %
Annen tematikk	6 %	11 %	11 %	9 %	31 %	0 %	12 %	15 %	50 %	0 %	46 %	0 %	17 %	9 %
Totalt	18 %	21 %	34 %	12 %	44 %	1 %	30 %	27 %	53 %	2 %	66 %	0 %	32 %	17 %

